

**KERKÜK HOYRATLARI VE
MELODİK KALIPLARI
ÜZERİNE BİR İNCELEME**

Kadir GÜÇ

**Yüksek Lisans Tezi
Müzik Bilimleri Anasanat Dalı
Doç. Dr. Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ
2019
Her Hakkı Saklıdır.**

**ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
MÜZİK BİLİMLERİ ANASANAT DALI**

Kadir GÜÇ

**KERKÜK HOYRATLARI VE MELODİK KALIPLARI
ÜZERİNE BİR İNCELEME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ**

ERZURUM-2019

Atatürk Üniversitesi
Güzel Sanatlar Enstitüsü

TEZ BEYAN FORMU
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum "**Hoyratlar ve Melodik Kalıpları Üzerine Bir İnceleme**" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim. *

Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

[13.09.2019]

[Kadir GÜÇ]

* **LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

.....
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

Atatürk Üniversitesi
Güzel Sanatlar Enstitüsü

TEZ KABUL TUTANAĞI

GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Doç. Dr. Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ danışmanlığında, Kadir GÜÇ tarafından hazırlanan bu çalışma 13/09/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. Müzik Bilimleri Anabilim/Anasanat Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Sıtkı AKARSU

İmza :

Jüri Üyesi : Doç. Dr. H. Tahsin SÜMBÜLLÜ

İmza :

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Ü. Koray ÇELENK

İmza :

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 13/09 / 2019

Doç. Dr. Ahmet Selim Doğan
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürü

İÇİNDEKİLER

TEZ BEYAN FORMU	II
TEZ KABUL TUTANAĞI	III
İÇİNDEKİLER	IV
ÖZET	VII
ABSTRACT	VIII
ÖN SÖZ	IX
KISALTMALAR DİZİNİ	X
ŞEKİLLER DİZİNİ	XI
TABLolar DİZİNİ	XIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. TÜRK HALK MÜZİĞİ (THM)	3
1.2. THM'DE TÜRLER	6
1.2.1. Uzun havalar (Ölçüsüz Havalar)	7
1.3. HOYRAT FORMU	8
1.3.1. Hoyrat Usulleri (Çeşitleri).....	12
1.3.1.1. Muhalif Hoyratı.....	16
1.3.1.2. Kesük Hoyratı	17
1.3.1.3. Atıcı Hoyratı.....	18
1.3.1.4. Kerkük Dermangâha Usûlü.....	19
1.3.1.5. Asıl Kesük.....	20
1.3.1.6. Kesük Matarı Hoyratı.....	21
1.3.1.7. Nobatçı Hoyratı.....	22
1.3.1.8. İdele Hoyratı.....	22
1.3.1.9. İskender'i Hoyratı	24
1.3.1.10. Karabaş Usûlü.....	25
1.3.1.11. Erbil Delliheseni Usûlü	26
1.3.1.12. Mazan Hoyratı	27
1.3.1.13. Dermangâha Hoyratı.....	27

1.3.1.14. Ümergele Hoyratı	28
1.3.1.15. Yolçu Hoyratı	28
1.3.1.16. Kızıl Hoyratı.....	29
1.3.1.17. Muçula Hoyratı.....	29
1.3.1.18. Deliheseni Hoyratı.....	30
1.3.1.19. Beşiri Hoyratı	31
1.3.1.20. Yetimi Hoyratı.....	32
1.3.1.21. Kerkük Kızıl Usûlü.....	32
1.3.1.22. Matarı Hoyratı	34
1.3.1.23. Kürdo Hoyratı.....	34
1.3.1.24. Emin Bağvan Kürdosu Usûlü	36
1.3.1.25. Telli Kürdo Usûlü	37
1.3.1.26. Yasin Bağvan Kürdosu Usûlü.....	38
1.3.1.27. Malalla Hoyratı.....	38
1.3.1.28. Şerife Hoyratı	38
1.3.1.29. Karabağ Hoyratı	39
1.3.1.30. Memeli Hoyratı	39
1.3.1.31. Tuzhurmatı Kızıl Usûlü	39
1.4. PROBLEM CÜMLESİ.....	40
1.5. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	40
1.6. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	41
1.7. VARSAYIMLAR	41
1.8. SINIRLILIKLAR	41
1.9. TANIMLAR	42

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. ARAŞTIRMA MODELİ	43
2.2. EVREN ÖRNEKLEM.....	44
2.3. VERİLERİN TOPLANMASI.....	46
2.4. VERİLERİN ANALİZİ.....	47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

3.1. BİRİNCİ ALT PROBLEME YÖNELİK BULGULAR VE YORUMLAR	48
3.2. İKİNCİ ALT PROBLEME YÖNELİK BULGULAR VE YORUMLAR.....	54
3.3. ÜÇÜNCÜ ALT PROBLEME YÖNELİK BULGULAR VE YORUMLAR..	111

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

4.1. SONUÇLAR.....	134
4.1.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar	134
4.1.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar	135
4.1.3. Üçüncü Alt Probleme Yönelik Sonuçlar	136
4.2. ÖNERİLER	137
KAYNAKÇA	138
ÖZGEÇMİŞ.....	140

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KERKÜK HOYRATLARI VE MELODİK KALIPLARI ÜZERİNE BİR
İNCELEME**

Kadir GÜÇ

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

2019, 155 Sayfa

Jüri: Doç. Dr. Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

Doç. Dr. Sıtkı AKARSU

Dr. Öğr. Ü. Koray ÇELENK

Bu çalışmanın amacı, Türk Halk Müziğimizin uzun hava türlerinden olan hoyrat formunun ezgi kalıpları açısından değerlendirilmesini yapmaktır.

Araştırmada tarama yöntemi, doküman analizi yöntemi ve sözlü görüşme teknikleri kullanılmıştır. Araştırmanın evreni, Türk Halk Müziğinin uzun hava türlerinden olan hoyrat formundan, örnekleme ise Kerkük yöresine ait hoyratlardan oluşmaktadır.

Araştırma sonucunda Kerkük yöresine ait 26 hoyrat türü incelenmiş ve bu hoyrat türlerinin ezgi kalıpları ortaya konulmuştur. 26 hoyrat türü içerisinde 23 hoyratın ezgisel olarak tek bir ezgi kalıbının olduğu ve 3 hoyrat türünün ise farklı ezgilerle icra edildiği tespit edilmiştir. Ayrıca bu 26 hoyrat türü nicel olarak sırası ile Segah ve Hüzzam çeşnili, Uşşak ve Gerdaniye çeşnili, Hicaz çeşnili, Rast ve Mahur çeşnili, Hüseyni, Gülizar ve Muhayyer çeşnili ve Çargah çeşnili makamlarla ilişkili oldukları sonucuna da ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hoyrat, Kerkük Hoyratları, Ezgi Kalıbı.

ABSTRACT

MASTER THESIS

A STUDY ON KIRKUK HOYRATS AND MELODIC PATTERNS

Kadir GÜÇ

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

2019, 155 Pages

Jury: Assoc. Prof. Dr. Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

Assoc. Prof. Dr. Sıtkı AKARSU

Assist. Prof. Dr. Koray ÇELENK

The aim of this study is to evaluate the form of hoyrat, which is one of the unmeasured folk song genres of Turkish Folk Music, in terms of melody patterns.

Scanning method, document analysis method and oral interview techniques were used in the research. The universe of the research consists of the hoyrat form which is one of the unmeasured folk song genres of Turkish Folk Music and the sample is composed of hoyrat from Kirkuk region.

As a result of this research, 26 hoyrat types belonging to Kirkuk region were examined and melody patterns of these hoyrat types were revealed. It was found that 22 of the 26 hoyrat types had a single melody pattern and 4 of them were performed with different melodies. In addition, it was concluded that these 26 hoyrat types were related to the Segah and Hüzzam flavors, Uşşak and Gerdaniye flavors, Hicaz flavors, Rast and Mahur flavors, Hüseyini, Gülizar and Muhayyer flavors and Çargah flavors respectively in the given order.

Key Words: Hoyrat, Kirkuk Hoyrat, Melody Pattern.

ÖN SÖZ

Bu tez; Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Müzik Bilimleri Anasanat Dalı programında hazırlanmıştır.

Araştırma, “Türk Halk Müziğinin Uzun hava Türlerinden Olan Hoyrat Formundaki Eserlerin Melodik Kalıplarının Makamsal Özelliklerinin ve Ezgi Kalıplarının Belirlenmesi ve Değerlendirilmesi” adında bir çalışmadır.

Bu tez çalışmasında yardımlarını ve bilgisini hiçbir zaman esirgemeyen saygıdeğer hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ’ ye, çalışmalarımnda bana destek olan değerli hocalarım Doç. Dr. Ahmet Selim DOĞAN, Dr. Öğr. Ü. Koray ÇELENK, Sarmed MAHDİ, ses sanatçısı Salih TURHAN, Ahmet TUZLU ve Ahmet BENNE’ ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Kadir GÜÇ

ERZURUM-2019

KISALTMALAR DİZİNİ

Thm: Türk Halk Müziği

TRT: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 3.2.1. Atıcı Hoyratı Örneği	57
Şekil 3.2.2. Tuzhurmatı Usulü Dermangah Hoyratı Örneği	59
Şekil 3.2.3. Muhalif Hoyratı Örneği	61
Şekil 3.2.4. Kürdo Hoyratı Örneği	63
Şekil 3.2.5. Emin Bağvan Kürdosu Hoyratı Örneği	65
Şekil 3.2.6. Deliheseni Hoyratı Örneği	67
Şekil 3.2.7. Telli Muhalif Hoyratı Örneği (Baba Bugün Oku Yare)	69
Şekil 3.2.8. Beşiri Hoyratı Örneği	71
Şekil 3.2.9. Tuzhurmatı Deliheseni Hoyratı Örneği	74
Şekil 3.2.10. İdele Hoyratı Örneği	76
Şekil 3.2.11. Telli Muhalif Hoyratı Örneği (Bir Daş Attı).....	79
Şekil 3.2.12. Deliheseni Hoyratı Örneği (Bizim Sar Dağa Kondu)	81
Şekil 3.2.13. Muçula Hoyratı Örneği	83
Şekil 3.2.14. Karabaş Hoyratı Örneği	85
Şekil 3.2.15. Mazan Hoyratı Örneği (Dede Gene Yaralı Canım)	87
Şekil 3.2.16. Kerkük Dermangah Hoyratı Örneği	89
Şekil 3.2.17. Mazan Hoyratı Örneği (Dede Gene Yüz Aydır).....	91
Şekil 3.2.18. Ümergele Hoyratı Örneği	93
Şekil 3.2.19. Karabağ Hoyratı Örneği	95
Şekil 3.2.20. Kızıl Hoyratı Örneği	97
Şekil 3.2.21. Nobatçı Hoyratı Örneği	99
Şekil 3.2.22. Kesik Hoyratı Örneği	101
Şekil 3.2.23. İskenderi Hoyratı Örneği	103
Şekil 3.2.24. Matarı Hoyratı Örneği	105
Şekil 3.2.25. Yetimi Hoyratı Örneği	107
Şekil 3.2.26. Yolcu Hoyratı Örneği	109
Şekil 3.3.1. Matarı Hoyratı Ezgi Kalıbı	114
Şekil 3.3.2. Deliheseni Hoyratı Ezgi Kalıbı.....	115
Şekil 3.3.3. Tuzhurmatı Deliheseni Hoyratı Ezgi Kalıbı	116
Şekil 3.3.4. Muçula Hoyratı Ezgi Kalıbı.....	116
Şekil 3.3.5. Nobatçı Hoyratı Ezgi Kalıbı	117

Şekil 3.3.6. Kızıl Hoyratı Ezgi Kalıbı.....	118
Şekil 3.3.7. Yetimi Hoyratı Ezgi Kalıbı.....	119
Şekil 3.3.8. Beşiri Hoyratı Ezgi Kalıbı	120
Şekil 3.3.9. İdele Hoyratı Ezgi Kalıbı.....	121
Şekil 3.3.10. Tuzhurmatı Dermengah Hoyratı Ezgi Kalıbı.....	122
Şekil 3.3.11. Deliheseni Hoyratı Ezgi Kalıbı.....	123
Şekil 3.3.12. Kürdo Hoyratı Ezgi Kalıbı.....	124
Şekil 3.3.13. Emin Bağvan Kürdo Hoyratı Ezgi Kalıbı.....	124
Şekil 3.3.14. Karabaş Hoyratı Ezgi Kalıbı.....	126
Şekil 3.3.15. Mazan Hoyratı Ezgi Kalıbı	126
Şekil 3.3.16. Ümergele Hoyratı Ezgi Kalıbı	127
Şekil 3.3.17. Yolcu Hoyratı Ezgi Kalıbı	128
Şekil 3.3.18. Kerkük Dermengah Hoyratı Ezgi Kalıbı	129
Şekil 3.3.19. Atıcı Hoyratı Ezgi Kalıbı.....	130
Şekil 3.3.20. Telli Muhalif Hoyratı Ezgi Kalıbı	130
Şekil 3.3.21. Karabağ Hoyratı Ezgi Kalıbı	131
Şekil 3.3.22. Kesik Hoyratı Ezgi Kalıbı.....	132
Şekil 3.3.23. İskenderi Hoyratı Ezgi Kalıbı	132
Şekil 3.3.24. Muhalif Hoyratı Ezgi Kalıbı	133
Şekil 3.3.25. Telli Muhalif Hoyratı Ezgi Kalıbı	134

TABLolar DİZİNİ

Tablo 2.2.1. Hoyrat Formuna Yönelik Örneklem Tablosu	45
Tablo 3.1.1. TRT THM Uzun havalar Repertuvarına Kayıtlı Hoyratlar	48
Tablo 3.1.2. TRT Repertuvarında Kayıtlı Hoyratların f-% Oranı.....	51
Tablo 3.1.3. TRT Repertuvarına Kayıtlı Kerkük Hoyratları.....	51
Tablo 3.1.4. Kerkük Hoyratlarının Kaynak Kişi Bakımından f-% Analizi	52
Tablo 3.1.5. Kerkük Hoyratlarının Tür Bakımından f-% Analizi.....	53
Tablo 3.2.1. Makamsal Adlandırmaya Göre Kerkük Hoyratları	55
Tablo 3.2.2. Eser Adına Göre Kerkük Hoyratları	55
Tablo 3.3.1. Yöresel Adlandırmaya Göre Kerkük Hoyratları.....	111
Tablo 3.3.2. Hoyrat Türlerinin Farklı ve Benzer Ezgi Kalıplarına Göre f / % Tablosu	112
Tablo 3.3.3. Hoyrat Türlerinin Makamsal Adlandırmaya Göre f/% Analizi Verileri...	113

GİRİŞ

Sanat, insanların duygularını ve fikirlerini başkalarına aktarmak için kullandığı bir araç olarak görülebilir. Batteux'ye göre sanat, *doğanın güzelliğinin yansımasından başka bir şey değildir ve amacı hazdır* (Tolstoy, 1941. 54), *doğaya dağılmış güzelliklerin tek bir güzellik içinde birleşmesi* (Tolstoy, 1941: 56) olarak sanatı tanımlayan Pagnon' dan farklı olarak Weisse'e ise *güzelliğin mutlak ruhsal özünün dış dünyadaki cansız ve sıradan nesnelere katılması* (Tolstoy, 1941, s. 65) olarak sanatı yorumlamıştır.

Müzik de seslerle duyguları ve düşünceleri ifade etme aracı olarak da görülebilen işitsel, fonetik sanat dalları içerisinde önemli bir yere sahiptir.

Hoşsu'ya göre, "Müzik ölçülü seslerle yapılan bir sanattır. Duygu ve düşüncelerimizin seslerle anlatımıdır. İnsanın, aklıyla estetik beğenisini, yaratıcı sanat gücünü ortaya koymasındır" (Hoşsu, 1997:1) şeklinde müziği tanımlamıştır.

Ülkemizde Türk sanat müziği ve Türk halk müziği (Thm) olarak geleneksel türler içerisinde iki başlık altında toplanmaktadır.

Thm'nin tanımına yönelik pek çok kaynak mevcuttur. Emnalar'a göre Thm, "Türk halk musikisi, Türk duygu ve düşüncesinin, Türk esprisinin ve sosyal hayatının tarih içindeki olaylar doğrultusunda, coğrafi konum ve göçlerinde etkileriyle vücut bulan ve şekillenen ürünlerdir. Bu müzik, Türk köylüsünün, Türk aşiretlerinin, büyük kasabaların eski ve yerli halkının, Türk bard (saz şairi, ozan) ve trubadurları olan âşıkların müziğidir. Folklorik, anonim bir karakter taşır. Yaratıcıları çoğunlukla belli değildir" (Emnalar, 1998:27) olarak tanımlanmaktadır.

Thm ezgilerine göre çoğunlukla Kırık Havalar ve Uzun havalar olarak sınıflandırılmaktadır. Kırık Havalar ölçülü ve ritimli, Uzun havalar ise ölçsüz ve serbest ritimli olarak temelde ayrılmaktadır.

Türk halk müziği uzun hava türleri ve bu türler içerisinde Hoyratlar olarak adlandırılan uzun havalara, çoğunlukla ülkemizin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde rastlanmaktadır. Özellikle Irâk Türklerinin yaşadığı Kerkük ve Tuzharmatu bölgelerinde, ülkemiz sınırları içerisinde ise Diyarbakır, Elâzığ, Şanlıurfa

ve az da olsa Erzurum, Erzincan, Malatya gibi şehirlerde Hoyratlar, halk tarafından benimsenmiş, sevilmiş ve yaygınlaşmış bir uzun hava türüdür.

Araştırmada, yöresel adlandırmalar yapılan çeşitli Hoyratlara yönelik, temel ezgi kalıplarının ortaya çıkarılması, Thm kuramına ve müzik eğitime katkı sağlanması düşünülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK HALK MÜZİĞİ (THM), THM'DE TÜRLER VE HOYRAT FORMU

Bu bölümde, Türk halk müziği (Thm)'nin tanımı, özellikleri ve türleri ile hoyrat formuna yönelik kuramsal bilgiler verilmiştir.

1.1. TÜRK HALK MÜZİĞİ (THM)

Türk halk müziği (Thm) tanımına yönelik yurt içinde ve yurt dışında pek çok araştırmacı görmek mümkündür.

Yurt dışında yapılan halk müziği tanımları içerisinde, Fransız Brenne; “Halk tarafından benimsenen ve sözlü gelenek biçiminde kulaktan kulağa yayılan ezgiler”, İngiliz Prat “köylü ve halk arasından çıkıp gelenek haline gelen ezgiler”, İngiliz Bireniers “Halkın müşterek malı olan, sade, samimi, düz ve yalın ezgilerdir. Bestecisi olmaz, anonimdir.” şeklinde araştırmalarında tarif yapmışlardır. Alman Riemann ise “Ezgi ve sözlerinin yaratıcısı belli olmayanlar, anonim bir yapıda olanlar, çeşitli nedenlerle oluşan olaylar karşısında halk tarafından benimsenmiş ve halk ezgisi niteliğine bürünmüş ürünler ve halk dili ile oluşmuş, ezgisel ve uyumsal yapısı kolayca anlaşılan, bir özellik taşıyan ezgiler” olarak halk müziğinin kapsamını belirlemiştir. (aktaran, Atılğan, 2000: 164)

Yurt içinde yapılan halk müziği hakkındaki görüşlerini ise Sarısözen, “İlk bakışta monoton gibi görünen halk türkülerinin, araştırdıkça ezgi ve ritim yönünden renklilik ve çeşitlilik gösteren nefis sanat ürünleri olduğu görülür. Dünyada ne kadar doğal ve sosyal olay varsa tümü halk müziğine konu olmuştur. Türk insanının, doğumundan ölümüne (beşikten mezara) tüm yaşamını, acısını, sevincini, duygu ve düşüncesini, yurt sevgisini türkülerimizde görmek mümkündür. Özetle, halk müziğimiz, Türk halkının ortak malı ve milli kültürüdür” (Sarısözen, 1962: 4).

Karadeniz , “Halk musikisi, sanat musikisinden ayrı bir şey olmayıp onun daha basit şeklidir. Bu tür musiki eserleri daha çok halk tabakaları arasında yayılmıştır.” şeklinde Thm ve özelliklerini ifade etmiştir.

Yönetken, “Türk halk müziği, çok orijinal ve zengin bir müziktir. Modal metrik yönden olduğu kadar, yapı ve form bakımından da büyük özellik ve güzellik

taşımaktadır. Zengin ve çeşitli çalgılara sahiptir. Diğer taraftan, vokal müziğin terennüm etmediği konu yok gibidir. En basit konulardan, en yüksek konu ve olaylara kadar her şey Türk halk müziğinin terennüm alanına girmiş bulunmaktadır.” (aktaran, Hoşsu, 1997: 5) şeklinde Thm ve özelliklerini ifade etmiştir. Gazimihal “Kendi halk şarkılarımıza (folk song), genellikle türkü diyoruz, Anadolu'da şarkı adı pek bilinmez ve kullanılmaz. Genellikle, kulaktan kulağa geçmek suretiyle halk arasında yayılan ve yaşayan türkülerimizin ne düzeni bellidir ne yakımcısı. Türkü sözcüğü aslında Türk sözcüğüne bir aidiyet eki olan (i) vokalinin eklenmesiyle oluşmuştur. Örneğin yemeni, Yemen'e ait; hüseyini, Hüseyin'e ait... gibi. Daha sonra (i) takısı dil uyumuna uyup (ü) ye dönüşmüş ve türkü sözcüğü oluşmuştur. Türkü, Türk'e ait demektir.” (aktaran, Hoşsu, 1997: 6) şeklinde görüşlerini ifade etmiştir. Hoşsu ise “Hiçbir sanat endişesi duymadan, bir halk kitlesinin her türlü duygu ve düşüncelerini, coşku, sevinç ve acılarını, doğumdan ölüme kadar tüm toplumsal olayları, gelenekler ve görenekler içinde, sade, samimi ve içten ezgilerle anlatan ortak halk verilerine halk müziği denilir.” (aktaran, Hoşsu, 1997: 7) şeklinde Thm'nin tanımı yapmıştır.

Tüfekçi;

1. Sahibinin bilinmemesi,
2. Halk tarafından benimsenip onun ifadesine bürünmüş olması,
3. Halkın ortak malı olması,
4. Kulaktan kulağa verilmek suretiyle hayatietini sürdürmesi,
5. Gelenek haline gelmesi,
6. Zaman içinde derin bir geçmişi olması,
7. Mekân içinde yaygın olması,
8. Yöresel dil ve müzik özelliklerini bünyesinde bulundurması,
9. İddiasız olması,

10. Kişisel yapım olmaması (aktaran, Emnalar, 1998: 25) şeklinde Thm unsurlarını sıralamıştır.

Thm tarihi, Türklerin Orta Asya'dan göçmeden öncesine kadar uzanan bir geçmişe sahiptir. O dönemlerde ozanlar, toplumda şifaya yönelik sağlık ihtiyaçlarını gideren, yönetimde hakanın dahi danıştığı bilirkişi, ileriye gören ve yol gösteren görevlerinin yanı sıra özel törenleri düzenleyen, yöneten ve halkın yaşayışlarını

duygularını günlük olaylarını kopuzları eşliğinde şiir söyleyerek şarkılar eşliğinde anlatan rolleri de üstlenmektedir. Bu şiirlerle çalınan ezgiler Thm'nin ilk verileri olarak kabul edilebilir.

Türk toplumu içerisinde yaşayan insanların duygu, düşüncelerini ve birtakım olaylar karşısında etkilenişlerini folklorik bir yapı içerisinde ezgiyle anlatmaları Türk halk müziğini doğurmuştur. Türk halk edebiyatı ile iç içe olması, halk edebiyatı terimlerini sıkça kullanması, yörelere göre biçimlenmesi, seslendirme ve ezgi yapılarının çeşitliliği de Türk halk müziğinin genel karakterinin oluşmasında önemli etkenlerdendir (Emnalar, 1998: 25). Bu doğrultuda; Thm, Türk halkının yaşam biçimlerini, duygularını, düşüncelerini konu edinen bir müzik türüdür.

Halk müziği kuşaktan kuşağa, nesilden nesile sözlü kültür ürünü olarak aktarılan bir müzik türüdür. Bu müzik türünün üreticileri olarak da aşıkların ve türkü yakıcılarının kaynaklık ettiği söylenebilir.

Aşıklar ve türkü yakıcıları: Bu iki grup halk sanatçıları, çeşitli eski ezgilerden, akıllarında kalanları bilmeyerek bir başka söz altında birleştirmek suretiyle yeni yeni türkülerin meydana gelmesine sebep olurlar. Bu işi yaparken daha önceden bilinen kuralları uygulamayı düşünemezler, uygulayamazlar. Zira nazarî müzik bilgileri yoktur. İçgüdü ile yaparlar bu işi. Aşıklardan birçoğu eskiden yaşamış büyük ozanların değişlerini, yetiştikleri yörenin müziği ile söylerler (Emnalar, 1998: 28).

Halk müziğinin kaynakları hakkındaki bilgileri ise Pelikoğlu “Türkülerin biçim ve konu bakımından gelişmesinde, yakılmasında ve yayılmasında saz şairlerinin, halk ozanlarının, âşıkların ve türkü yakıcıların önemli katkıları bulunmaktadır.” (Pelikoğlu, 2012: 21) şeklinde aktarmıştır.

Thm, konuları bakımından halkın günlük yaşantısında var olan hemen hemen her olayı kapsamaktadır. Bu açıdan, Türk insanını tanımaya yönelik en önemli verilerin Thm ürünlerinin olduğu veya türkülerin olduğu söylenebilir.

Halk türküleri: Koşma, yiğitleme, taşlama, ağıt, ninni, destan gibi halk edebiyatı türlerini işler. Sevgi, özlem, gurbet, ayrılık, doğum, ölüm, askere gidiş, düğün dernek, yerleşme (iskan), göç, kan davası gibi temaları konu alır. İçtenlik, sadelik, gösterişten arınmışlık, alçak gönüllülük niteliği gösterir ve gerçekçi bir renk ve özellik taşırlar. Hiçbir halk türküsünün sözünde veya bir halk oyunu havasında yapmacıklık,

ikiyüzlülük ve kabalık görülmez. Şakacılık temasını işleyen türkülerin sözlerinde bile insanı çabucak kavrayan sıcak bir görüntü vardır (aktaran, Hoşsu, 1997: 7).

Thm çok geniş bir coğrafik alana yayılmıştır. Emnalar, “Batı’dan Adriyatik kıyılarından başlayarak, bütün Balkanlarda, Anadolu’ da, doğu’da Sibirya’ dan Lena Irmağı’na, Çin Seddi’ ne kadar uzanan topraklarda; Kırım’ da, Urallarda, Kuzey İran’ da, bütün Orta Asya’ da, Arap Yarımadası’nın Anadolu’ ya yakın yörelerinde; bir başka deyişle Türkçenin konuşulduğu her yerde Türk halk musikisine ve onun çalgılarına rastlayabiliyoruz.” şeklinde Thm’nin yayıldığı alanı ifade etmektedir. (Emnalar, 1998: 28).

1.2. THM’ DE TÜRLER

Ezgileri bakımından Thm’de, sınıflandırmalar hususunda görüş farklılıkları söz konusudur. Ezgilerine, konularına ve şekil yapılarına göre üç başlıkta ele alınan türküler, ezgilerine göre:

a) Uzun hava

b) Kırık hava (Sarısözen, 1962: 4, Özbek, 1981: 66, Sürmen 1981: 8, Emnalar, 1998: 139, Say, 2001: 223) şeklinde genel görüş olarak sınıflandırmıştır.

Özbek, tür kavramının yerine yeni bir kavram ortaya atarak “tip” terimini kullanmıştır.

Arseven (1997: 83) ve Hoşsu (1997:13); sözlü ve sözsüz (halk türküleri, halk oyunları), ölçülü ve ölçsüz (kırık havalar, uzun havalar) olarak sınıflandırmış ve uzun havalara karşılık gelen “ölçsüz havalar” kavramını kullanmayı tercih etmiştir.

Bu sınıflandırmalardan farklı olarak bir başka görüş ise uzun havalar ve kırık havalara ek olarak karma havalar ilavesi ile yapılmıştır. Şenel’e göre, THM ezgileri:

1. Ritimli (usüllü) ezgiler: Kırık havalar

2. Serbest ritimli ezgiler: Uzun havalar

3. Karışık (Karma) ritimli Ezgiler: (Hem uzun hem de kırık hava) (Şenel, 2000: 65) teknik olarak 3 gruba ayrılmaktadır.

1.2.1. Uzun havalar

Thm türlerinden olan ve ölçüsüz havalar, serbest ölçülü, serbest ritimli ya da usulsüz kavramları ile ifadelendirilen uzun havalara yönelik tanımlar incelendiğinde genel olarak doğaçlama olması, yöresel özelliklerin ön plana çıkması, ölçüsel olarak serbest yazılması gibi karakterlerin ön plana çıktığı görülmektedir.

Uzun havalar Anadolu'da oldukça yaygın ve özellik arz eden bir türdür. Yöreden yöreye söz, makam ve ezgi motifi ve icra biçimi olarak farklılıklar arz eder. Hepsinin ayrı ayrı güzel yanları mevcuttur. Bu grupta kendi arasında küçük birimler şeklinde tasnif edilebilir: hoyrat, barak, bozlak, maya, gurbet havası, yol havası, ağıt (Turhan, 1992: 13).

Sarisözen uzun havaları şu şekilde tanımlamıştır. “Genel olarak serbest ve ritimsiz (usulsüz) olarak doğaçlama üretilen ve uzun hava olarak adlandırılan türler, yöresel özelliklerine ve söyleniş biçimlerine göre aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır. Halk musikisini meydana getiren ezgilerden bir kısmı ölçüye sokulamazlar. Bu çeşit açılar, ritim bakımından da esaslı bir şekil göstermezler. Bunları sadece dizisi ve dizi içindeki seyri bellidir. İşte bu özellikleri göz önüne alarak uzun havaları şöyle tarif edebiliriz:

Ölçü ve ritim bakımından serbest olduğu halde, dizisi bilinen ve dizi içindeki seyri, belli kalıplara bağlı bulunan ezgilere uzun hava nedir. Uzun hava tabiri halk sanatçıları arasında çok seyrek olarak geçmektedir. Bir uzun hava okuyacağım demezler ancak okudukları parçanın mahiyeti sorulduğu zaman uzun havadır diye açıklarlar.” (Sarisözen, 1962: 7).

Kaynar ise uzun havalar hakkında Sarisözen ile hemen hemen aynı tanımları yapmıştır. Bu iki araştırmacıya göre serbest ölçülü olan uzun havaları Kaynar aşağıdaki gibi tanımlamıştır.

“Serbest ölçülü olmaları ve recitatif (konuşur gibi) üslupla söylenmeleri nedeniyle diğer ezgilerden hemen ayrılan uzun havalar, en eski ezgi ve söyleme türü olarak ilk çağlardan günümüze gelmişlerdir. Uzun havaların ölçüsel serbestliği, “keyfilik” türünden öznelci bir serbestlik (başibozukluk) değildir. Yani her isteyen bir uzun havayı istediği gibi okuyamaz, çalamaz. Uzun havalarda genel ve özel olarak, uzun hava ve türlerine özgü kurallara bağımlıdır.” (Kaynar, 1997, s.105). Gazimihal' e göre gazel ve taksim, uzun havanın makam bilgisine göre işlenmiştir. (Kaynar, 1997: 106)

Uzun havalar, yöresel söyleniş biçimlerine göre farklılık arz etmektedir. “Genel olarak serbest ritimli (usulsüz), diğer bir deyişle uzun havalarımız, yöresel özelliklerine ve söyleniş biçimlerine göre; “arguvan havaları, barak havaları, bozlaklar, divanlar, gurbet havaları, hoyratlar, mayalar, müstezatlar ve yol (yayla) havaları” olmak üzere 9 gruba ayırmıştır.” (Emnalar, 1998: 240).

Genel olarak serbest ve ritimsiz (usulsüz) olarak doğaçlama üretilen ve Uzun hava olarak adlandırılan türler, yöresel özelliklerine ve söyleniş biçimlerine göre aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır.

Turhan, Dökmetaş ve Özgül ise uzun havanın tanımı hakkındaki bilgileri şu şekilde aktarmışlardır. “İlim camiasına uzun hava terimini, yurdumuzda ilk tanıtan ve tanımlayan Seyfettin ve Sezai Asaf kardeşlerdir. Asaf Kardeşler, uzun havalar için “resitafite mukabil” ve “usül ile çalınmaz” ifadeleriyle, en belirgin özelliklerini ortaya koymuşlardır” (Turhan, Dökmetaş, Özgül, 1996: 15).

1.3. HOYRAT FORMU

Hoşsu, (Thm)’nin uzun hava türlerinden olan hoyratlar hakkında şu bilgileri aktarmıştır.

Hoyrat, halk müziğinde bir uzun hava türü olup, şiirsel yapısı cinaslı mânilerden oluşur. Cinas, söylenişleri ve yazılışları aynı olup anlamları ayrı iki sözcüğü bir şiirde uyak olarak kullanma sanatıdır. Bazen, cinas olarak kullanılan sözcük birden fazla olabilir.

Hoyrat kelimesi; savruk, tutumsuz, sakar anlamlarında kullanılmasına karşın Kerkük, Şanlıurfa ve Elâzığ’da bu kelime ezgi ve türkü anlamlarında kullanılmaktadır. Hoyrat türü türkülerin yaygın olduğu yöreler ise, Kerkük, Şanlıurfa ve Elazığ’dır. Uzun havalarımızın en güzel örneklerinden biri olan hoyratlar, halkın günlük yaşamı ile bütünleşen her türlü toplantılarda, genellikle erkekler tarafından söylenen türkülerdir. Bazen, hoyratlar iki sesçi tarafından karşılıklı okunur ve bu ikili hoyrat çağırma, dinleyenleri bir kat daha coşturur ve heyecanlandırır. Adeta bir yarış havası yaşanır.

Hoyratları sözleri (şiirsel yapısı) 4+3, 5+2 ve 2+5 duraklı, yedi heceli manilerden oluşmuştur. Dört dizeden oluşan hoyratların ilk dizeleri eksik hecelidir. İlk dizedeki söz ve sözcükler, sonraki dizelere ayak verir. Birinci düzeyi oluşturan ayaklar, söylenişini aynı veya birbirine yakın ancak anlamları farklı olan sözcüklerden oluşur. Manilerde olduğu gibi hoyratlarda da birinci, ikinci ve dördüncü dizeler kendi aralarında uyaklı, üçüncü dize ise serbesttir. Çift sayı dizeleri ise ayak dizisiyle uyaklıdır. Hoyratların en belirgin özelliği ayaklarının cinaslı olmasıdır.

Ezgi ile söylenirlerken ilki dışındaki tüm dizilerin yedili hece ölçüsü meyan adı verilen katma sözlerle bozulur. Başta, ortada ve sonda kullanılan meyanlar birbirlerinden farklıdırlar. Başta ve ortadakilerin birkaç kelimededen oluşmalarına karşılık, sondaki meyanlar birkaç dizelik düzenli sözlerden oluşur. Türkiye'de çoğunlukla bağlama eşliğinde söylemelerine karşın, günümüzde Kerkük'te daha çok ut, keman, ney, kudüm, kanun ve dümbelek gibi çalgılar eşliğinde söyledikleri bilinmektedir. Birbirlerine göre farklı ezgileri olan hoyrat usulleri adlarını, yer, memleket, kişi ve meslek adları ile kişi durumunu belirten sıfatlar ve ses perdelerine ad olan kelimelerden alırlar (Hoşsu, 1997: 25-26).

Doğu ve Güneydoğu Anadolu'yla Kerkük türküleri arasında yaygın olan bu uzun hava türü, “horyat, koryat” adıyla da anılır. Aslında Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun tümü ezgisel olarak “hoyrat bölgesi” sayılabilir (Kaynar, 1996: 108).

Hoyratların yaygın olduğu yerler ve isimlendirilişi ile ilgili bilgileri Kızılay ve Turhan şu şekilde aktarmıştır.

“İrâk Türklerinin en kalabalık yaşadığı vilayet Kerkük olduğu için bütün özellikler de burada yoğunlaşmıştır. Kerkük denince hoyratın akla geldiğini belirtmek gerekir. Anadolu'da hoyrat sadece uzun hava tarzıdır. Ancak Kerkük'te konu farklı, hoyrat hem uzun havanın kendisi hem de hoyratın söz unsuru, cinaslı halk şiiri türünün adıdır. Otuzun üzerinde hoyrat tespit edilmiştir. Ancak günümüzde bunlardan yirmi civarındaki sayısı icra edilmektedir. Hoyratların isimlendirilişleri; çağırının adına bir iş-eyleme, lakaba, mesleğe, yer adına ya da hoyratın icra özelliğine göre olmuştur. Hoyratların genel isimlendirilişlerinde usul tabiri kullanılmaktadır. Matarı usulü, İdele usulü” şeklinde (Kızılay, Turhan, 1991: 7).

Özbek hoyratların güfte özellikleri ve hoyrat kelimesinin nereden geldiği hakkındaki bilgileri şu şekilde aktarmaktadır:

Hoyrat da mâni gibi, bir duygu ve düşünceyi özlü yönleriyle dile getiren, yedi heceli, dört veya daha çok mısralı bir halk şiiri türüdür.

...İlk mısra genellikle eksik heceli olur ilk mısradaki söz veya söz grubu, daha sonraki mısralara ayak verir. Ayaklar, söylenişi aynı veya birbirine yakın ancak manası ayrı kelimelerden seçilir. Böyle meydana gelmiş cinaslı hoyratlar yanında cinassız hoyratlar da vardır. Fakat cinas, hoyratın temeli ve başlıca özelliği sayıldığı için, hoyratın yaygın olduğu yörelerde cinassız hoyratlara pek yüz vermezler...

Hoyrat sözünün nereden geldiği bugüne kadar tespit edilememiştir. Hoyrat veya horyat şekillerinin yanında, koryad şeklinde söylenişine de rast gelinen bu türün adının bazılarınca hoyrat, bazılarınca kuruyad, bazılarınca koryat, bazılarınca da horuyadı tabirlerinden geldiği ileri sürülmektedir. Biz burada, Hoyrat sözünün

nereden ve ne şekilde doğduğu hakkında bir şey söylemektense bu konuda geniş araştırması bulunan Sayın Terzibaşı'nın görüşüne katılarak onun gerek söz ve gerekse kendine has müziği ile hamaset ve mertlik havası uyandıran, sevda, gurbet, keder, sevinç, yas, vatan sevgisi, kin ve benzeri duyguları işleyen sanat kavramından nasibini almış, klasik unsurlarla beslenmiş bir halk edebiyatı ve müziği türünün birlikte adı olduğunu belirtelim (Özbek, 1994: 48).

Yine Özbek, hoyratı “cinaslı mani biçimindeki şiirler, bunlara ilişkin müziklerin oluşturduğu bütün” olarak tanımlamıştır (Özbek, 2014: 93).

Paşayev ise hoyratın tanımını şu şekilde ifade etmiştir:

1. mısrası 3-5, diğer mısraları 7 heceden oluşan cinaslı dörtlülere “hoyrat” denir (Paşayev, 1998: 108).

Tuna “Halk edebiyatımızın sözlü, halk müziğimizin ezgili türlerinden biri olan hoyrat, uzun hava grubundadır. Cinaslı mani, Ayaklı mani adıyla da tanımlanmıştır” şeklinde hoyrat hakkında bilgi aktarmaktadır (Tuna, 2001: 13).

Özgül, Turhan ve Dökmetaş hoyratlar hakkındaki bilgileri şu şekilde aktarmıştır:

Türk halk müziği bünyesinde “uzun havalar” grubuna giren belirli bir seyri ve dizisi olan ezgi kalıplarıyla serbestçe söylenen halk müziği türüdür. Diğer uzun hava çeşitlerine göre daha hür, daha sert ve daha kuvvetli bir şekilde okunur. Gerçekten de alışkın olmayanlar ilk dinlediklerinde yadırgarlar. Tiz ses, dik çıkış ve ani dalışlar olarak önce yabancı gelir. Fakat kısa bir yakınlıktan sonra onu, usulüne uygun, doğru ve güzel söyleyen halk sanatçılarından dinleyen yabancılar, hayran olmaktan kendilerini alamaz ve en az bir yerli kadar hoyrat ezberler. Çünkü hoyratta öyle bir ses örgüsü vardır ki duyulur duyulmaz gönülleri bağlar. Onlarda aşk ve heyecan uyandırır.

Hoyratın ses gezinti alanı da çok geniştir. Dört beş ses içinde dolaşan hoyratlar olduğu gibi on bir ses içinde dolaşanlar da vardır. Böyle geniş hoyratlar birkaç mertebeli ezgilerle söylenirler. Halk bu ezgi gruplarını baştan sona doğru kalkma, açma, çıkma, yıkma (yatırma, bağlama, ezme) adını verir.

Klasik musiki unsurlarıyla az çok beslenmiş olsalar bile hoyratlar, halka mal olmuş özel gezintileri ile kendilerini belirtirler. Bazı hoyrat usullerinin çatsı klişeleşmiş, ara gezintileri vardır. Saz eşliğinde söylediklerinde ezgi aralarında bunlar çalınır. Saz olmadığı zamanlar bu aralarda aynı ezgi ayağındaki türküler söylenir. Hoyratlar bu aynı ayaktan çıkan türkülerle karıştırılarak söylediklerinde güzel bir kompozisyon meydana getirirler.

Hoyratın yaygın olduğu yöreler Elâzığ, Diyarbakır, Şanlıurfa ve Kerkük tür. Bu vilayetlerin dışında Erzurum, Erzincan, Sivas da hoyrat etkileşim sahası içerisinde yer alır (Özgül, Turhan, Dökmetaş, 1996: 42).

Akbıyık ve Kürkçüoğlu hoyratların güfte analizi ile ilgili bilgileri şu şekilde aktarmışlardır:

“Hoyratların ilk mısraları genellikle eksik hecelidir. Bu boşlukları da genellikle hitap sözleri doldurur. Baba bugün, zalım zalım, gözüm gardaş, ağam ağam, ah hele zalım, ah balam gibi doldurma hitap sözleri ile başlayan hoyratların kendilerine has giriş ve ara müzikleri vardır. Hoyrat, uzun hava tarzında giren; başlangıç, meyan, karar ve karargâhı olan ve özel melodik seyir ve hareketi bulunan bir çeşit ezgi biçimidir.” (Akbıyık, Kürkçüoğlu, 1991: 16).

Hoyratlar farklı kaynaklardan değişik şekilde ifade edilmiştir. Terzibaşı' na göre, “Hoyrat biçimi, ezgi olarak uzun hava sınıfına dâhil, serbest ağız kalıpları ile okunan bir çeşit teganni tarzı olarak kabul edilmektedir. Hoyrat teganni tarzı, klasik musiki unsurları ile de az çok beslenmiş olmakla beraber daha çok halka mal edilmiş özel seyir ve melodi ile temayüz edilmektedir.

Hoyrat tarzının musiki mefhumu hakkındaki görüş ve düşünceler çeşit çeşittir. Bu hususta musikişinaslar ihtilafa düşmüşlerdir. Bir kısım musiki yazarları, Kerkük hoyratlarını tam manası ile müttekâmil birer makam (Irâk Makamı) olarak göstermektedirler. Nitekim Irâk makamları arasında “Kerkük muhalifi”, “Beşiri” “Ümmergele” gibi hoyrat havalarını, Irâklı birçok musiki yazar tam makam olarak kabul etmektedir. Bazıları ise bunları birer şube veya perde, daha doğrusu küçük makam olarak görmüşlerdir.

Tanınmış Irâklı yazar ve sanatkâr Celal el-Hanefi'nin anlattığına göre “Ümmergele” nağmesinin, önceleri ferdi ve basit makam olup sonradan 13. Hicri çağı makamşinaslarından Ahmet Zeydan tarafından zemin, meyan ve kararı tamamlanarak müttekâmil bir makam şekline sokulduğu öğrenilmektedir. Bizim usta şinaslarımız, hoyrat tarzını makamdan ayrılan bir kol veya bir dal olarak kabul etmektedirler. Nitekim muhalif hoyratının segâh makamından, beşiri hoyratının rast makamından çıktığını söylerler. Ayrıca matarı usulünün ümmergele usulünden çıktığını anlatırlar. Şurasını belirtmek yerinde olur ki Hoyrat usullerinin her biri başlı başına özel vasıflarla temayüz etmekte olup muayyen nağmelerle icra olunur (Terzibaşı, 1975: 146).

Terzibaşı'nın görüşlerine göre sanat musikisinin herhangi bir havasını usta bir okuyucu, birkaç gün içinde bellegebildiği halde hoyrat usullerinden birini hakkı ile öğrenmek için haftalara hatta aylara ihtiyaç duyar.

“Helhele verin geline” türküsünde geçen “gelin” in ilk hecesinin Türkiye’de çok kısa ve hızlı telaffuz edilmesine karşın Kerkük dolaylarında “geee” biçiminde uzatılması “verin” kelimesinin de “veerin” şeklinde uzatılarak telaffuz edilmesi görüşümüzü aydınlatmaya yarayan küçük bir örnektir (Terzibaşı, 1975: 147).

Hoyratlar halkın günlük yaşantısını konu edindiği için halkın hayatı ile iç içe geçmiş, hayatın her alanında varlığını hissettirmiştir. Öyle ki Şanlıurfa’da yaygın bir gelenek olan sıra gecelerinde, arkadaş toplantılarında, düğün, esvap giyme, güveyi

koyma gibi törenlerde okunmuşlardır. Bağ bahçe ve dağ yatılarında, arkadaş grupları ile yapılan eğlenceler de kır gezilerinde hoyrat söylemek bir adet halini almıştır.

Ölüm olaylarında, kadınlara mahsus taziye evlerinde hoyrat acıklı ve hüzünlü bir nağme ile terennüm edilir. Kadınların beşikteki çocukları uyutmak için söyledikleri ninniler bazen Hoyrat ve Manilerden seçilmiştir. Ayrıca mahpushanelerde Hoyrat okuma geleneğine rastlanır. Halay esnasında halay türkülerinin arasına Hoyrat da sıkıştırılır” (Akbiyık, Kürkçüoğlu, 1991: 24).

Kerkük yöresinde ise hoyratlar Irak Türkleri arasında güveyin gerdeğe girdiği geceden bir gün önce, bazı ses sanatçıların katılımı ile tertiplenen eğlencelerde Hoyrat söylenmiştir. Çöllerde muharrer gün ve saatlerde çağırıcıların, kendi arkadaşlarıyla birlikte şehrin bilinen yerlerinde, bağ ve bostan kenarlarında, su kırâkları ve ağaç gölgelerinde veya köylülerin harman işini görürken harmanlarda hoyrat çağırma geleneklerine rastlanır (Terzibaşı, 1975: 183).

1.3.1. Hoyrat Usulleri (Çeşitleri)

Bu bölümde hoyrat çeşitlerine yönelik Nakip, Terzibaşı, Sunguroğlu, Akbiyık, Kürkçüoğlu, Mahdi, Kızılay ve Turhan'ın verdiği kaynaklar, ana kaynakları oluşturmaktadır. Bundan dolayı hoyrat çeşitleri bu araştırmacılar doğrultusunda değerlendirilmiştir.

“Hoyrat tarzı, ezgi olarak çeşitli üslup, eda ve tavırla okunur. Bunlara yine açıkladığımız üzere bazıları “perde”, bazıları da “makam” adını vermektedirler. Halk makamları diyebileceğimiz bu okuyuş şekilleri için Irâk Türkleri istisnasız olarak “usul” ıstılahını kullanmaktadırlar” (Terzibaşı, 1970: 180).

Irak Türkmen müzik folkloru içerisinde hoyratlar, yaygın olduğu her yörede halk müziğinin özünü ve esasını oluşturur. Müzik formlarının en önemlisi ve en makbulüdür.

Aşağıdaki hoyrat bunu güzel bir şekilde ifade etmektedir:

Ağır ağır

Adım at ağır ağır

Besteyden (türkü) gece bitmez

İgit ol hoyrat çağır.

Sunguroğlu ezgisi bilinen ve ezgisi bilinmeyen hoyratlar hakkında şu bilgileri vermektedir.

Kerkük ve Erbil'de yoğunlaşan uzun havaları, özellikle hoyratların hepsi Türk müziği ses sistemi içindedir. Bir kısmı makamların tam skalasını gösterirken bazıları da makamların bir dördlü veya beşlisinden oluşmaktadır. Aslında Türkmen uzun havalarının hepsi hoyrat değildir. Onun için Irâk Türkmen uzun havalarını ilk başta hoyrat havaları ve hoyrat dışı uzun havalalar olarak ikiye ayırmamız gerekir. Hoyrat dışı uzun havalalar şunlardır:

1. Makam havası, gazel, divan, uzun hava
2. Karabağı (Karabağlı) havası
3. Kerem havası
4. Sazlamağ (ağıt) ve Leyle (ninni) havası

Hoyrat havalarını da “ezgisi bilinen hoyratlar” ve “ezgisi bilinmeyen hoyratlar” şeklinde ikiye ayırmak mümkündür.

Ezgisi bilinen hoyratlar şunlardır:

1. Muhalif
2. Beşiri
3. Nobatçı
4. İskenderi
5. Muçıla
6. Yetimi
7. Ümergele
8. Malalla
9. Şerife
10. Memeli
11. İdele
12. Yolçu
13. Mazan
14. Kesük
15. Dermangâha

16. Karabaş
17. Matarı
18. Delliheseni
19. Kürdo
20. Kızıl
21. Atıcı
22. Kesük Matarı
23. Mehmüdi

Ezgisi bilinmeyen hoyratlar ise 4 tanedir:

1. Garibi
2. Masumi
3. Miskini
4. Yar

Ezgisi bilinen hoyratları da kendi içinde “yaygın olan hoyratlar” ve “yaygın olmayan hoyratlar” şeklinde tasnif edebiliriz.

Yaygın olmayan hoyratlar şunlardır:

1. Malalla
2. Şerife
3. Memeli
4. Kesük Matarı
5. Atıcı (Segâh)
6. Mehmüdi

Elazığ ve Harput yöresinde Bayati, Uşak ve Hüseyin'i makamlarından gelene (Şirvan hoyratı) hüseyini ve bayati makamları üzerine okunanlara (bağrıyanık hoyratı) hüseyini ayağı ile okunanlara (kürdili hoyrat), rast ayağı ile okunanlara da (beşiri hoyratı) denildiği gibi muhalif makamında ayrıca kendine mahsus hoyratı vardır (Sunguroğlu, 1961: 75).

Memişoğlu 1995 yılında yayımlanan “Harput Halk Bilgileri” adlı kitabında “şirvan hoyrat, kesik hoyrat, elezberin güfteleri kesik manilerdir. Yalnız, versak

söylenirken uzun kesik manilerle söylenir.” (Memişoğlu, 1995: 108) şeklinde ifadelerde bulunmuştur.

Elâzığ yöresinde şirvan hoyratını (gelin hoyratı) yüksek hava diye adlandırmışlardır. Memişoğlu “Eskimeyen ebedi nağmelerden olan gelin havası çalınırken bu hoyrat söylenir.” (Memişoğlu, 1988: 85) şeklinde ifade etmiştir.

Şanlıurfa'daki hoyrat çeşitlerini ve okunduğu makam yerlerini büyük usta Tenekeci Mahmut Güzelgöz bize şu şekilde sıralamıştır:

1. Düz Urfa hoyratı (Divan makamında okunur.)
2. Tecnis (Kürdi makamında okunur.)
3. Isfihan (Hicaz makamında okunur.)
4. Mesnevi (Hicaz makamını üçüncü katında okunur.)
5. Galata (Hicaz makamının ikinci katında okunur.)
6. Garip (Hicaz ayağında okunur.)
7. Hüseyni (Garip hicaz ayağında okunur.)
8. İbrahim'i (Uşak makamı içinde İbrahimî gezinti arasında okunur.)
9. Beşiri (İbrahimîden biraz daha diktir, İbrahimî makamı içinde okunur.)
10. Aşırtmalı hoyrat (Beşirîden daha yüksek perdededir.)
11. Acem hoyratı (Saba makamında okunur.)
12. Acem dik hoyratı (Acemden bir ses daha diktir.)
13. Kesik hoyrat (Rast makamında okunur.)
14. Kesik Kerem hoyratı (Garip hicaz makamında okunur.)
15. Havar kardeş hoyratı (Muhayyer kürdi makamında okunur.)
16. Yayla hoyratı (Uşşak makamında okunur.)
17. Kılıçlı hoyratı (Rast makamına yakın kılıçlı makamında okunur, bu makamın Urfa'ya ait olduğu bilinir.)

18. Muhayyer hoyratı (Muhayyer makamında okunur Urfa'da kürdî makamındadır.)
19. Dağî hoyratı.
20. Bahçacı hoyratı (Uşak makamında okunur.)
21. Daşçı hoyratı (Uşşak makamında okunur.)
22. Kesik hoyrat (Mahur makamında okunur.)
23. Irâk (Segâh makamının en son katında okunur.)
24. Kürdi hoyrat (Kürdi makamında okunur.)
25. Mahmudiye hoyratı (Saba makamının en son katında okunur.)
26. Elezber hoyrat (Nevruz makamının dördüncü katında okunur.)
27. Çargâh hoyrat (İbrahimi makamı içinde okunur.)
28. Nevruz hoyratı (Nevruz makamında okunur (Akbiyık, Kürkçüoğlu, 1991: 23).

1.3.1.1. Muhalif Hoyratı

Terzibaşı, araştırmalarında hoyrat türlerini detaylı olarak ele almıştır. Kerkük yöresinde okunan muhalif hoyratının özellikleri hakkında aşağıdaki bilgileri aktarmıştır:

Türkler arasında en çok yayılmış eski bir usuldür. Bunun Türkiye’de musiki alanında bilinen “muhalif” makamı ile hiçbir ilgisi bulunmadığı gibi, “Irâk makamları” arasında bulunan muhalif diye bilinen makamdan da tamamıyla ayrılmaktadır. Irâklı makam şinaslar eskiden beri Kerkük’te meşhur olan bu muhalif usulünün esas unsurlarını toplu bir şekilde Irâk makamları arasına alarak “Kerkük muhalifi” adı altında özel bir makam halinde okumaktadırlar. Şair Sami’nin bütün musiki makamlarını içine alan,

İptida rast ile buldu nizam
Elif –i evvel-i tertibi makam
başlıklı manzumesinin,
Bir muhalif negam etse nuh Irâk
Pür olur künküre-i seb-i tıbak

beyitinde geçen muhalif Irâk makamının Kerkük muhalifi olma ihtimali düşünülmür.

Muhalif makamının eskiden beri segâh makamında olduğu söylenilse de bu usule bağlantılı olarak hüzzam türkülerle de aynı ahengi boğmadan bağlantı kurmaktadır.

Yaptığımız araştırmalar sonunda muhalif usulünün, Irâk Türklerine mahsus müstakil bir makam olduğunu kabul etmişizdir. Muhalifin, asıl muhalif ve telli muhalif diye iki çeşit ağızı vardır. Bunlardan telli muhalif musiki aletleriyle kolayca icra edilen ve ağır bir eda ile okunan çeşididir. Bugünkü genç okuyucuların ağızlarında dolaşan muhalif asıl muhalifin usta sanatkâr Reşit Küle tarafından ağız değiştirilerek İzzeddin Nimet yolu ile Küzecioğlu' na geçmiş olan yumuşatılmış şeklidir.

Bu usul, son zamanlarda bazı ağızlarda daha çok yumuşatılmış olup kırık havayı andıran bir hale gelmiştir. Bilindiği gibi aslında hazin bir nağmesi olan bu usulün “sazlamağ-ağıt biçiminde de okumak mümkündür” (Terzibaşı, 1970: 180).

Yine araştırmalarında muhalif hoyratını ele alan Nakip, muhalif hoyratını şu şekilde ifade etmiştir:

“Türk müziğinde muhalife dair dört isim geçmektedir. Muhalif-i Rast, Muhalif-i Irâk için farklı görüşler mevcuttur ama görüşlerin hiçbiri hüzzam veya segâh çeşnili olduğunu söylememektedir.

Muhalif-i rastın terkibi ise rast hümayun şeklinde olup durağı düğâh perdesidir. Muhalif ile muhalifek ise aynı olup segâh çeşnilidir. Klasik Türk müziğinde hiçbirinin örneği günümüze yetişmemiştir (Öztuna 1969: 34). Urfa ve Elazığ'da da bilinen muhalif, Bağdat makam şinasları tarafından da “Kerkük muhalifi” olarak anılmaktadır (Tsuge:62). Muhalif, Bağdat makamları arasında, önceleri bir makam olduğu beyan ediliyorsa da günümüzde sadece bir geçki olarak kalmıştır. Ancak bu beşlinin dahi Kerkük'te okunan muhalifle ciddi farklılıkları vardır.

Irâk'ın tanınmış müzik yazarlarından El-Recep ise demektedir ki: “Muhalif Segâh'tan yarım derece farklıdır. Segâh'ta Neva perdesi kullanılırken, Muhalif'te Neva'dan yarım derece pest olan Saba perdesi kullanılmaktadır” (El-Recep 54). Aynı ülkede çıkmış iki kaynak kitabın arasındaki bu ayrılıklar bir yana, Türk müziğinde bir koma pest olup, Saba makamında kullanılmaktadır (Karadeniz 1985: 19).

El-Recep'in ve El-Abbas'ın eserlerine göre, Segâh makamının skalası Türk müziğinde kullanılan Segâh'tan çok farklı değildir. Demek oluyor ki, Bağdat makamları arasında Muhalif, Segâh makamına yakındır diğer makamlar kadar net ve geniş ezgili değildir” (Nakip, 2009: 54).

1.3.1.2. Kesik Hoyratı

Turhan, Elâzığ yöresinde okunan Kesik Hoyratı ile ilgili şu bilgileri aktarmıştır: Elâzığ yöresinde okunan bir uzun havadır. Çok defa uşşak makamındaki ezgilerle beraber okunur. Kerkük ve Urfa yöresinde de aynı adlı uzun havalar olmakla beraber her üçünün de ezgileri farklıdır (Turhan, 1992: 212).

Terzibaşı, Kerkük yöresinde okunan kesik hoyratının özelliklerini şu şekilde açıklamıştır:

“Hoyrat usulleri arasında öğrenilmesi en zor olan eski bir usuldür. Bunu güzelce kavrayıp düzgün çağırabilmek için perdeli özel bir gırtlığa sahip olmak gerekir. Hoyratın sonunda icra edilen “helhele” adı verilen en uzun yüksek ve kesintili “da...d” biçimindeki nağmeyi hakkıyla başarmak her çağırıcıya nasip olmayan özel bir mevhıbedir. Bu uzun sesin, birkaç defa yerli deyişle dirsek verilerek duraklama şeklinde kesilerek okunması dolayısıyla bu usul kesik yani kesik diye şöhret bulmuştur. Musiki makamlarından segâh makamı grubuna girdiği bilinmektedir.” (Terzibaşı, 1970: 186).

Nakip su şekilde ifade etmiştir: “Neva ile acem perdeleri arasında dolaşan çok keskin bir “dad” seyre başlar; birinci mısra dik hisardan neyaya, oradan da çargâha iner. “Vay elivden” terennümüyle nevedan tekrar segâha kadar düşer. İkinci mısra çargâhtan neyaya çıkar, tekrar segâh’a iner ve “neynim” kelimesiyle seyir kürdi perdesini yeden olarak gösterir ve segâhta karar kılar. Üçüncü mısra birincisi gibi, dördüncü mısra da ikincisi gibi okunduktan sonra, karara segâh perdesinde verilir. Çargâh ve neva perdeleri arasında hançereden kesintili olarak “Gülüm dad ömrüm dad” terennümü söylenir ve kürdi perdesi yeden gösterilerek segâhta karar kılar.” (Nakip, 2009: 58).

1.3.1.3. Atıcı Hoyratı

Terzibaşı, bu usulle ilgili şu bilgileri aktarmıştır: “Segâh makamından ayrılan bu usule segâh hoyratı derler. Kerkük’ün öz malı olup eski çağırıcılarımızdan Atıcı Ümer’in ağzıdır ki bu yüzden atıcı hoyratı diye şöhret bulmuştur.” (Terzibaşı, 1975: 157).

Nakip ise Atıcı hoyratını “Kerkük Türk Halk Müziği” adlı kitabında yaygın olmayan hoyratlar arasında göstermiştir. (Nakip, 2009: 40)

Mahdi’nin “Kerkük Hoyratları ve İcrası” adlı tezinden edinilen bilgilerde bu usulün eskiden Osman Teplebaş tarafından güzel icra edildiği vurgulanmıştır. Ama bunu Osman Teplebaş’ tan daha güzel ve gür bir sesle günümüzde Hasan Nacar’ın icra ettiği belirtilmektedir. Aşağıdaki örnek Hasan Nacar tarafından okunmuştur.

Ay ulan kızıl gül oyum oyum

Ay ulan

Yara barabay boyum

Diniva dönüm neynim

Ay ulan

Yağış yağar yer doymaz

Men sennen néce doyum

Gülüm ey

De eeee of

Bu usûl “Ay ulan” diye hüseyini perdesiyle seyre başlayıp burada nevâ perdesinde uşşak ezgi kullanılmıştır. “Diniva dönüm neynim” sözüyle (lâ diyez) yeden olarak kullanılarak segâh perdesinde asma kalış gösterilmiştir. Eksik segâh 5’lisi kullanılarak segâh perdesinde yeden (lâ diyez) gösterilerek karar verilmiştir. Bu eser düğâh (lâ) perdesinden okunmuştur. (Mahdi, 2010: 143)

1.3.1.4. Kerkük Darmangâha Usûlü

Tezinde bu usulün ise saba makamında okunan usuller arasında tek örneği teşkil ettiğini belirten Mahdi, günümüzde bu usulün en usta ve güzel okuyucusu olarak Hasan Nacar’ ı örnek göstermiştir. Aşağıdaki hoyrat örneğini Hasan Nacar okumuştur.

Dedem deeeeeem

Ohu için

Kaman sızlar ohuyçın

Neeeeeynim

Kurban

Bu meni vuran avçı

Dalay Labud döner ohuyçın

Ayar ayaaaar ayar ayar aaaaa of

Bu usûl “dedem deeeeeem” diye segâh perdesiyle seyre başlamıştır. Çargâh perdesinde hicaz ezgiyle dolaşmış. Makamın yapısı gereği hicaz 4’lüsü ezgisiyle karar verilmiştir. Bu eser çargâh (do) perdesinden okunmuştur. Bu usulün

ezgisini Irâk müzisyenleri kendi aralarında saba makamında olduğunu kabul etmektedirler. (Mahdi,2010:146)

1.3.1.5. Asıl Kesik

Asıl Kesik usulü hakkındaki bilgilere Mahdi'nin 2010 yılında yazdığı tezinden ulaşılmıştır.

“Söylenilmesi güç olan ve uzun bir helheleli sese ihtiyaç duyulan bu usûl, hoyrat usûllerinin en etkileyici ve en hazin olanıdır. Bu usûlü okuyan sanatçılar çok az sayıdadır. Kerkük'te eskiden bu usûlü icra edebilen sanatçılardan Tuzhurmatılı Şükür Hayara başta gelir ki bu sanatçıyı 20. yüzyılın en iyi okuyucusu olarak kabul etmekteyiz. Tuzhurmatı'da Ahmet Dürdüş, Hüseyin Kuşçu, Taki Topal Rıza ve Hamit Tuzlu usta sanatçılardan sayılırlardı. Kerkük'te ise Mustafa Kalayı, Sıma Berber adı ile tanınan İsmail, Mustafa Ilık, Fazıl Samed Dabbağ ve Enver Cuma Terzi en güzel icracılar idi. Bu usûlü Hasan Nacar da güzel icra etmektedir. Aşağıda incelenecek olan horyat örneği Hayyara tarafından okunmuştur.

Ahhh

Bügün gene

Ma' de ne var

Yanıv yansın

Tut yüküv

Ma'de ne var

Ahhh

Mehemmed direğim

Kölen olum

Ali'den made ne var

Gülüm gel

Maral geeeeel

Bu usûl “Ah bugün gene ma ‘de ne var” diye dik hisar (mi) perdesiyle seyre başlayıp nevâ perdesinde asma karar yapmıştır. Karışık gezinip segâh perdesinde karar

vermiştir.

Bu eser düğâh (lâ) perdesinden okunmuştur. (Mahdi, 2010: 155)

1.3.1.6. Kesik Matarı Hoyratı

Kesik usulü ile Matarı usulünün bazı özelliklerini içine almakla beraber melodik seyir ve hareket bakımından müstakil bir usul sayılmaktadır. Bunun en usta çağırıcısı Osman Teplebaş'ıdır." (Terzibaşı, 1970: 188).

Nakip, kesik matarı hoyratını "Kerkük Türk Halk Müziği" adlı kitabında yaygın olmayan hoyratlar arasında göstermiştir. (Nakip, 2009: 40)

Kesik usûlünün bir kolu olan bu usûl yine helheli ve kesintili bir ses ile okunur. Mahdi, bu usûlü eskiden Osman Teplebaş'ın güzel ve hazin bir nağme ile okuduğunu belirtmiştir. Aşağıdaki verilen hoyrat örneğini günümüzde bu usûlü güzel biçimde icra eden Neccar okumuştur.

Babam
Badalar dolsa ne var
Ah elüvden
Boşalsa dolsa ne var
Neynim
Dedem
Bir merd hasta düşmesin
Hara gidim
Yüz namerd ölse ne var
Gülüm ey ey
De eeeee ah

Sanatçı "Babam badalar dolsa ne var" diyerek Nevâ perdesiyle seyre başlamıştır. "Neynim" sözüyle (lâ diyez) kullanılarak yedenli segâh perdesinde asma kalış yapılmıştır. Daha çok nevâ perdesinde uşşak ezgisiyle dolaşmıştır. Eksik segâh 5'lisi ile segâh perdesinde karar verilmiştir. Bu eser düğâh (lâ) perdesinden okunmuştur. (Mahdi, 2010: 157)

1.3.1.7. Nobatçı Hoyratı

Nobatçı hoyratı Terzibaşı'ndan alınan bilgilere göre şu şekildedir. Her zaman “nala” veyahut “ulan” sözleriyle başlayan ve çoğu zamanda “he dediv bağımnan gül deren olmaz, çamır başıva bülbül, men bağıvdan gül derdim” meyanı ile son bulan bu usul, eskiden halay esnasında zurna ile giriş yapılarak söylenirdi.

Başlangıçta yumuşak bir sesle okunan bu usulde ses perdeleri yavaş yavaş yükselir ve tekrar hafifçe alçalır. Vaktiyle okuyucularımızdan (bu ağızla meşhur olmuş on dokuzuncu asır okuyucularımızdan) Nobatçı Mustafa'ya isnat edilen bu usul hakikatte daha eski bir zamana aittir. Bugün bu usulün en usta okuyucusu Mustafa Kalayıdır. (Terzibaşı, 1970: 182)

Nakip, Nobatçı hoyratını şu şekilde ifade etmiştir. “En usta okuyucuları Mustafa Kalayı, Osman Taplabaş, Mustafa İlik, Abdulvahit Kuzecioğlu, Enver Terzi ve Hasan Neccar’ dır. Son iki sanatçı nobatçıyı tipik bir bayati çeşnisi ile okumaktadırlar. Küzecioğlu, İstanbul Radyosu için şu mısraları okumuştur:

Gene geydiv ağı sen
Qereni sen ağı sen
Uçurttuv bülbülleri
Verem ettiv bağı sen
Kıl tekup inceldipsen
Menim kimin dağı sen

Sanatçı hoyrata “nalan nalan” terennümüyle Segâh perdesinden seyre başlamakta çargâh ve neyaya çıkmakta, “baba bugün” terennümüyle de hüseyini ile neva arasında kısaca dolaşmaktadır. Arkasından hoyratın birinci mısrası hüseyini ile neva arasında dolaşarak girilmektedir. İkinci mısra ise yine hüseyini ile neva arasında okunmakta ve çargâhta kalmaktadır. (Nakip, 2009: 44)

1.3.1.8. İdele Hoyratı

Tuzlu ile yapılan görüşmelerde, İdele hoyratının yolcun hoyratıyla hemen hemen aynı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İdele hoyratı da Kerkük yöresinde okunan hoyrat türlerinden biridir. Bu hoyrat türüne ait bilgileri Terzibaşı, 1970’de yayımlanan kitabında şu şekilde aktarıyor:

“Bu usul Mehemmed İdele'nin ağız olup bundan da tanınmış çağırıcı Mehemmed Çulboyna ve bundan da Reşit Küle Reza'ya geçmiştir. Küle Reza bu usulün en iyi ustası sayılır.” (Terzibaşı, 1970: 186)

Nakip'ten edinilen bilgilere göre “Yaygın olmayan malalla, şerife, memeli hoyratlarına benzer. Birbirine benzeyen bu hoyratlar için Kerkük folklor araştırmacısı Suphi Saatçi şöyle demektedir: “Büyük bir ihtimalle bu usuller arasındaki ayrılık, bir tek usulün değişik ağızlarda çeşitli melodik formlar kazanmasından doğmuştur.” Birbirine benzer bu usullerin en yaygın idele, Mehmet İdele'nin ağızıdır. Sonradan bu hoyrat Mehmet Çulboyun'a, ondan da Reşid Küle Rıza'ya geçmiştir.” Burada Reşit Kule'nin okuduğu örneğe yer verilecektir.

Bahçayam baram sene

Heyvayam naram sene

Gevlim hiç fikretmesin

Ölüncek yaram sene.

Mahdi tezinde, idele usûlünün eskiden biricik okuyucusu Mehmet Gülboy olduğunu, ayrıca usta ses sanatkarı Reşit Küle Rıza'nın da bu usûlü güzel icra ettiğini belirtmiştir. Bu usûlde çoğu zaman horyat atışmaları yapılırdı ve atışmalar genelde Mehmet Gülboy ile Reşit Küle Rıza arasında olurdu. Ayrıca Abdulvahit Küzeçioğlu ile Abdurrahman Kızılay da bu usûlü güzel icra edenlerden sayılır. Ama bunlardan daha güzel ve etkileyici olan okuyucu Hasan Neccar'dır. Aşağıdaki horyat Hasan Neccar tarafından okunmuştur.

Gözüm

Bir gözü ala meni

Mine boylum

Zilfiva dola meni

Gel

Kimim var yanında

Yâdına sala meni ha neynim neynim

Men özüm ziylemirem. Derd derde değer ziyler

Di gel ağam ey gel. Di gel paşam ey gel

Di gel öz begim neynim

Bu usûl “gözüm” sözüyle gerdaniye perdesiyle seyre başlamıştır. İnici bir seyir takip etmiştir. “Kimim var yanında” diye devam eden ezgide eviç perdesi (fa diyey) natürelle dönüşerek burada bir acemli hüseyini dizisi işlenmiştir. Makamın özelliği olan çargâh perdesi zaman zaman kullanılmıştır. İnici olarak seyrettikten sonra yerinde hüseyini dizisiyle karar vermiştir. Bu eser çargâh (do) perdesinden okunmuştur. (Mahdi, 2010: 152)

1.3.1.9. İskender’i Hoyratı

Terzibaşı, bu hoyrat türü hakkındaki gerekli bilgileri şu şekilde kaleme almıştır: “Bu usul Birinci Dünya Savaşı’ndan önce gelen, esasen Kerkük’e bağlı eski dakuk (tavığ) kasabası Türklerinden olup sonradan Kerkük’te yaşadığı bilinen çağırıcı Mehmed İskender’in ağzı olarak tanınmıştır. Babası İskender’den derlediği sanılan bu usulü, bugünkü hoyrat çağıranlarımızdan Mustafa İlik, en güzel bir şekilde başarmaktadır. İskenderî usulü musiki makamlarından çargâh zümresine dâhil edilmektedir.” (Terzibaşı, 1970: 183)

Nakip’ten edinilen kaynaklarda iskenderi hoyratı şu şekilde anlatılmıştır: “Enver Terzi bu usulde aşağıdaki hoyratı okumuştur:

O yar Aydan

Güzeldir o yar Aydan

Meni birahtı getti

O hasret o yaraydan

Sanatçı hoyrata “dede gene” terennümüyle neva perdesinden başlamaktadır. Neva ve çargâh perdelerinde gezinerek “umudum ağam” terennümüyle ve ikinci mısrayı okuyarak çargâhta asma karar yapmaktadır. Hemen arkasından yine nevanı başlatarak “ey ey” terennümüyle çargâh ve segâh perdelerinden geçerek düğâh perdesinde karar kılmaktadır. Üçüncü mısra birinci mısra gibi okunduktan sonra yine çargâhta asma karar

yapmaktadır. Dördüncü mısra ise çargâh, segâh, dügâh perdelerinde dolaşmakta “ey ey” terennümüyle karara gitmekte ve dügâhta karar kılmaktadır.” (Nakip, 2009: 42)

Mahdi tezinde, bu usulü şu şekilde anlatmıştır. Bu usulün de kesik usulü gibi söylenmesi güç olduğundan, helheleli bir sese ihtiyaç duyulur. Eskiden iskenderi usulünün en usta okuyucuları Mehmet Ilık ve oğlu Mustafa Ilık, Samed Dabbağ, Enver Terzi idi. Günümüzde ise en iyi okuyucu Hasan Neccar’dır.

Aşağıda incelenecek olan horyat örneği Hasan Neccar tarafından okunmuştur.

Vallah

Heyvaya güller

Turunç heyvaya güller

Dad

Gelsin (ey, ey) onun başına

Ey- ey- ümrüm ağam Vallah

Her kim (ey, ey) bu vaya güler

İm ey-ey- oy- ey

Bu usûl “Vallah heyvaya güller” sözüyle nevâ perdesiyle seyre başlamıştır. “(Ey, ey) onun başına ey- ey- ümrüm ağam” sözüyle segâh perdesinde yedenli (lâ diyez) alarak asma karar gösterilmiştir. Takip eden sözlerle yine nevâ perdesinde dolaşılıp segâh perdesinde karar verilmiştir. Bu eser dügâh (lâ) perdesinden okunmuştur. (Mahdi, 2010: 153)

1.3.1.10. Karabaş Usulü

Mahdi’ den aktarılan bilgilere göre Karabaş usulü, dik perdeden söylenen ve hazin nağmeli bir usuldür. 1925’te Molla Taha’nın bu usulle söylediği hoyratları Baidaphon plaklarına doldurduğunu söyleyen, Mahdi’ den alınan diğer bilgiler ise şu şekildedir: 1930’da ünlü bayan sanatçı Sıddıka Mellaya, bu usulü plağa okumuştur. (Terzibaşı1989: 76) Aşağıda incelenecek olan usul, 1925 yılında Molla Taha tarafından plağa okunmuştur.

Ulan ulan ulan ulan

Dağlar sende bir hal var... Of

Dede gene

Bir elif var bir dal var

Ey ey yy... yar ey yar... Of

Dede

Yar bizden küstü gitti

Qoyma gitsin çok yalvar

Ey ey yy yar ey yar... Of

Sanatçı bu usulde “Ulan ulan” diye başlayan sözle nevâ perdesiyle seyre başlayarak inici olarak seyretmiştir. Nevada bûselik ezgileriyle dolaşılmış ve uşşak ezgisiyle karar verilmiştir. Burada da bayati makamının özellikleri olan nevâda, hicaz ve çargâh’ ta nikriz çeşnileri kullanılmamıştır. Az da olsa bu tür eserler mevcuttur. Bu eser dik kürdi (si bemol) perdesinden okunmuştur. (Mahdi, 2010: 154)

1.3.1.11. Erbil Delliheseni Usulü

Bayat makamı hakkındaki bilgilere Mahdi’nin yazmış olduğu yüksek lisans tezinden ulaşabiliyoruz. Bayat makamından çıkan bu usûl, Erbil’de Kerem havası ile karışmıştır. Çok hazin nağmesi olan bu usulü Erbil’de sanatçı Mişko ile Mehemed Ahmet Erbili de ustaca icra etmişlerdir. Aşağıdaki incelenecek olan horyat örneğini Mişko okumuştur:

Bile yoldaş

Dolandı gün

Döndü gün dolandı gün

Yeri yeri yeri yeri o boyuva dönüm

Ben ona daldalandım daldalandım Hara gidim

Ona da dolandı gün

Ona da dolandı gün

Şirin o boyuva dönüm

Eyleme zulüm eyleme eyleme eyleme eyleme eyleme

El ‘âlem allar girer

Sen karaları bağlama

Bu kapını bağlıyan felek

Bir de açar ağlama

Sanatçı “Bile yoldaş” sözüyle gerdaniye perdesiyle seyre başlamış, inici olarak seyretmiştir. “Ben ona” sözüyle nevâda hicaz ezgi kullanılmıştır. Ancak bayati makamının çargâhtaki nikriz ezgileri kullanılmamıştır. Bu eser nim hisar (mi bemol) perdesinden okunmuştur. (Mahdi, 2010: 148)

1.3.1.12. Mazan Hoyratı

Mazan hoyratı Kerkük’te oldukça yaygın olan bir hoyrat türüdür. Terzibaşı bu türü “Eskiden Salih Havala, bunu en iyi şekilde icra edenlerin başında gelirdi. Bugün ise İsmail Berber’in eda ettiği şekil de orijinal sayılır. Bayatı makamından çıktığı söylenir.” (Terzibaşı, 1970: 186) şeklinde kaleme almıştır.

Nakip, Mazan hoyratını şu şekilde ifade etmiştir: “Orijinaline en yakın olan mazan hoyratları Abdulvahit Kuzecioğlu, Abdurrahman Kızılay, Mehmet Özbek, tarafından okunmuştur. Hoyrat, “Dede gene” terennümüyle neva perdesinden seyre başlamaktadır. İlk mısra hüseyini ile neva perdeleri arasında dolaşmakta arkasından ikinci mısra hüseyini, neva, çargâh ve segâh perdeleri gösterilerek okunmaktadır. Üçüncü mısra birincinin dördüncü mısra ise ikincinin ezgisiyle gösterilmektedir. Görüldüğü gibi mazan hoyratının melodisi basit ve sadece uşşak beşlisinden oluşmaktadır.

Karara giderken dermangah hoyratını andırmaktadır. Bu da iki usul arasındaki benzerliği veya birbirinden etkilendiğini göstermektedir.” (Nakip, 2009: 42)

1.3.1.13. Dermangâh Hoyratı

Dermagaha hoyratı Kerkük te söylenen hoyratlar arasında yer alan bir türdür. Terzibaşı bu hoyrat türünü “Kerküklü makam şinas Molla Taha tarafından boydafon plaklarında (kavan-safha) okunmuş olan bu usul musiki makamlarından hicaz gurubundadır” (Terzibaşı, 1970: 187) şeklinde açıklamıştır.

Nakip ise şu şekilde açıklamıştır: “Hoyrat “ulan ulan” terennümüyle neva perdesinden seyre başlamaktadır. Bayati makamının asma karar perdesi olan nevada uzun bir kalıştan sonra hüseyiniye dokunup, neva, çargâh, segâh perdelerine inmekte ve hoyratın ilk mısraı burada biterek, segâh perdesinde kalmaktadır. Hoyratın ikinci

mısrası “Dede gene” terennümüyle neva perdesinden başlamaktadır. Ezgi, hüseyini perdesine çıkıp inmekte ve aynen birinci mısraın melodisi gibi segâhta kalmaktadır. Dügâhtan başlamak üzere “yara yaray” terennümüyle segâh ve çargâh perdelerinde gezinti yapılmakta, karara yaklaşma atmosferi içerisinde çargâha basılmakta ve segâh perdesinden bir koma pest basılarak, dügâh perdesinde karar kılınmaktadır.” (Nakip, 2009: 58)

1.3.1.14. Ümergele Hoyratı

Bu hoyrat türü hakkında Terzibaşı'nın aktardığı bilgiler şu şekildedir: “İrâk makamşinasları, bu usulü tam bir makam olarak tanıtmakta ve Kerkük'e mal etmekte tereddüt göstermemektedirler. On dokuzuncu yüzyılın ortalarında bu usulü eda etmekte çok meşhur olan Türkmen Hristiyanlardan Kerküklü Kaşaoğlu Fransız'ın özel ağzı kendinden sonra gelen okuyuculara geçmiş, bu arada tanınmış Makamşinas Molla Taha bu usulle okuduğu hoyratlarla vaktiyle kavan (plak) doldurmuştur. ‘Dede neynim, paşa neynim’ gibi sözlerle başlar.” (Terzibaşı, 1970: 185)

Nakip, ümergele hoyratını şu şekilde açıklamıştır: “Eble neynim, dede neynim, paşa neynim, elimde degi neynim” terennümüyle hoyrat çargâh perdesinden başlayarak, dügâh perdesine inmekte ve hüseyini perdesine sıçrayarak ağır ağır neva çargâh perdelerinden geçmekte ve segâh perdesinde asma karar kılmaktadır. Birinci mısra nevanı başlamakta, hüseyiniye çıkmakta ve inişe başlayarak segâhta ikinci bir asma karar yapmaktadır. İkinci mısra acem perdesinden seyre başlamakta hüseyiniye inmekte ve gerdaniye perdesine kadar çıkmaktadır. Melodi inişe geçerek tekrar segâhta kalmaktadır. Üçüncü mısra birinci mısraın melodisiyle dördüncü mısradaki ikinci mısraın melodisiyle okunmakta, karar Segâh perdesinde kılınmaktadır. Hoyrat inici bir seyir sergilediği için hep yumuşak perdelere basılmalıdır.” (Nakip, 2009: 45)

1.3.1.15. Yolcu Hoyratı

Bu usul Şerife, iydele ve malalla usullerinin karma şekli olup Mehemed Gülboy tarafından icra edilmektedir. (Terzibaşı, 1970: 186).

Nakip'ten edinilen bilgilere göre yolcu hoyratı şu şekilde ifade edilmiştir: “Yolcu aslında yine bir dereceye kadar ideleye benzeyen hoyratlardan biridir. Ancak Kuzecioğlu Yolcu'ya süslü bir yorum ve zengin bir seyir özelliği kazandırmıştır. Buna örnek olarak Kuzecioğlu'nun okuduğu hoyrat olarak şu hoyrat gösterilmiştir:

Yatmamışam oyağam.

Ğem yüküne dayağam

Alem şirin yukuda

Men aşkımnan sayağam

Hoyrat “Ağam Ağam” terennümüyle gerdaniye perdesinden seyre başlamaktadır. Eviç perdesinden geçerek hüseyvide kısaca kalmakta, birinci ve ikinci mısralar hüseyni perdesinden yükselerek, eviç gerdaniye, muhayyer, tiz segâh, tiz çargâh perdelerine çıkarak ve tekrar aynı perdelerden inerek yine hüseyvide bir asma yapmaktadır. Hoyrat yine tiz perdelerde “Ey..ey..ey ” terennümüyle devam etmekte , tiz çargah, tiz segâh, muhayylerden geçmekte ve gerdaniye de kısa bir asma yapmaktadır. Üçüncü mısra muhayylerden neyaya inmekte, dördüncü mısra ise hüseyniden aceme çıkıp inmekte, neva ve çargâh perdelerinden geçerek, segâhta kalmaktadır. Dördüncü mısra iki sefer kadar gitme rahatlığı içinde tekrarlanmakta ve “Neynim Neynim” terennümleriyle karar kılınmaktadır.” (Nakip, 2009: 46).

1.3.1.16. Kızıl Hoyratı

Bu tür hakkındaki bilgilere yine Terzibaşı'nın kaleme aldığı kitabından ulaşılmaktadır. “Kerkük’e bağlı Tuzhurmatı ilçesinde yayılmış orijinal bir usuldür. Adı geçen kasabanın eski çağırıcılarından Sarılı Salman ve Topal Rıza'nın ağzı olduğu söylenen bu usul, son günlerde Ekrem Tuzlu tarafından Bağdat Radyosu'nun Türkmençe bölümü için kayda alınarak sık sık çalınmıştır.” (Terzibaşı, 1970: 191)

Bu türle ilgili Nakip'ten edindiğimiz bilgiler ise şu şekildedir: Eskiden Kerkük iline bağlı olan Tuzhurmatı ilçesinde pek yaygındır. Bu şirin şehirde yaşayan Türkmenler, yerel kültürlerine oldukça bağlı olup muhtemelen Erken Safevi Dönemi'nde bu bölgelere yerleşmişlerdir. Bu tarzın üstün okuyucusu Ekrem Tuzlu' dur. Bu sanatçının etkisiyle genç okuyucular arasında da yayılmıştır. Ancak elimizde iyi bir örneği bulunmadığı için müzik analizini tam anlamıyla yapmak mümkün değildir. (Nakip, 2009: 47)

1.3.1.17. Muçula Hoyratı

Terzibaşı, 1970'te kaleme aldığı kitabında bu hoyrat türü hakkında şu şekilde bilgileri vermiştir. “Kerkük'te adam öldürmekten suçlu olarak boynu cellat tarafından

vurulan Muçıla (Mustafa) adında bir şahsın icadı sayılan bu usul hakikatte daha önce Kerkük'te bilinmekteydi ancak görüleceği gibi adı geçen hadisenin tesiriyle o adama isnat edilmiştir. Muçıla usulü, her zaman “zalım zalım” sözleriyle başlar, “ah men yoh, sen düş günüvem” meyanı ile sona erer.

Bu usul birbirine çok benzeyen üç çeşit ağızla söylenir: Bunlardan ilki, eski ve meşhur olanıdır ki usta hoyrat çağırانlarımızdan Reşit Küle Reza' nın kullandığı ağızdır. İkinci ağız ise pek meşhur olmayıp Osman Teplebaş' ın söylediği yine eski bir ağızdır. Üçüncü çeşit ise Küzecioğlu'nun ağızı olup bunda dört kanatlı bir hoyratın okunması yerine daha çok kanatlı hoyratlar, yani tıpkı Reşit Küle Reza'nınki gibi usulüne riayet edilerek daha uzun bir şekilde icra edilmektedir.” (Terzibaşı,1970:183)

Nakip'ten edinilen bilgilerde muçıla “dede gene” terennümüyle segâh ve çargâh perdelerine basarak, neva perdesine çıkılmaktadır. Burada hoyratın ilk mısraı okunmakta ve başka bir perdeye geçmeksizin burada kalınmaktadır. İkinci mısra ise neva ile hüseyini arasında seyrettikten sonra yine nevada kalınmaktadır. Üçüncü mısraın tamamı ve dördüncü mısraın ilk dört hecesi de sürekli neva perdesi üzerinde okunmaktadır. Meyanın melodisi dördüncü mısraın son üç hecesiyle nevanın başlayarak, çargâh ve segâhtan geçerek dügâhta karar kılmaktadır. Meyanın sözleri şöyledir:

Akh men yokh sen

Düşkünüvem zalım

Görüldüğü gibi, ezgi basit olup sadece bir hüseyini beşlisinden ibarettir. Buna karşılık okunuş tarzı hamaset verici ve diktir.” (Nakip, 2009: 49)

1.3.1.18. Deliheseni Hoyratı

Terzibaşı'nın açıklamaları ışığında şu bilgilere ulaşılmıştır: “Uzun ve zembemei bir (A...h) ile başlar, ortada (yeri dede yeri) ve (yılınsın öz baban evi) gibi basmakalıp sözlerle devam eder. Irâk makamlarından sayılan (mansuri) makamına olan yakınlığından dolayı bu makamla birlikte okunduğu gibi gazel arasında da okunur. “Dik deliheseni, pes deliheseni” adları altında iki çeşit ağızla söylenir. Bu ağız Erbilli ses sanatkarı Mehemmed Ehmed' in öncülüğüyle Kerkük'te de yayılmış olup bununla

karşılıklı hoyratlar söylenerek yarışma yapılır. Deliheseni usulünün umumiyetle Hicaz grubuna girdiği anlaşılmıştır.” (Terzibaşı, 1970: 189)

Nakip'ten edinilen bilgilerde Kerkük ve Erbil'de yaygın olan ve sevilen hayatlardandır. Kerkük'te müzik sohbetlerine genellikle bayati makamından bir gazel ile başlanır ve deliheseni usulünden birkaç hoyrat okunduktan sonra bestelere (türkölere) geçilir. Erbil'de sanatçılar Mehmet Ahmet Erbilli ve Mişko tarafından okunan deliheseni hoyratı, basit ve sade olup bayati çeşnilidir. Burada Mişko'nun okuduğu şu dörtlü tetkik edilecektir:

Suçlu menem

Günahkâr suçlu menem

Herkes gene gevli şad

Arada suçlu benim

Hoyrat, “bre yoldaş” terennümü ile gerdaniye perdesinden başlamakta ve neva perdesinde indikten sonra hoyratın ilk mısraı yine gerdaniye de başlayarak eviç, hüseyinden geçerek neva da kısa bir kalış yapmaktadır. “Yeri yeri o boyuva dönüm” terennümü ile ezgi neva ile hüseyini arasında gezinmekte ve çargâh, segâh perdelerine basarak, dügâh da karar kılmaktadır.

Üçüncü mısra gerdaniye, eviç ve hüseyini den geçerek “babav ölsün khuyu barbad” terennümleriyle nevada asma yapmaktadır. Dördüncü mısra ise hüseyinden acem perdesine çıkmakta, dügâha kadar inip orada karar kılmaktadır. Kerkük ağzının en usta ve içli okuyucusu Mustafa İlik, delliheseniği şu dokunaklı hoyratla okumaktadır:

Yaramı sen

Oyupsan Yaramı sen

Var günde yanım aldır

Yok günde yaramısan (Nakip, 2009: 47).

1.3.1.19. Beşiri Hoyratı

Terzibaşı, beşiri hoyratını şu şekilde ifade etmiştir: “Eski Hoyrat” usullerinden olan bu hoyrat türü genç okuyucuların ağzında bugün bile söylenmektedir. Bağdatlı okuyucular, bu halk makamının ana unsurlarını dolu olarak Irâk makamları arasına

geçirmekte ve bunu çargâh zümresine dâhil bir makam saymaktadırlar. “Raşidi” makamının benzeri sayılan beşiri havası bugünkü Arap makamşinaslar tarafından pek okunmamaktadır. Irâk Türkleri, bu havayı rast makamından çıkan bir hoyrat usulü olarak kabul ederek bu usule bağlantı yolu ile rast makamından türküler eklemektedirler. Mahur türkülerle de bağlantılı sayılan bu usulün bizce mahur ve rast makamlarından ayrı sayılan müstakil bir halk makamı sayılması daha doğrudur.” (Terzibaşı, 1970: 181)

Nakip’ten edinilen kaynaklarda beşiri hoyratı şu şekilde ifade edilmiştir: “Gerdaniye perdesinden baba bugün terennümüyle hoyrata girilmekte ve ilk mısra burada okunmaktadır. İkinci mısra yine gerdaniyeden seyre başlamakta ve eviçle muhayyer arasında dolaşmaktadır. “Dönüm dinive dönüm “terennümüyle gerdaniye, muhayyer, tiz segâh ve tiz çargâh perdelerine çıkılmakta ve tekrar inilerek nevada asma karar yapılmaktadır. Ezgi tiz çargâhtan başlayıp ve tiz nevaya çıkıp inmektedir. “Ey ey” sözleriyle muhayyerden geçerek “öz ağam oğlu” terennümüyle gerdaniyede kısaca kalmaktadır. Üçüncü ve dördüncü mısralar gerdaniye ’den başlamakta muhayyere çıkıp tekrar inmekte tiz segâh’a çıktuktan sonra inişe geçerek eviçte kalmaktadır. Üçüncü ve dördüncü mısralar tekrar gerdaniye den başlayarak tiz segâha kadar çıkıp inişe geçmektedir. Bu inişte acem ve hüseyini perdelerine basılarak nevada, arkasından inerek segâh perdesinde kalınmaktadır. “Ayar Ayar” terennümüyle seyir segâhtan tekrar gerdaniyeye çıkmakta “Elivden” terennümüyle yine segâha inilmektedir. Segâhtan “Aman Elivden” terennümüyle melodi tekrar yükselmekte ve yine acem basarak segâhta kalmakta ve “Hiç bilmem hara gidem” terennümüyle de rast perdesinde karar kılmaktadır.” (Nakip, 2009: 59)

1.3.1.20. Yetimi Hoyratı

Terzibaşı’nın belirttiği üzere bu usule seheri adı da verildiği duyulmuştur ki buna bazı çağırıcıların hazin bir nağme ile seher vaktinde okuma geleneği sebep olmuştur.

“On dokuzuncu yüzyılda Kerkük’te yaşamış meşhur bir okuyucu olan Yetim Mehmet adındaki şahsın icadı olduğu söylenen bu usulün daha eskiden mevcut olduğu anlaşılmıştır. Son meyanı muçıla usulünde olduğu gibi “Ah men yoh sen ölürem” bugünde men biçiminde ise de teganni tarzı tamamı ile ayrıdır yetimi usulünü bugün

başarı ile çağırınlar arasında Reşit Küle Reza' nın halifesi İzzeddin Nimet başta gelir. Gençler bunun ağzını izlemektedirler.” (Terzibaşı, 1970: 184)

Nakip'ten edinilen bilgilerde yetimi hoyratının özellikleri şu şekilde verilmiştir:

Yaralılar

Dertliler yaralılar

Tebibi burda buldum

Yığışsın yaralılar

“Babam” kelimesiyle iki sefer hüseyniden acem perdesine çıkıp inilmektedir. İlk mısra hüseyniden segâha kadar inilmekte, ikinci mısramın “dertliler” kelimesiyle çargâh ve nevanadan geçerek hüseyniye çıkmakta ve “yaralılar” kelimesiyle tekrar segâha inilmektedir. Arkasından “Dedevem evi kharab “terennümüyle çargâhtan neyaya çıkılmakta kısa bir asmadan sonra ezgi rast perdesine düşüp orada karar kılmaktadır.” (Nakip, 2009: 60)

1.3.1.21. Kerkük Kızıl Usulü

Rast makamında olan bu usulü hemen hemen bütün sanatçılar okumuşlardır. Ama Mahdi, 2010 yılında yayımlanan *Kerkük Hoyratları ve İcrası* adlı tezinde, bu usulün en usta okuyucusunun Neccar olduğunu belirtmiştir. Aşağıda verilen hoyrat örneğini Neccar okumuştur:

Bavanım

Günlerden hastı bayram

Ay ey vallah

Altun bir tasta bayram

Ayyy ay of

Gözlerim

Xax bayramda keyif eder

Qurban

Benimçin yastı bayram

Ay ey ey

Bu usûl “Bavanım” diye çargâh perdesiyle seyre başlamıştır. Zaman zaman güçlü sesi olan nevâ perdesinde sıçramalar yapılmıştır. Rast perdesinde rast 5’lisinin seslerinde gezinilerek rast perdesinde karar verilmiştir. Bu eser dik kürdî (si bemol) perdesinden okunmuştur (Mahdi, 2010: 158).

1.3.1.22. Matarı Hoyratı

Terzibaşı, matarı hoyratı hakkındaki bilgileri şu şekilde aktarıyor: “Bu usulün çargâh makamından ve bazılarına göre de ümergele usulünden ortaya çıktığı açıklanmakta olup öte yandan da avşar makamıyla benzerlik gösterdiği söylenilmektedir.

Bu usulün 3 çeşidine rastlamaktayız:

1. **Kerkük Ağzı:** Bu ağız üzerinde en çok duran okuyucumuz Kızılay olmuştur.
2. **Tisin Ağzı:** Eskiden Kerkük’e bağlı bir köy şimdi ise büyük bir mahalle olan tisinde yetişmiş eski çağırıcılardan Molla Gulam oğlu Torçî Bekir’in ağzıdır.
3. **Hurmatı Ağzı:** Kerkük’e bağlı Tuzhurmatı ilçesinin eski çağırıcılarından Aşre Semin ve Kebapçı Ahmet’in ağzı olup sonradan Molla Merdan Ali Miye’ye geçmiştir. Bundan da ilkokul öğretmeni genç ses sanatkarı Ekrem Tuzlu’ya geçmiş olan ve oralarda yanlışlıkla Karabağ’ı adı verilen bu ağzın eskiden az çok ayrı hususiyetleri bulunmakla beraber bugün için Kerkük ağzı ile birleşmiş durumdadır.” (Terzibaşı, 1970: 187)

Nakip’ten edinilen bilgilere göre Kerkük’ün en usta okuyucusu Mustafa İlik’tir. Abdurrahman Kızılay ve Mehmet Özbek de “Altın Hıznav Mülâyim” türküsüne bağlı olarak matarı hoyratını icra etmektedirler. Tuzhumatı’da ise bu hoyrat, bölgeye has bir eda ile Ekrem Tuzlu tarafından okunmaktadır. (Nakip, 2009: 59)

1.3.1.23. Kürdo Hoyratı

Terzibaşı’nın 1970’de kaleme aldığı kitabında bu türle ilgili şu bilgiler verilmektedir: “Bu adın aslı kürdü sözünden gelmiş olsa gerekir. Üç çeşit ağızla okunan bu usulü eski hoyrat çağırınlarımız hoyrat nevinden saymazlardı. Sadece bir çeşit uzun hava telakki etmektedirler. Bazı makamşinaslara göre bu usul bir çeşit tecnisten ibarettir. Hoyrat ustalarımız Yasin Bağvan tarafından birinci dünya savaşından önce

Güneydoğu Anadolu dolaylarından getirilmiştir. Ancak bu havanın Kerkük hoyrat usulleri arasında işlenerek kendisine yeni bir şekil verildiği görülmekte olup bugün bu usul, önemli usullerimiz arasında yer almaktadır.” (Terzibaşı, 1970: 190)

Nakip'ten edinilen bilgilerde kürdi veya kürte diye bilinen bu hayatın Türk müziğindeki kürdi makamı ile bir ilgisi yoktur. Kerkük'te bu hoyrat farklı ağızlarda okunmaktadır.

Yasin Bağvan' ın ağızını yaşatan Reşit Küle Rıza, şu hoyratı okumaktadır:

Rıza mı

Tahsil eyle rizamı

Gözleriv eyle fincan

Lebiv eyle meze mi

Seyir kısa bir “dede gene” terennümü ile eviç perdesinden başlamakta, gerdaniyeden geçerek muhayyer perdesinde kalmaktadır. Birinci mısra hep muhayyerde kalınarak okunmaktadır. “A.... a” terennümü ile tiz segâhtan muhayyere inilmekte ve ikinci mısra okunarak seyir eviç perdesine kadar düşmektedir. “Gözleriv eyle fincan” mısraı ise, tiz segâhtan seyre başlamakta ve hüseyini perdesine kadar düşmekte, arkasından dördüncü mısra muhayyerden başlayarak inmekte ve “Kadan men alim” terennümü ile seyir, neva perdesinde asma yapmaktadır. Dikkat edildiği gibi hoyrat bittiği halde karar kılınmamış ve nevada asma karar yapılmıştır. Karara ise meyanla gidilmektedir.

Meyan aşağıdaki sözlerle okunmaktadır:

Gel eyleme

Zulmü sen eyleme (kadan men alım)

El alem allar girip ne sallanı Ne bezeni

Bak özü ne vaydadı

Ne haldadı ne gündedi

Mene diyer gel getme

Bugün de kal (Nakip, 2009: 52).

Mahdi tezinde, kurdo usulünün dört farklı ağızla okunduğunu belirtmiştir. Mahdi bu usulle ilgili olarak şu bilgileri akarmıştır:

Emin Bağvan kürdüsünü Kayseri’de kapalı çarşıda gece bekçiliği yapan Pasvan Fettah Güzel de iyi icra etmektedir. Reşit Küle Rıza, bu usulde kendine has bir üslûp oluşturan sanatçılardandır. Kurdo usulünün dört ağzını da Mustafa Ilık çok iyi icra etmektedir. Irâk’ta bu dört çeşidin en yaygın olanı yasine kürdosudur. Yasine kürdosu Ali Merdan Leylanlı tarafından 1930’lu yıllarda plaklara doldurulmuştur. Ali Merdan Leylanlı’nın takipçilerinden Abdülkerim Kölemen bu usulde başarılı olanlar arasındadır. Bu usulde Mehmet Kalayı da çok usta olup Mustafa Ilık ile atışmalar yapmıştır. Kurdo usulünü Molla Taha 1925’lerde “Hicaz-ı Divan” makamına uygun olarak okumuştur. Plak dolduranlar arasında bu usulü iyi icra eden Kızılay da yer almaktadır. Bağdat Radyosu’nda Kurdo usulünü söyleyip banda alan Fethullah Altınses, horyatın zemin kısmının uzantısında “aaah” sesinde küçük bir hata yapmıştır ve bu hatayı diğer okuyucular da tekrar etmektedir. Usta okuyuculardan bir diğeri kendine özgü “haykırışlı, dik” sesiyle Faik Nacar’dır. Tüm bunların dışında bu usule benzer bir horyat Kerkük’te “Celal Beg Kürdüsü” adıyla bilinen usuldür. Kurdo usulünün dört ağzı da birbirine yakın özellikler taşımaktadır. Karar bölümleri ortak olan bu ağızların farklılıkları zemin ve miyanlarda görülmektedir (Terzibaşı 989: 86, 87, 88). Kurdo usulünün dört ağzından biri olan Celal Beg Kürdosu’ nun, örneği bulunmaması nedeniyle tespit edilememiştir. Bu usulün 3 çeşit ağzı vardır:(Mahdi, 2010: 161).

1.3.1.24. Emin Bağvan Kürdosu Usulü

Bu usulü birçok sanatçı icra etmiştir. Mahdi, genç sanatçı Ercan Şahap’ın usulü en güzel icra eden sanatçılardan olduğunu tezinde vurgulamıştır. Aşağıda Şahap’ın okuduğu horyat örneği verilmiştir.

Ey ey ey ey

Gülüşen yığlamışan gülüşen

Ey ey ey ey yyyyyyy aaaaah

Billiğ baharda gül var

Sen haranın gülüşen

Dede neynim aga neynim hara gidim

Bu usulde “ey ey ey” sözüyle gerdâniye perdesiyle seyre başlanıp hüseynî perdesinde hüseynide uşşak ezgisi işlenip asma karar gösterilmiştir. İnici olarak seyredip sık sık hüseynîde uşşak dizisi işlenmiştir. Esere nim hicaz perdesinde asma kararlar son verilmiştir. Hicaz (uzzal) makamı işlenmiştir. Bu eser düğâh (la) perdesinden okunmuştur. (Mahdi, 2010: 161)

1.3.1.25. Telli Kürdo Usulü

Telli kürdonun 19. yüzyılda yaşamış en usta okuyucuları Haba, Hişam Kerküklü ve Küzecioğlu olmuştur. 1958’de Küzecioğlu bu usulü, Pakistan ürünü “Ashtarphone” plaklarına (NO.OJME–812) okumuştur. (Terzibaşı, 1975: 171) Aşağıda verilen horyat örneği Küzecioğlu tarafından okunmuştur:

Ah baba bugün

Düşte gör

Hıyalde gör düşte gör

Ah ah ah ah ah gözlerim

Düşenin dostu olmaz

Kölen olum

İnanmassav düşte gör

Eyleme zulmu sen eyleme

Gündi geçer ağlam

Bu qapımı bağliyan Xudam

Labud açar ağlama

Sanatçı “Ah baba bugün” diyerek tiz çargâh perdesiyle seyre başlamıştır. Burada hüseyni dizisiyle genişleme yapılmıştır. Makamın tiz durak perdesi muhayyer (la) perdesi olmasına rağmen burada tiz duraktan başlanmıştır. Makamın yapısı gereği incici olarak kullanılmıştır. Hüseynide uşşak 4’lüsü ve hüseyni 5’lisi olarak düğâhta karar verilmiştir. Bu eser geveşt perdesinden (fa diyez)’de 5 komalık okunmuştur. (Mahdi, 2010: 162)

1.3.1.26. Yasin Bağvan Kürdosu Usulü

Bu usul, divan havasına bağlı olarak da söylenilmektedir. Usulün en iyi icracısı Neccar'dır. Aşağıda incelenecek olan horyat örneğini Neccar, divan havasına bağlı olarak söylemiştir.

Dede gene
 Bes bunuca diskin Kerkük
 Dünyaya küskün Kerkük
 Her gelen haqqıv yiri Kölen olum
 Sehepsiz miskin Kerkük
 Qadan men alım yar yar
 Valla her gelen haqqıv yiri
 Sehepsiz miskin Kerkük
 Aman aman aman aman aman

“Dede gene bes bunca diskin Kerkük” sözüyle eviç perdesiyle seyre başlanmış ve Kerkük sözüyle muhayyer (la) perdesinde hüseyini ezgi gösterilerek asma karar yapılmıştır. “Valla her gelen hakkıv yiri” sözüyle hüseyini (Mİ) perdesinde uşşak ezgi yapılmıştır. İnici olarak seyredip hüseyini ve uşşak ezgisiyle karar verilmiştir. Bu eser çargâh (do) perdesinden okunmuştur. (Mahdi, 2010: 163)

1.3.1.27. Malalla Hoyratı

Terzibaşı'na göre “Bu usul, hoyrat ustalarının büyüklerinden sayılan Tuzhurmatılı Malalla 'ya isnat olunur. Bazıları yanlışlıkla ağam ağam sözleriyle başlayan şerife usulünü bu usulle karıştırmaktadırlar. Asıl Malalla Hoyratı Osman Teplebaş 'tan kayda alınmıştır.” (Terzibaşı, 1970: 185)

Nakip, Malalla Hoyratını “Kerkük Türk Halk Müziği” adlı kitabında yaygın olmayan hoyratlar arasında göstermiştir. (Nakip, 2009: 40)

1.3.1.28. Şerife Hoyratı

Terzibaşı, “Malallanın hem rakibi hem de muakkibi sayılan eski hoyrat çağırınlarından Şerif'in ağzıdır. Çoğu çağırıcılar bu usulü malalla sanarak birbirine

kariştırmaktadırlar. Yine şerife usulünün orijinal şekli Osman Teplebaş'tan kayda alınmiştır.” (Terzibaşı, 1970: 185) şeklinde ifade etmiştir.

şerife hoyratı yine Kerkük'te oldukça yaygın olarak okunan bir hoyrat türüdür. Nakip, şerife hoyratını “Kerkük Türk Halk Müziği” adlı kitabında yaygın olmayan hoyratlar arasında göstermiştir. (Nakip, 2009: 40)

1.3.1.29. Karabağ Hoyratı

“Bazılarının (Karabağlı) bazılarının da (kara bağır) dedikleri bu usule 1965 yılında ölen komik çağırıcılarımızdan Mevlut Tütüncü (kolu bağlı) adını vermekteydi ki bununu sebebini kolu kelepçeli kabadayı çağırıcıların mahpushaneye götürüldükleri esnada bu usulle hoyrat çağırmaları gibi enteresan bir görüşle açıklamaktaydı. Segâh makamında ve tam manasıyla bir hoyrat türüdür.” (Terzibaşı, 1970:188)

Nakip'ten edinilen kaynaklarda Karabağ Hoyratına dair bilgi bulunamamıştır.

1.3.1.30. Memeli Hoyratı

Terzibaşı, “Malala usulüne benzeyen bu usul, esasen Tuzhurmatılı olup sonradan Kifri' de yerleşen memeli adında usta bir çağırıcının ağzıdır. Malallanın muakkibi sayılan memelinin ağzını Osman Teplebaş almış ise de bu ağız, zamanımızda yayılmamış usuller arasına karişmıştır.” (Terzibaşı, 1975: 154) şeklinde ifade etmiştir.

Nakip, memeli hoyratını “Kerkük Türk Halk Müziği” adlı kitabında yaygın olmayan hoyratlar arasında göstermiştir. (Nakip, 2009: 40)

1.3.1.31. Tuzhurmatı Kızıl Usulü

Tuzhumatı'da yaygın olan bu usulün, Kerkük kızıl usulü ile hiçbir ilgisi bulunmamaktadır. Bu usulü eskiden Tuzhumatı' da Sarılı Selman, Topal Rıza, Hüseyin Tuzlu, Ekrem Tuzlu, Ali Merdan Miye, Hamit Tuzlu ve Taki Topal Rıza iyi icra ederlerdi. Aşağıda incelenecek hoyrat örneği Taki Topal Rıza tarafından okunmuştur.

Ay yiy ay ah

Yaram azdı

Tabib çok yaram azdı

Baba men yara bağlandım

Yar özü yaramazdı

Oy ey oy oy oy ey

“Ay yiy ay ah” diye acem perdesiyle seyre başlayıp hüseyini perdesinde asma kalış gösterilmiştir. “Yaram azdı” sözü ile yine hüseyini perdesinde asma kalış gösterilmiştir. İnci bir seyir gösterilerek çargâhta (do) perdesinde karar verilmiştir. Bu eser nim hisar (mi bemol) perdesinden okunmuştur. (Mahdi, 2010: 159)

1.4. PROBLEM CÜMLESİ

Türk halk müziğimizin uzun hava türlerinden olan Kerkük bölgesinde yaygın olarak seslendirilen hoyrat formu hakkında literatür bilgisi verilmiştir.

Bu bilgiler doğrultusunda; araştırmanın problem cümlesi, “Türk halk müziğimizin uzun hava türlerinden olan, Kerkük bölgesinde yaygın olarak seslendirilen hoyrat formuna yönelik kuramsal bilgiler ile icra edilen eserler arasındaki değerlendirmeler nasıldır?” sorusu ile ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bu problem cümlesi doğrultusunda araştırmanın alt problemleri şu şekilde sıralanmıştır:

- I. TRT repertuarında kayıtlı olan hoyratların genel durumu nasıldır?
- II. TRT repertuarında kayıtlı olmayan Kerkük bölgesindeki seslendirilen hoyratların makam analizi nasıldır?
- III. Hoyrat türlerinin ezgi kalıpları arasında paralellik var mıdır?

1.5. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın temel amacı, Türk halk müziğimizin sözlü eserlerinden olan Kerkük bölgesi hoyrat formunun ezgi bakımından incelenmesi ve değerlendirilmesidir.

Bu amaca bağlı olarak Türk halk müziğimizin uzun hava türlerinden olan Kerkük bölgesi hoyrat formlarının aralarındaki ezgisel benzerlik ve farklılıklarının incelenmesidir.

Araştırmanın amacı, Kerkük’te okunan uzun hava formundaki hoyrat türlerinin makam olarak benzerlik - farklılık bakımından olan hoyratların farklı isimlendirilmesinin nedeninin incelemesini yapmaktır.

Bu incelemede makam bakımından eserler; karar sesi, güçlüsü, ses aralığı ve makamsal inceleme açısından ele alınmıştır.

Ayrıca hoyrat icracılarının seslendirdiği uzun hava formlarından olan Kerkük bölgesi hoyrat türlerinin notaya alınarak müzikal veriye dönüştürülmesi diğer bir amaç olarak düşünülmüştür. Bu verilerin melodik olarak kayıt altına alınarak gelecek nesillere aktarımında kalıcı olması ve halk müziği repertuvarına kazandırılması da amaçlanmıştır.

1.6. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Bu araştırma, Türk halk müziğimizin uzun hava türlerinden olan Kerkük bölgesinde okunan hoyrat formları hakkında belirtilen kuramsal bilgiler ve kendi aralarında karşılaştırılma yapması bakımından önem arz etmektedir.

Araştırmada ayrıca, Türk halk müziğimizin uzun hava türlerinden olan Kerkük bölgesinde okunan hoyrat formlarının kendi içerisinde değerlendirme yapılması bakımından da önemlidir.

Bu çalışmanın, Kerkük bölgesine ait olan hoyrat formundaki uzun havaların notaya alınıp TRT'nin THM repertuvarına kazandırılarak kalıcı olması sağlanması ve sonraki nesillere aktarılması açısından önem arz etmektedir.

1.7. VARSAYIMLAR

Bu araştırmada;

- Yazılı kaynaklardan elde edilen verilerin yeterli ve güvenilir olduğu,
- Araştırma yönteminin, araştırmanın konusuna, amacına ve problemin çözümüne uygun olduğu,
- Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının araştırma için uygun ve yeterli olduğu,
- Araştırmada doküman analizi yoluyla elde edilen verilerin gerçeği yansıtacak nitelikte ve amaca uygun olduğu,
- Araştırma için seçilen örneklemin evreni temsil edecek nitelikte olduğu varsayılmaktadır.

1.8. SINIRLILIKLAR

Bu araştırma;

- Türk halk müziğindeki sözlü ve uzun hava türü olan hoyrat formu,
- Kerkük yöresine ait hoyratlar ile sınırlıdır.

1.9. TANIMLAR

Türk Halk Müziği: “Türk halk musikisi, Türk duygu ve düşüncesinin, Türk esprisinin ve sosyal hayatının tarih içindeki olaylar doğrultusunda, coğrafi konum ve göçlerin de etkileriyle vücut bulan ve şekillenen ürünlerdir. Bu müzik, Türk köylüsünün, Türk aşiretlerinin, büyük kasabaların eski ve yerli halkının, Türk bard (saz şairi, ozan) ve trubadurları olan âşıkların müziğidir. Folklorik, anonim bir karakter taşır. Yaratıcıları çoğunlukla belli değildir.” (Emnalar, 1998: 27).

Hoyrat: “Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Erzurum, Erzincan; özellikle Diyarbakır, Elâzığ, Şanlıurfa ve İrâk Türklerinin yaşadığı Kerkük’te çok yaygın olan bir uzun hava türüdür.” (Emnalar, 1998: 358)

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, verilerin toplanması, toplanan verilerin işlenmesi ve çözümlenmesinde kullanılan istatistiksel yöntem ve teknikler yer almakta ve açıklanmaktadır.

2.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Araştırma modeli, "... Araştırmanın amacına uygun şekilde ve en ekonomik yolla verilerin toplanması ve analiz edilip çözümlenebilmesi için gerekli olan tüm koşulların düzenlenmesidir." (Karasar, 2016: 108) olarak tanımlanmıştır.

Bu araştırma, Türk halk müziği (THM) uzun hava türlerinden hoyrat türüne yönelik ezgi özelliklerinin saptanması amacıyla yönelik betimsel bir araştırma olup tarama modeli yöntemi ile yapılan bir çalışmadır.

"Tarama, geçmişte ya da halen var olan bir durumu, var olduğu şekliyle tespit etmeyi amaçlayan araştırma modelidir. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilemez. Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır. Önemli olan, onu uygun biçimde "gözleyip" belirleyebilmektir. (Karasar, 2016: 109)

Araştırmanın yürütülmesinde genel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmada, Kerkük bölgesinde yaygın olarak seslendirilen hoyratlar ve özellikleri konusunda veriler elde edebilmek amacıyla literatür taraması yapılarak ve yüz yüze görüşmeler yapılarak ezgi kalıplarına yönelik araştırmanın kuramsal bölümü oluşturulmuştur.

Survey çalışmaları genellikle, doğal çevre içinde cereyan etmektedir. Bu tür araştırmalarda değişkenlerin deneysel ve fiziki olarak ayarlanması, olayların meydana gelme ya da gelmemesinin kontrol diye bir olanak yoktur. Gerçekte üzerinde inceleme ve gözlem yapılmakta olan olaylar ve davranışlar, bu incelemeler yapılmaya bile aynı şekilde devam edecektir. (Kaptan, 1998: 60)

Tarama modeline göre Kerkük bölgesinde yaygın olarak seslendirilen hoyrat ve çeşitleri taranmış, özellikleri betimlenmeye çalışılmıştır. Yüz yüze görüşmeler yapılarak Hoyrat türü ve çeşitleri, ezgi kalıplarının özellikleri doğrultusunda belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın alt problemlerinin çözümü için yapılan kaynak taraması ve ön alan araştırması, veri toplama araçları olarak kullanılması planlanan araçlarda yer alabilecek temel duruma ve hoyrat türü ve çeşitleri ezgi kalıbı özellikleri bakımından tespit etmeye yönelik önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Tüm bu süreç, hoyrat türü ve çeşitleri ezgi kalıbı özellikleri nota incelemesi konusunda bir durum saptama olgusu olarak tanımlanabilir.

Alan yazın taramasından sonra araştırma kapsamında yapılan ezgi değerlendirmesi ile hoyrat formu ile ilgili elde edilen veriler doküman analizi modeli ile incelenerek kalıp ezgiler notaya alınmaya çalışılmıştır.

Doküman incelemesi, araştırmamızın örneklemini olan Kerkük hoyratları için bilgiler içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Araştırmamızın örneklemini ile ilgili olgular hakkında yüz yüze görüşmeler yapılmış, var olan kayıt ve belgeleri inceleyerek veriler toplanmış ve bu veriler araştırmanın önemi doğrultusunda taranmıştır. Tarananlar: Araştırmanın konusuyla ilgili resim, plak, ses, araç gereçlerdir. Bunun yanı sıra örnekleminiz hakkında yazılmış ve kitap, ansiklopedi, tez, makale vb.dir.

Araştırma için belirlenen konunun temellendirilmesi ve yönlendirilmesi için yüz yüze görüşme yöntemi, araştırmanın konusu ile ilgili kayıt, video, mp3 ve literatür taraması yapılarak birincil ve ikincil kaynaklara ulaşılmış ve konuyla ilgili bilgiler toplanmıştır.

Birincil kaynaklar: Özgün kitapların ve makalelerin yayınlandığı dergiler, birincil kaynak olarak tanımlayabileceğimiz kitaplar, çeşitli çalışmaların derlemesi olarak ortaya çıkmayan tez veya tezlerin kitap olarak basılmadığı, özgün çalışmalardır.

İkincil kaynaklar ise başka araştırmacıların araştırma sonuçlarını veren yayınları, ansiklopediler, kitaplar veya derleme makaleleridir. (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2012: 46)

2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evreni, geleneksel Türk halk müziği uzun hava türlerinden Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Elazığ, Şanlıurfa, Diyarbakır, Erzurum, Erzincan, Malatya ve Kerkük bölgesinde yaygın olarak seslendirilen hoyrat ve çeşitlerinden

oluşmaktadır. Tarama modeli çerçevesinde gerçekleştirilen bu araştırmada Kerkük bölgesindeki hoyrat çeşitleri ise araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Araştırmada ilk olarak, Kerkük bölgesi hoyratları uzun hava örnekleri literatür taraması ile tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu veriler ışığında Nakip, Terzibaşı, Mahdi ve Turhan' göre, Tablo 2.2.1.' de hoyrat çeşitleri gösterilmiştir.

Tablo 2.2.1.

Hoyrat Formuna Yönelik Örneklem Tablosu

Sıra No	Hoyrat çeşitleri	Nakip' e Göre	Terzibaşı'na Göre	Mahdi'ye Göre	Turhan'a Göre
1	Muhelif	*	*	*	*
2	İskenderi	*	*	*	*
3	Mucula	*	*	*	*
4	Matarı	*	*	*	*
5	Mazan	*	*	*	*
6	Deliheseni	*	*	*	*
7	Şerife	*	*	*	*
8	Kürdo	*	*	*	*
9	Kesik	*	*	*	*
10	Yolcu	*	*	*	*
11	İdele	*	*	*	*
12	Malala		*		
13	Ümergele	*	*	*	*
14	Yetimi	*	*	*	*
15	Dermangâh	*	*	*	*
16	Atıcı		*	*	*
17	Kızıl	*	*	*	*
18	Beşiri	*	*	*	*
19	Kesik Matarı		*	*	*
20	Nobatçı	*	*	*	*
21	Karabağ		*	*	*
22	Bağrıyanık				*
23	Elezber				*
24	Versak				*
25	Şirvan Gelin				*
26	Ölüm				*
27	Yasin Bağvan Kurdosu Usulü			*	*
28	Telli Kurdo Usulü			*	*
29	Emin Bağvan Kurdosu Usulü			*	*
30	Kerkük Kızıl Usulü			*	*
31	Erbil Delliheseni Usûlü			*	*
32	Karabaş Usûlü			*	*
33	Asıl Kesük			*	*
34	Aşırtmalı Hoyrat			*	

Tablo 2.2.1.'e göre; Turhan, Terzibaşı, Mahdi ve Nakip'ten elde edinilen veriler

doğrultusunda ortak olarak muhalif, iskenderi, muçula, matarı, mazan, deliheseni, kürdo, kesik, yolcu, idele, ümergele, yetimi, dermangah, kızıl, beşiri, nobatçı hoyratları hakkında bilgiler aktarılmıştır.

Terzibaşı, Nakip'ten elde edilen hoyratlar hakkındaki bilgiler dışında atıcı, kesik matarı, malalla ve şerife hoyratları hakkında da bilgiler aktarmıştır.

Turhan'dan ve Mahdi' den elde edinilen verilerde ise haklarında bilgiler verilen ortak hoyratlar Yasin Bağvan kurdosu usulü, Telli kurdo usulü, Emin bağvan kurdosu usulü, Kerkük kızıl usulü, Erbil delliheseni usulü, Karabaş usulü ve asıl kesik hoyratlarıdır.

Turhan' dan edinilen verilerde Terzibaşı, Mahdi ve Nakip'te ele alınan hoyratların yanı sıra bağrıyanık, elezber, varsak, şirvan gelin ve ölüm hoyratına dair bilgiler de aktarılmıştır. Araştırma kapsamında Kerkük yöresine ait olmadıkları tespit edilmiştir.

2.3.VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırmada kullanılan veriler, müzik alanı ile ilgili kitaplar, tezler, makaleler, ansiklopediler, çeşitli internet sitelerinin taranmasıyla ve uzman kişilerle görüşmeler yapılarak elde edilen bilgilerle derlenmiştir.

Araştırmanın verileri toplanırken öncelikle hoyratlara yönelik kuramsal kaynaklar taranmış ve hoyrat çeşitlerine yönelik olmak üzere toplam 34 hoyrat çeşidi tespit edilmiştir.

Araştırmanın kuramsal bölümü için alan-yazın araştırması yapılmıştır. Literatür ve internet taraması yapılarak konu ile ilgili tez ve makale gibi bilimsel çalışmalara ulaşılmıştır.

Hoyrat çeşitlerine yönelik kalıp ezgilerin saptanması amacı ile çeşitli internet kaynakları taranmıştır. Hoyrat çeşitleri çoğunlukla Abdulvahit Küzecioğlu, Abdurrahman Kızılay, Mehmet Özbek, Enver Asker, Adile Kurt Karatepe, Aysun Gültekin, Ahmet Tuzlu, Hasan Neccar, Sima Berber, ve Mustafa Kalalı tarafından icra edilen şekilleri ile notaya alınmıştır.

2.4. VERİLERİN ANALİZİ

Toplanan veriler, düzenlenen alt problemler kapsamında ele alınmış, analize yönelik tema tabloları oluşturulmuştur. Kaynak kişi analizi frekans/yüzde analizi ve makam analizi yapılmış ve yorumlanmıştır. Elde edilen veriler çalışmanın bulgular kısmında sunulmuştur.

Verilerin çözümlenmesinde ve yorumlanmasında; Pentium III işlemcili, IBM uyumlu bir bilgisayardan yararlanılmıştır. Ölçme araçları ile toplanan verilerin yorumlanmasını daha sağlıklı yapabilmek için 2010 versiyon Microsoft Office ve Microsoft Excel programları kullanılmıştır. Bu doğrultuda hoyrat türlerine yönelik örnek eserlerden elde edilen nicel veriler f-% analizi olarak oluşturulmuştur.

Hoyrat türlerine yönelik örnek eserlerin müzikal veri olan notalara dönüştürülmesinde ve ezgi kalıplarının oluşturulmasında ise Finale 2014 nota yazılım programı kullanılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın bu bölümünde; araştırmanın örnekleme doğrultusunda Kerkük, yöresinde icra edilen hoyrat türündeki uzun havalara ait eserler içerisinde, Abdulvahit Küzecioğlu, Abdurrahman Kızılay, Mehmet Özbek, , Adile Kurt Karatepe, Aysun Gültekin, Ahmet Tuzlu, Hasan Neccar Sima berber, Molla Taha ve Enver Asker tarafından icra edilen şekilleri ile notaya alınmıştır ve hoyratların ezgi kalıpları oluşturulmuştur.

3.1. BİRİNCİ ALT PROBLEME YÖNELİK BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın Birinci Alt Problemi olan “TRT repertuarında kayıtlı olan hoyratların genel durumu nasıldır?” sorusuna karşılık elde edilen bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 3.1.1.

TRT THM Uzun Havalara Repertuarına Kayıtlı Hoyratlar

Sıra No	Rep. No	EZGİ ADI	YÖRESİ	KAYNAK Kişi	DERLEYEN	TÜRÜ
1	5	ADAM AĞLADAN OLDUM	ŞANLIURFA	Hamza Şenses	Abuzer Akbıyık-B.Karadağlı	Muhallif Hoyrat
2	20	AKŞAMLAR OLDU GENE	ŞANLIURFA	Mahmut Güzelgöz	TRT Müzik Dai.Başk.THMMd.	Hüseyini Hoyrat
3	23	AL YANAKTAN AL YANAKTAN	ELAZIĞ	Kemal Yeniceli	TRT Müzik Dai.Başk.THMMd.	Varsağı - Varsak Hoyrat
4	29	ALTUN İKEN TUNÇ OLDUM	ŞANLIURFA	İzzet Delioğlu	TRT Müzik Dai.Başk.THMMd.	Hoyrat
5	54	AY DOĞDU GÜNE DÖNDÜ	ŞANLIURFA	Mahmut Güzelgöz	Bakır Karadağlı	Bahçacı Hoyrat
6	58	AYRILMIŞIM EŞİMDEN	ELAZIĞ	Enver Demirbağ	-	Kürdi Hoyrat
7	59	BABA BUGÜN GEYİPSEN KARALARI	KERKÜK	Abdülvahit Küzecioğlu	TRT Müzik Dai.Başk.THMMd.	Nobatçı Hoyratı
8	113	BU DAĞI DELEMEDİM	DOĞU ANADOLU	Muharrem Akkuş	TRT Müzik Dai.Başk.THMMd.	Kürdi Hoyrat
9	115	BU HANDAN KERVAN İŞLER BU HANDAN	ŞANLIURFA	Seyfettin Sucu	TRT Müzik Dai.Başk.THMMd.	Hoyrat
10	132	ÇİMENİ SU GÖGERTMİŞ ÇİMENİ	KERKÜK	Abdülvahit Küzecioğlu	Nida Tüfekçi	Muçla Hoyratı
11	141	BABA BÖGÜN DALDA YERİ	ŞANLIURFA	Mehmet Özbek	Mehmet Özbek	Hoyrat
12	142	OĞUL BUGÜN DOLDALANIM DALIM	DİYARBAKIR	Celal Güzelses	TRT Müzik Dai.Başk.THMMd.	Muhallif Hoyrat

Tablo 3.1.1.'in devamı

13	184	GAM ZEDELER GAM VURUR GAM ZEDELER	ELAZIĞ	Enver Demirbağ	TRT Müzik Dai.Başk. THM Md.	Şirvan-Gelin Hoyratı
14	190	GELDİ GEÇTİ YAR	ELAZIĞ	Enver Demirbağ	Salih Turhan	Kürdi Hoyrat
15	260	KALA YERİ YIKILSIN KALA YERİ	ŞANLIURFA	Mahmut Güzelgöz	Abuzer Akbıyık- Osman Güzelgöz TRT Müzik	İrâk Hoyrat
16	280	KAZAN AĞLAR OD YANAR KAZAN AĞLAR	ŞANLIURFA	Mehmet Özbek	Dai.Başk. THM Md.	Hoyrat
17	287	KIŞLALAR DOLDU BUGÜN	ŞANLIURFA	Hamza Şenses	Plaktan Yazıldı	Hoyrat
18	290	KİME GİDİM GARDAŞ KİMİM VAR	ŞANLIURFA	Cemil Cankat	-	Hoyrat
19	294	KULEDEN GEL KULEDEN LEYLA'SI VAR	ERZİNCAN	Salih Dündar	Muzaffer Sarisözen TRT Müzik	Kürdi Hoyrat
20	297	MECNUN'UN LEYLA'SI VAR	ŞANLIURFA	Ahmet Cankat	Dai.Başk. THM Md.	Hoyrat
21	304	MEN DE YETİM	KERKÜK	Abdülvahit Küzecioğlu	TRT Müzik Dai.Başk. THM Md.	Yetimi Hoyratı
22	308	MURADI BÖYLE AKAR GİDER MURADI BÖYLE	ŞANLIURFA	Seyfettin Sucu	Seyfettin Sucu	Acem Hoyratı
23	314	NE MESTİM NE SERHOŞUM NE MESTİM	ELAZIĞ	Hafız Osman Öge	-	Beşiri Hoyrat
24	321	ODA SENİN DÖŞENMİŞ ODA SENİN	GÜNEYDOĞU ANADOLU	Nurettin Dadaloğlu	TRT Müzik Dai.Başk. THM Md.	Hoyrat
25	339	BABA BUGÜN SEHERDE OYAN YERİ	KERKÜK	Abdülvahit Küzecioğlu	TRT Müzik Dai.Başk. THM Md.	Beşiri Hoyrat
26	348	SÜRME BENİ	ELAZIĞ/Harput	Enver Demirbağ	Muzaffer Ertürk	Muhelif Hoyrat
27	364	UYAN YÂR SEHER OLDU UYAN YÂR	ELAZIĞ	Enver Demirbağ	TRT Müzik Dai.Başk. THM Md.	Kesik Hoyrat
28	373	OĞUL BUGÜN YÂR İÇERDEN KES BAĞRIMI	DİYARBAKIR- ERZİNCAN	Celal Güzelses- Salih Dündar	TRT Müzik Dai.Başk. THM Md.	Muhelif Hoyrat
29	375	YARA BENDEN YARA BENDEN	ELAZIĞ	Sıtkı Demirci	TRT İstanbul Radyosu THM Md.	Elezber Hoyrat
30	376	YARA YERİ SIZILAR YARA YERİ	KERKÜK	Abdülvahit Küzecioğlu	TRT İstanbul Radyosu THM Md.	İskenderi Hoyrat
31	377	YARADAN KAN AKIYOR	DİYARBAKIR	Celal Güzelses	TRT Müzik Dai.Başk. THM Md.	Hoyrat
32	378	YARAM SIZLAR OK DEĞMİŞ YARAM SIZLAR	ŞANLIURFA	Mukim Tahir Okutan	TRT Müzik Dai.Başk. THM Md.	Hoyrat
33	386	YATMAMIŞAM OYAĞAM	KERKÜK	Abdülvahit Küzecioğlu	Mehmet Özbek	Yolçi Hoyratı
34	391	YERDE YANIM ÇÜRÜDÜ YERDE YANIM	ŞANLIURFA	Mustafa Şahin	Abuzer Akbıyık	Aşırtmalı Hoyrat
35	409	YÜKSEK KAYADIR GÖNÜL KARA GÖZLER	ELAZIĞ	Enver Demirbağ	Muzaffer Ertürk	Ölüm Hoyratı
36	420	HUNİDİR KARA GÖZLER	DİYARBAKIR	Celal Güzelses	TRT Müzik Dai.Başk. THM Md.	Hoyrat

Tablo 3.1.1.'in devamı

37	433	BABA BUGÜN YARI GAM SARARDIPTIR	KERKÜK	Abdurrahman Kızılay	Mehmet Özbek	Mazan Hoyratı
38	466	BAYRAM ARADA KALDI	ŞANLIURFA	Mustafa Savaş	Ahmet Kiriş-Ufuk Erbaş	Düz Hoyrat
39	481	BABA BUGÜN DAĞLAR YEŞİL BOYANDI	KERKÜK	Abdülvahit Küzecioğlu	Nida Tüfekçi	Muhelif Hoyrat
40	490	BABA BUGÜN DOLAN GÖZLER	ELAZIĞ	Lokman Tasalı	Nida Tüfekçi	Şirvan-Gelin Hoyratı
41	502	BAĞLAMADI BAĞLAMADI	KERKÜK	Ali Merdan Miye	Ata Terzibaşı	Matarı Hoy.- Hurma. Ağzı
42	503	BAHÇAYAM BARAM SENE	KERKÜK	İzzeddin Nimet	Ata Terzibaşı	İdele Hoyratı
43	531	BALA GELDİM ARI OLDUM BALA GELDİM	GÜNEYDOĞU ANADOLU	Ramazan Şenses	TRT Müzik Dai.Başk. THM Md.	Hoyrat
44	545	BEN DE YETİM SEN ÖKSÜZ BEN DE YETİM	DİYARBAKIR	Celal Güzelses	Celal Güzelses	Beşiri Hoyrat
45	571	BİNMIŞEM NUH GEMİSİNE	KERKÜK	Ahmet Biçköle	Ata Terzibaşı	Kesik Hoyrat
46	588	DAĞLAR SENDE BİR HAL VAR	KERKÜK	Molla Taha	Ata Terzibaşı	Dermenkâha Hoyratı
47	594	DERTLİ KOYUN	ELAZIĞ	Enver Demirbağ	Türker Eroğlu	Ölüm Hoyratı
48	616	GECENİN YARISIDI	KERKÜK	Molla Taha	Ata Terzibaşı	Ömergele Hoyratı
49	620	GİNE GİRDUV AĞI SEN	KERKÜK	Ahmet Biçköle	Ata Terzibaşı	Nobatçı Hoyratı
50	658	KARA GÖZLER SÜRME Lİ KARA GÖZLER	ERZURUM	Hulusi Seven	Hulusi Seven	Kürdi Hoyrat
51	667	BABA BUGÜN KEBAPÇIYAM KÖZÜM YOK	KERKÜK	İsmail (Sırma) Berber	Ali Berberoğlu	Deli hesseni- Hoyrat
52	691	BABA BUGÜN OKHU YARA	KERKÜK	Abdülvahit Kuzecioğlu	Ata Terzibaşı	Telli Muhelif Hoyratı
53	706	BABA BUGÜN SEHERDEN SADA GELİ	KERKÜK	Abdülvahit Kuzecioğlu	Abdülvahit Kuzecioğlu	Beşiri Hoyrat
54	715	SÜRME BENİ	DİYARBAKIR	Celal Güzelses	Celal Güzelses	Arazbar Hoyratı
55	716	SÜRME BENİ	DİYARBAKIR	Yusuf Tapan	Yaşar Tapan	Hoyrat
56	740	YARALARIM DERTLERİM YARALARIM	KERKÜK	Osman Teplebaş	Ata Terzibaşı	Kesük Matarı Hoyratı
57	819	YA KANDIR	ŞANLIURFA	Mahmut Güzelgöz	Osman Güzelgöz	Galat-Galata Hoyratı
58	881	KALK GİDELİM	ŞANLIURFA	Ahmet Cankat	Zülfük Altan	Hoyrat
59	895	BABA BÜGÜN BU HAVA NE BULANIK	MALATYA	Fahri Kayahan	TRT Müzik Dai.Başk. THM Md.	Hoyrat
60	934	YAZI BİLMEM OKURAM YAZI BİLMEM	ŞANLIURFA	Seyfettin Sucu	Nihat Erdağ	Hoyrat
61	935	BİR BAHÇEYE GİREMEZSEN	ŞANLIURFA	Seyfettin Sucu	Ahmet Turan Şan	Hoyrat
62	1047	KARŞIDA FIRAT GÖRDÜM	ŞANLIURFA	Mahalli Sanatçılar	TRT Müzik Dai.Başk. THM Md.	Hoyrat

Tablo 3.1.1.'e göre; TRT Türk Halk Müziği (THM) uzun havalar repertuarında 62 adet hoyratın kayıtlı olduğu tespit edilmiştir.

TRT, THM uzun havalar repertuarında kayıtlı olan hoyratların yörelere göre frekans ve yüzde analizi Tablo 3.1.2.' de gösterilmiştir.

Tablo 3.1.2.

TRT Repertuarında Kayıtlı Hoyratların f-% Oranı

Yöre	f	%
ŞANLIURFA	20	32,26
KERKÜK	18	29,03
ELAZIĞ/Harput	11	17,74
DİYARBAKIR	7	11,29
GÜNEYDOĞU ANADOLU	2	3,23
DOĞU ANADOLU	1	1,61
ERZİNCAN	1	1,61
ERZURUM	1	1,61
MALATYA	1	1,61
TOPLAM	62	100

Tablo 3.1.2.'e göre; TRT THM uzun havalar repertuarında kayıtlı hoyratlar içerisinde %32,26 oran ile 20'si Şanlıurfa, %29,03 oran ile 18'i Kerkük, % 17,74 oran ile 11'i Elazığ, %11,29 oran ile 7'si Diyarbakır, %1,61 oran ile 1'i Doğu Anadolu, Erzincan, Erzurum ve Malatya yörelerinden olduğu tespit edilmiştir.

Elde edilen bulgular doğrultusunda nicel olarak en fazla hoyrata sahip bölgelerin sırası ile Şanlıurfa, Kerkük, Elazığ ve Diyarbakır olduğu görülmüştür.

Hoyrat formundaki uzun havaların yöreleri bakımından yalnız Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde söylenen bir tür olduğu da görülmüştür.

Bu veriler doğrultusunda araştırmanın örnekleme doğrultusunda Kerkük ve bölgesine ait olan ve "TRT THM Uzun Havalar Repertuarında yer alan hoyratlar Tablo 3.1.3.'te gösterilmiştir.

Tablo 3.1.3.

TRT Repertuarına Kayıtlı Kerkük Hoyratları

Sıra No	Rep. No	EZGİ ADI	YÖRESİ	KAYNAK KİŞİ	DERLEYEN	TÜRÜ
1	59	BABA BUGÜN GEYİPSEN KARALARI	KERKÜK	Abdülvahit Küzecioğlu	TRT Müzik Dai.Başk. THM Md.	Nobatçı Hoyratı
2	132	ÇİMENİ SU GÖGERTMİŞ ÇİMENİ	KERKÜK	Abdülvahit Küzecioğlu	Nida Tüfekçi	Muçıla Hoyratı
3	304	MEN DE YETİM	KERKÜK	Abdülvahit Küzecioğlu	TRT Müzik Dai.Başk. THM Md.	Yetimi Hoyratı

Tablo 3.1.3.'ün devamı

4	339	BABA BUGÜN SEHERDE OYAN YERİ	KERKÜK	Abdülvahit Küzecioğlu	TRT Müzik Dai.Başk. THM Md.	Beşiri Hoyrat
5	376	YARA YERİ SIZILAR YARA YERİ	KERKÜK	Abdülvahit Küzecioğlu	TRT İstanbul Radyosu THM Md.	İskenderi Hoyrat
6	386	YATMAMIŞAM OYAĞAM	KERKÜK	Abdülvahit Küzecioğlu	Mehmet Özbek	Yolçi Hoyratı
7	433	BABA BUGÜN YARI GAM SARARDIPTIR	KERKÜK	Abdurrahman Kızılay	Mehmet Özbek	Mazan Hoyratı
8	481	BABA BUGÜN DAĞLAR YEŞİL BOYANDI	KERKÜK	Abdülvahit Küzecioğlu	Nida Tüfekçi	Muhelif Hoyrat
9	502	BAĞLAMADI BAĞLAMADI	KERKÜK	Ali Merdan Miye	Ata Terzibaşı	Matarı Hoy.- Hurmatı. Ağzı
10	503	BAHÇAYAM BARAM SENE	KERKÜK	İzzeddin Nimet	Ata Terzibaşı	İdele Hoyratı
11	571	BİNMIŞEM NUH GEMİSİNE	KERKÜK	Ahmet Biçköle	Ata Terzibaşı	Kesik Hoyrat
12	588	DAĞLAR SENDE BİR HAL VAR	KERKÜK	Molla Taha	Ata Terzibaşı	Dermerkâha Hoyratı
13	616	GECENİN YARISIDI	KERKÜK	Molla Taha	Ata Terzibaşı	Ömergele Hoyratı
14	620	GİNE GİRDUV AĞI SEN	KERKÜK	Ahmet Biçköle	Ata Terzibaşı	Nobatçı Hoyratı
15	667	BABA BUGÜN KEBAPÇIYAM KÖZÜM YOK	KERKÜK	İsmail (Sırma) Berber	Ali Berberoğlu	Deli hesseni- Hoyrat
16	691	BABA BUGÜN OKHU YARA	KERKÜK	Abdülvahit Kuzecioğlu	Ata Terzibaşı	Telli Muhelif Hoyratı
17	706	BABA BUGÜN SEHERDEN SADA GELİ	KERKÜK	Abdülvahit Kuzecioğlu	Abdülvahit Kuzecioğlu	Beşiri Hoyrat
18	740	YARALARIM DERTLERİM YARALARIM	KERKÜK	Osman Teplebaş	Ata Terzibaşı	Kesük Matarı Hoyratı

Tablo 3.1.3.'e göre; TRT Türk Halk Müziği (THM) Uzun Havalara Repertuarı'nda kayıtlı Kerkük yöresine ait 18 adet hoyratın olduğu tespit edilmiştir.

TRT THM Uzun Havalara Repertuarında kayıtlı olan Kerkük hoyratlarının kaynak kişisi bakımından frekans ve yüzde analizi Tablo 3.1.4.' te gösterilmiştir.

Tablo 3.1.4.

Kerkük Hoyratlarının Kaynak Kişi Bakımından f-% Analizi

Kaynak Kişi	f	%
Abdülvahit Küzecioğlu	9	50,00
Ahmet Biçköle	2	11,11
Molla Taha	2	11,11
Abdurrahman Kızılay	1	5,56
Ali Merdan Miye	1	5,56
İsmail (Sırma) Berber	1	5,56
İzzeddin Nimet	1	5,56
Osman Teplebaş	1	5,56
TOPLAM	18	100

Tablo 3.1.4.'e göre TRT THM Uzun Havalara Repertuarında kayıtlı olan Kerkük hoyratlarına kaynaklık yapmış kişiler bakımından 9 eser ve %50 oran ile Abdulvahit Küzecioğlu'na, 2 eser ve %11,11 oran ile Ahmet Biçköle ve Molla Taha'ya, 1 eser ve %5,56 oran ile Abdurrahman Kızılay, Ali Merdan Miye, İsmail Sırma Berber, İzzeddin Nimet ve Osman Teplebaşı'na ait olduğu görülmektedir.

Elde edilen bulgular doğrultusunda; TRT repertuarına nicel olarak en fazla eser kazandıran kaynak kişinin Abdulvahit Küzecioğlu, Ahmet Biçköle ve Molla Taha olduğu tespit edilmiştir.

TRT THM Uzun Havalara Repertuarında kayıtlı olan Kerkük hoyratlarının hoyrat türü bakımından frekans ve yüzde analizi tablo 3.1.5.' te gösterilmiştir.

Tablo 3.1.5.

Kerkük Hoyratlarının Tür Bakımından f-% Analizi

Hoyrat Türü	f	%
Beşiri Hoyrat	2	11,11
Nobatçı Hoyratı	2	11,11
Deli hesseni-Hoyrat	1	5,56
Dermenkâha Hoyratı	1	5,56
İdele Hoyratı	1	5,56
İskenderi Hoyrat	1	5,56
Kesik Hoyrat	1	5,56
Kesük Matarı Hoyratı	1	5,56
Matarı Hoyratı-Tuzurmatı.Ağzı	1	5,56
Mazan Hoyratı	1	5,56
Muçıla Hoyratı	1	5,56
Muhalif Hoyrat	1	5,56
Ümergele Hoyratı	1	5,56
Telli Muhalif Hoyratı	1	5,56
Yetimi Hoyratı	1	5,56
Yolçi Hoyratı	1	5,56
TOPLAM	18	100

Tablo 3.1.5.'e göre; TRT THM Uzun Havalara Repertuarında kayıtlı olan Kerkük hoyratlarının türleri bakımından 16 adet hoyrat türü olduğu tespit edilmiştir. Adet olarak ise 18 hoyrat tespit edilmiştir. 2 eser ve %11,11 oran ile beşiri hoyrat ve nobatçı hoyratı, 1 eser ve %5,56 oran ile delihesseni, dermangâha, idele, iskenderi, kesük hoyrat, kesük matarı, matarı hurmatı ağzı, mazan, muçıla, ümergele, telli muhalif, yetimi ve yolçu hoyratı olduğu görülmüştür.

Elde edilen bulgular doğrultusunda; TRT repertuvarında en fazla beşiri hoyratı ve nobatçı hoyratının olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın birinci alt problemi doğrultusunda; TRT THM Uzun Havalara Repertuvarı'ndan 18 adet hoyrat örneği (Tablo 3.1.3.) tespit edilmiştir. Bu 18 hoyratın 16 hoyrat türünde (Tablo 3.1.5.) olduğu görülmüştür. Yapılan tarama sonucunda, TRT THM Uzun Havalara Repertuvarında 18 hoyratın notalarına ulaşılmaya çalışılmıştır. Yalnız 433 repertuar numaralı mazan hoyratı türüne ait "Baba Bugün Yarı Gam Sarardıdır" adlı hoyratın notasının mevcut olduğu tespit edilmiştir. Repertuvara kayıtlı diğer hoyratlar ise nota olarak değil de güfte olarak kayıt altına alınmıştır.

Yapılan bu araştırmada TRT THM Uzun Havalara Repertuvarına kayıtlı 16 hoyrat türüne ek olarak atıcı, karabağ, karabaş ve kürdo hoyrat türlerine ait örnek eserlerin olmadığı tespit edilmiş ve bu türlere ait eser örnekler de notaya alınmıştır.

Literatür taramasından elde edilen yazılı verilerde aşirtmalı, malalla, memeli ve şerife hoyratlarına yönelik ses kaydı örneklerine ulaşamamıştır.

3.2. İKİNCİ ALT PROBLEME YÖNELİK BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın ikinci alt problemi olan "TRT repertuvarında kayıtlı olmayan Kerkük bölgesinde seslendirilen hoyratların makam analizi nasıldır?" sorusuna karşılık elde edilen bulgular ve yorumlara yer verilmiştir. Değerlendirmeler sonucu Kerkük bölgesinde okunan hoyratların makam dizilerine yönelik gösterdikleri benzerlikler ve farklılıklar yorumlanmaya çalışılmıştır.

Hoyratlardan elde edilen bulgular, Kerkük' te okunan hoyratların makamsal açıdan benzerlik ve farklılıkları doğrultusunda değerlendirilmiştir. Makamsal bilgiler, "karar perdesi, güçlüsü, seyir karakteri, donanımı, yedeni, genişlemesi, asma karar perdeleri ve dizisi" bilgileri doğrultusunda verilmiştir.

Kerkük hoyratları makamsal açıdan değerlendirilmiş ve Tablo 3.2.1. de gösterilmiştir.

Tablo 3.2.1.

Makamsal Adlandırmaya Göre Kerkük Hoyratları

Sıra No	Eser Adı	Yöresel Adlandırma	Makamsal Adlandırma
24	Yara Yeri Sızıldar Yara Yeri	Matarı Hoyratı	Çargâh
26	Yatmamışam Oy Ağam	Yolçu Hoyratı	Gerdaniye
12	Bizim Sar Dağa Kondu	DeliHeseni Hoyratı	Gülizar
6	Baba Bugün Kebapçıyam Közüm Yok	DeliHeseni Hoyratı	Hicaz
9	Bağdan Eder	DeliHeseni Hoyratı- Tuzhurmatı Usulü	Hicaz
13	Çimeni Su Çimeni	Muçula Hoyrat	Hicaz
21	Nala Nala	Nobatçı Hoyrat	Hicaz
2	Baba Böyle Olar Gider	Dermangah-TuzHurmatı Usulü	Hüseyini
3	Baba Bugün dağlar Yeşil Boyandı	Muhaliif Hoyrat	Hüzzam
7	Baba Bugün Oku Yare	Telli Muhaliif Hoyratı	Hüzzam
8	Baba Bugün Seherden Seda Gelir	Beşiri Hoyrat	Mahur
10	Bahçayam Baram Sene	İdele Hoyratı	Mahur
4	Baba Bugün Düşte Gör	Kürdo Hoyratı	Muhayyer
5	Baba Bugün Gözel Ayaz	Kürdo Hoyratı-Emin Bağvan Usulü	Muhayyer
20	Günlerden Hastı Bayram	Kızıl Hoyrat-Kerkük Usulü	Rast
25	Yaşlar Gözümün Olsun	Yetimi Hoyratı	Rast
1	Ay Ulen Zannetme Büktü Derdim	Atıcı Hoyratı	Segâh
11	Bir Daş Attı	Telli Muhaliif Hoyratı	Segâh
19	Gör Nece Zülfün Gibi Cana Perişan Olmuşam	Karabağ Hoyratı	Segâh
22	O Yardan Hara Gedim Seheridir O Yardan	Kesik Hoyrat	Segâh
23	Vala Bağ Yaradan Bağ var Vağ Yaradan	İskenderi Hoyratı	Segâh
14	Dağlar Sende Bir Hal Var	Karabaş Hoyratı	Uşşak
15	Dede Gene Yaralı Canım	Mazan Hoyratı	Uşşak
17	Dede Gene Yüz Aydır	Mazan Hoyratı	Uşşak
18	Eble Neynim Biz Üç Gardaşidik	Ümergele Hoyratı	Uşşak
16	Dede Gene Yataram Yuhum Gelmez	Dermangah Hoyratı-Kerkük Usulü	Uşşak

Tablo 3.2.1.'e göre; 26 adet Kerkük hoyratı makamsal adlandırmaya göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

Tablo 3.2.2.

Eser Adına Göre Kerkük Hoyratları

Sıra No	Eser Adı	Yöresel Adlandırma	Makamsal Adlandırma
1	Ay Ulen Zannetme Büktü Derdim	Atıcı Hoyratı	Segâh
2	Baba Böyle Olar Gider	Dermangah-TuzHurmatı Usulü	Hüseyini
3	Baba Bugün dağlar Yeşil Boyandı	Muhaliif Hoyrat	Hüzzam
4	Baba Bugün Düşte Gör	Kürdo Hoyratı	Muhayyer

Tablo 3.2.2.'nin devamı

5	Baba Bugün Gözel Ayaz	Kürdo Hoyratı-Emin Bağvan Usulü	Muhayyer
6	Baba Bugün Kebapçıyam Közüm Yok	DeliHeseni Hoyratı	Hicaz
7	Baba Bugün Oku Yare	Telli Muhalif Hoyratı	Hüzzam
8	Baba Bugün Seherden Seda Gelir	Beşiri Hoyrat	Mahur
9	Bağdan Eder	DeliHeseni Hoyratı-Tuzhurmatı Usulü	Hicaz
10	Bahçayam Baram Sene	İdele Hoyratı	Mahur
11	Bir Daş Attı	Telli Muhalif Hoyratı	Segâh
12	Bizim Sar Dağa Kondu	DeliHeseni Hoyratı	Gülizar
13	Çimeni Su Çimeni	Muçula Hoyrat	Hicaz
14	Dağlar Sende Bir Hal Var	Karabaş Hoyratı	Uşşak
15	Dede Gene Yaralı Canım	Mazan Hoyratı	Uşşak
16	Dede Gene Yataram Yuhum Gelmez	Dermangah Hoyratı-Kerkük Usulü	Uşşak
17	Dede Gene Yüz Aydır	Mazan Hoyratı	Uşşak
18	Eble Neynim Biz Üç Gardaşidik	Ümergele Hoyratı	Uşşak
19	Gör Nece Zülfün Gibi Cana Perişan Olmuşam	Karabağ Hoyratı	Segâh
20	Günlerden Hastı Bayram	Kızıl Hoyrat-Kerkük Usulü	Rast
21	Nala Nala	Nobatçı Hoyrat	Hicaz
22	O Yardan Hara Gedim Seheridir O Yardan	Kesik Hoyrat	Segâh
23	Vala Bağ Yaradan Bağ var Vağ Yaradan	İskenderi Hoyratı	Segâh
24	Yara Yeri Sızıldar Yara Yeri	Matarı Hoyratı	Çargâh
25	Yaşlar Gözümün Olsun	Yetimi Hoyratı	Rast
26	Yatmamışam Oy Ağam	Yolçu Hoyratı	Gerdaniye

Tablo 3.2.2.'e göre; 26 tane Kerkük hoyratları tespit edilmiş, eser adına göre sıralanmıştır.

Araştırmanın ikinci alt problemi doğrultusunda; 26 adet hoyrat örneğine ulaşılmıştır. Toplam 26 hoyrat örneğinin 21'i farklı hoyrat türlerinde olduğu tespit edilmiştir. 5 eser de ise aynı hoyrat türü olarak isimlendirilen fakat farklı ezgi kalıplarından oluştuğu görülmüştür.

Deliheseni, dermangaha ve telli muhalif olarak isimlendirilen hoyrat türlerinin farklı makam yapısında ezgilerinin olduğu da tespit edilmiş ve araştırmanın üçüncü alt probleminde bu farklılıklar vurgulanmıştır.

TRT THM Uzun Havalı Repertuarında kayıtlı olup notaları mevcut olmayan 15 hoyrat türü örnekleri de notaya alınmış ve makamsal incelemeleri yapılmıştır.

Makamsal incelemesi yapılan Kerkük hoyratları eser adına göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

Atıcı Hoyratı

Elde edilen veriler doğrultusunda Atıcı hoyratı olarak adlandırılan hoyrat türü örneği, Mustafa Kalalı' nın okuyuşuna göre notaya alınmıştır. Eserin ses genişliği 5 ses aralığındadır.

Atıcı hoyratı örneği, şekil 3.2.1.'de gösterilmiştir.

KERKÜK HOYRATLARI DERLEME ÇALIŞMASI
REPERTUAR SIRA NO:1

DERLEYEN
Kadir GÜÇ

YÖRE
KERKÜK

DERLEME TARİHİ
15.08.2019

KAYNAK KİŞİ
MUSTAFA KALALI

NOTAYA ALAN
Kadir GÜÇ

ATICI HOYRATI

Ay Ulen Zannetme Büktü Derdim

AY U LEN . . . AY U LEN . ZAN NET ME BÜK TÜ DER DİM AY U LEN . A ĞIR .

Bİ YÜK TÜ DER DİM Dİ Nİ VE DÖ NÜM NEY . . . NİM

AY U LEN . Bİ KAL A YI KIL MA . . . Dİ BİR DE KER KÜK

TÜ DER DİM . EY . EY . EY . EY . EY . . . DAD . EY . . . EY kgüç

Şekil 3.2.1. Atıcı Hoyratı (Mustafa Kalalı)

Kalalı tarafından seslendirilen Atıcı hoyratının makamsal özellikleri aşağıdaki gibidir:

Karar Perdesi	: Si
Güçlüsü	: Re
Seyir Karakteri	: Çıkıcıdır.
Donanım	: Fa perdesi için diyez almaktadır.
Yeden	: La diyez

Genişlemesi : 6 ses içerisinde seslendirilmiştir. Genişleme yapılmamıştır.

Asma karar perdeleri : Nevada buselikli, yerinde eksik segâhlı asma kalışlar yapılmıştır.

Dizisi :

Elde edilen bulgular doğrultusunda, Atıcı hoyratın geleneksel Türk sanat müziği makamları içerisinde segâh makamı ile paralellik gösterdiği ve atıcı hoyrat olarak isimlendirilen uzun havanın segâh makam dizisinde olduğu tespit edilmiştir.

Tuzhurmatı Usulü Dermangâh Hoyratı

Elde edilen veriler doğrultusunda Tuzhurmatı usulü dermangâh hoyratı olarak adlandırılan hoyrat türü örneği, Ahmet Tuzlu' nun okuyuşuna göre notaya alınmıştır. Eserin ses genişliği 5 ses aralığındadır.

Tuzhurmatı dermangâh hoyratı türü örneği, şekil 3.2.2.'de gösterilmiştir.

KERKÜK HOYRATLARI DERLEME ÇALIŞMASI
REPERTUAR SIRA NO:2

DERLEYEN
Kadir GÜÇ

YÖRE
KERKÜK

DERLEME TARİHİ
12.08.2019

KAYNAK KİŞİ
Ahmet TUZLU

DERMANGÂH HOYRATI

Baba Böyle Olar Gider

NOTAYA ALAN
Kadir GÜÇ

BA BA BÖY LE . . . O LAR Gİ DER GUR BAN GE LER Gİ DER . . .
A DI KA LIR . . . AR DIN NAN . A DI KA . LIR . . .
BA BA AR DIN NAN . . . A DI KA . . . LIR . . .
VA LA AS LAN AS LAN . GÜ CÜN DEN . DÜŞ . SE . EY . . . ÖM RÜN NE . . .
DA DI KA LIR . . . VA LA MEN Ö ZÜM MEN Ö ZÜM . . .
Ö ZÜM . Ö ZÜM . . . DERT Lİ YEM . . YE Tİ MEM GA Rİ BEN BU DER DE NE
ÇE DÖ . ZÜM . . . OD SEN NEN OD SEN NEN . O DU MEN
NEN . . . YAN DI RAM . . . Ö ZÜM Ö ZÜM . . . E YAR E YAR
E YAR E . YAR . . . E YAR E YAR E YAR OF . . . kgüç

Şekil 3.2.2. Tuzhurmatı Dermangâh Hoyratı (Ahmet Tuzlu)

Ahmet Tuzlu tarafından seslendirilen Tuzhurmatı dermangâh hoyratının makamsal özellikleri aşağıdaki gibidir:

Karar Perdesi : La

Güçlüsü : Re

Seyir Karakteri : Çıkıcıdır.

Donanım : Si perdesi için bemol 2 perdesi kullanılmıştır.

Yeden : Yeden kullanılmamıştır.

Genişlemesi : 6 ses içerisinde seslendirilmiştir. Genişleme yapılmamıştır.

Asma karar perdeleri : Segahta eksik segahlı asma kalış yapılmıştır.

Dizisi :

Elde edilen bulgular doğrultusunda, Tuzhurmatı Ddermangâh hoyratının geleneksel Türk sanat müziği makamları içerisinde uşşak makamı ile paralellik gösterdiği ve Tuzhurmatı dermangâh hoyratı olarak isimlendirilen uzun havanın uşşak makamı dizisinde olduğu tespit edilmiştir. Tuzhurmatı dermangâh hoyratı, Kerkük'ün Tuzhurmatı ilçesinde kendine has bir usulle seslendirilmiştir.

Muhaliif Hoyrat

Elde edilen veriler doğrultusunda Kerkük ağız/usulü olarak adlandırılan muhalif hoyratı türü örneği, Abdurrahman Kızılay'ın okuyuşuna göre notaya alınmıştır. Eserin ses genişliği 7 ses aralığındadır.

Muhaliif hoyratı örneği, şekil 3.2.3.'te gösterilmiştir.

KERKÜK HOYRATLARI DERLEME ÇALIŞMASI
REPERTUAR SIRA NO:3

DERLEYEN
Kadir GÜÇ

YÖRE
KERKÜK

DERLEME TARİHİ
29.08.2019

KAYNAK KİŞİ
Abdurrahman KIZILAY

MUHALİF HOYRATI

Baba Bugün Dağlar Yeşil Boyandı

NOTAYA ALAN
Kadir GÜÇ

BA . BA . BU GÜN . . . DAĞ . LAR . . . YE . . . ŞİL . BO YAN . DI . . .

KİM . YAT DI . KİM U . YAN . DI GÖZ LE RİM A ĞAM

. KAL . Bİ ME . A TEŞ DÜŞ TÜ İ ÇİN . DE YAR

DA . YAN . DI Mİ NA . BOY . . LUM . SU SERP TİM

A TEŞ SÖN . SÜN SERP Tİ . ĞİM SU DA . YAN . DI

A . MAN A MAN . . A MAN A . MAN A . MAN . . A . MAN

A . . MAN . . A MAN . A MAN . . HEÇ BİL MEM HA RA Gİ DEM kgüç

Şekil: 3.2.3. Muhaliif Hoyratı (Abdurrahman Kızılay)

Kızılay tarafından seslendirilen muhalif hoyratının makamsal özellikleri aşağıdaki gibidir:

Karar Perdesi : Si

Güçlüsü : Re

Seyir Karakteri : İnici-Çıkıcı

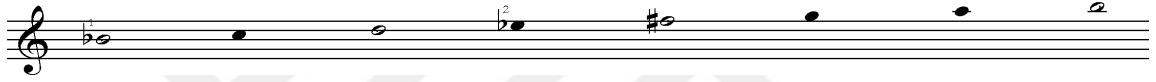
Donanımı : Si bemol, Mi bemol, Fa diyez

Yedeni : Yeden kullanılmamıştır.

Genişlemesi : 6 ses içerisinde olduğundan genişleme yapılmamıştır.

Asma Karar Perdeleri : Eviçte eviçli, nevada hicazlı asma kalışlar yapılmıştır.

Dizisi :

Elde edilen bulgular doğrultusunda, muhalif hoyratın, geleneksel Türk sanat müziği makamları içerisinde hüzzam makamı ile paralellik gösterdiği ve muhalif hoyrat olarak isimlendirilen uzun havanın hüzzam makam dizisinde olduğu tespit edilmiştir.

Kürdo Hoyratı

Kerkük ağzı olarak adlandırılan kürdo hoyratı türü örneği, Abdulvahit Küzecioğlu okuyuşuna göre notaya alınmıştır. Eserin ses genişliği 11 ses aralığındadır.

Kürdo Hoyratı örneği şekil 3.2.4.'te gösterilmiştir.

KERKÜK HOYRATLARI DERLEME ÇALIŞMASI
REPERTUAR SIRA NO:4

DERLEYEN
Kadir GÜÇ

YÖRE
KERKÜK

DERLEME TARİHİ
07.08.2019

KAYNAK KİŞİ
Abdulvahit KÜZECİOĞLU

NOTAYA ALAN
Kadir GÜÇ

KÜRDO HOYRATI

Baba Bugün Düşte Gör

AH . . .

BA BA BU GÜN . DÜŞ TE GÖR . HA YAL . DA GÖR . DÜŞ TE GÖR

AH . . . GÖZ . LE . RİM . DÜ ŞE . NİN

. . . DOS . TU OL MAZ . KÖ LEN O . LUM İ NAN MAZ SAN DÜŞ . TE . GÖR . . .

. . . EY LE MEZ OL DU SEN EY . LEN . EY LEN EY . LE MEZ . . .

GÜN . DÜ GE ÇER AĞ LA MA . . . BU KA PI NI BAĞ LA YAN HÜ DA . . .

. . . LE DUD A ÇAR . . . AĞ LA MA . . . kgüç

Şekil 3.2.4. Kürde Hoyratı (Abdulvahit Küzecioğlu)

Küzecioğlu tarafından seslendirilen kürdo hoyratının makamsal özellikleri aşağıdaki gibidir.

Karar Perdesi	: La
Güçlüsü	: Mi
Seyir Karakteri	: İnici
Donanımı	: Si perdesi için bemol 2 fa perdesi için diyez almaktadır.
Yeden	: Yeden kullanılmamıştır.
Genişlemesi	: Muhayyerde uşşak 4'lüsüyle simetrik genişleme yapılmıştır.

Asma Karar Perdeleri : Gerdaniyede rastlı, nevada rastlı, segahta segahlı ve rastta rastlı asma kalışlar yapılmıştır.

Dizisi :

Elde edilen bulgular doğrultusunda, kürdo hoyratın geleneksel Türk sanat müziği makamları içerisinde muhayyer makamı ile paralellik gösterdiği ve kürdo hoyrat olarak isimlendirilen uzun havanın muhayyer makam dizisinde olduğu tespit edilmiştir.

Emin Bağvan Kürdosu Hoyratı

Elde edilen veriler doğrultusunda Emin Bağvan kürdosu hoyratı olarak adlandırılan hoyrat türü rneği, Abdulvahit Küzecioğlu'nun okuyuşuna göre notaya alınmıştır. Eserin ses genişliği 11 ses aralığındadır.

Emin Bağvan kürdosu hoyratı rneği, Şekil 3.2.5.'te gösterilmiştir.

KERKÜK HOYRATLARI DERLEME ALIşMASI
REPERTUAR SIRA NO:5

DERLEYEN
Kadir G

YRE
KERKÜK

DERLEME TARİHİ
08.08.2019

KAYNAK KİŞİ
Abdulvahit KÜZECİOĞLU

EMİN BAĞVAN KÜRDOSU

Baba Bugün Gzel Ayaz

NOTAYA ALAN
Kadir G

AH BA BA . BU GÜN . G ZEL A YAZ . HOş BU
 LUT G ZEL A YAZ GZ LE . . RİM A GAM . . AL LA HA . ÇOK
 YAL VA RAM . . K LE NO . LUM . NA Sİ BİM G ZE LE . YAZ
 G ZEL AL MA G ZEL . BAK G ZEL AL MA
 A LİR SAN AL . BİR A SIL BED A SIL .
 G ZEL AL MA kg

Şekil 3.2.5. Emin Bağvan Kürdosu Hoyratı (Abdulvahit Küzecioğlu)

Küzecioğlu tarafından seslendirilen Emin Bağvan krdo hoyratının makamsal özellikleri aşağdaki gibidir:

Karar Perdesi : la

Güçlüsü : Mi

Seyir Karakteri : İnici

Donanımı : Si perdesi için bemol 2 fa perdesi için diyez almaktadır.

Yeden : Yeden kullanılmamıştır.

Genişlemesi : Muhayyerde uşşak 4'lüsüyle simetrik genişleme yapılmıştır.

Asma Karar Perdeleri : Gerdaniyede rastlı, nevada rastlı ve segahta segahlı asma kalışlar yapılmıştır.

Dizisi :

Kerkük yöresi Emin Bağvan kürdo hoyratının muhayyer makamında icra edildiği söylenebilir.

Elde edilen bulgular doğrultusunda, Emin Bağvan kürdo hoyratının geleneksel Türk sanat müziği makamları içerisinde muhayyer makamı ile paralellik gösterdiği ve Emin Bağvan Kürdo hoyratı olarak isimlendirilen uzun havanın muhayyer makam dizisinde olduğu tespit edilmiştir.

Deliheseni Hoyratı

Elde edilen veriler doğrultusunda Deliheseni hoyratı olarak adlandırılan hoyrat türü örneği, Adile Kurt Karatepe'nin okuyuşuna göre notaya alınmıştır. Eserin ses genişliği 7 ses aralığındadır.

Deliheseni hoyratı örneği, şekil 3.2.6.'da gösterilmiştir.

KERKÜK HOYRATLARI DERLEME ÇALIŞMASI
REPERTUAR SIRA NO:6

DERLEYEN
Kadir GÜÇ

YÖRE
KERKÜK

DERLEME TARİHİ
10.08.2019

KAYNAK KİŞİ
Adile Kurt KARATEPE

DELİHESENİ HOYRATI

Baba Bugün Kebapçyam Közüm Yok

NOTAYA ALAN
Kadir GÜÇ

BA BÖ YÜN KE BAP ÇI YAM KÖ . ZÜM . YOK

ŞAL . SA TA RAM BE . ZİM . YOK YE Rİ O BO YA . DÖ . NÜM . YI KIP SAN BA BA

BE . Nİ NEY . DİM GÖZ LE . RİM A ĞAM MEN . AH LA KI

. BE ĞEN DİM CE MA LIN DA . GÖ . ZÜM

YOK YE . Rİ . Dİ Nİ . VE DÖ NÜM YI KIP SAN BA BA BE . Nİ NE . DİM

DA DEY DA . DEY DAD . EY DAD EY DAD . EY OL MA . DI

ŞAD E . LİN . DEN KU RUL SUN . HAK Dİ VA . Nİ

KUR TU LAM . YAD E . LİN . DEN

Şekil 3.2.6. Deliheseni Hoyratı (Adile Kurt Karatepe)

Adile Kurt Karatepe tarafından seslendirilen delihesenî hoyratının makamsal özellikleri aşağıdaki gibidir.

Karar Perdesi : La

Güçlüsü : Mi

Seyir Karakteri : İnici-çıkıcıdır.

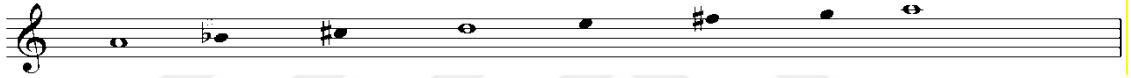
Donanımı : Si için bemol, do için diyez

Yedeni : Yeden kullanılmamıştır.

Genişlemesi : 7 ses içinde olduğu için genişleme yapılmamıştır.

Asma Karar Perdeleri : Hüseyinîde uşaklı nim hicaz (do diyez) da ve si bemol (dik kürdi) çeşnisiz asma kalışlar yapılmıştır.

Dizisi :

Elde edilen bulgular doğrultusunda, delihesenî hoyratının geleneksel Türk sanat müziği makamları içerisinde hicaz makamı ile paralellik gösterdiği ve delihesenî hoyratı olarak isimlendirilen uzun havanın hicaz makamı dizisinde olduğu tespit edilmiştir.

Telli Muhalif Hoyratı

Elde edilen veriler doğrultusunda telli muhalif hoyrat olarak adlandırılan hoyrat türü örneği, Aysun Gültekin'in okuyuşuna göre notaya alınmıştır. Eserin ses genişliği 6 ses aralığındadır.

Telli muhalif hoyratı örneği, şekil 3.2.7.'de gösterilmiştir.

KERKÜK HOYRATLARI DERLEME ÇALIŞMASI
REPERTUAR SIRA NO:7

DERLEYEN
Kadir GÜÇ

YÖRE
KERKÜK

DERLEME TARİHİ
11.08.2019

KAYNAK KİŞİ
Aysun GÜLTEKİN

TELLİ MUHALİF HOYRATI

Baba Bugün Oku Yare

NOTAYA ALAN
Kadir GÜÇ

BA BA BU GÜN O KU YA RA AÇ KI
TAP O KU YA RE GÖZ LE RİM A ĞAM Sİ NEM DE
YER KAL MA DI AH GE NE O KU YA RE
A MAN A MAN A MAN A MAN A MAN A MAN A MAN
A MAN A MAN E LİN DEN Nİ ÇİN BUN CA ZA LIM SAN

Şekil: 3.2.7. Telli Muhalif Hoyratı (Aysun Gültekin)

Gültekin tarafından seslendirilen telli muhalif hoyratının makamsal özellikleri aşağıdaki gibidir.

Karar Perdesi : Si

Güçlüsü : Re

Seyir Karakteri : İnici-çıkıcı

Donanımı : Fa perdesi için diyez almaktadır.

Yeden : Yeden kullanılmıştır.

Genişlemesi : 7 ses içerisinde olduğundan genişleme yapılmamıştır.

Asma karar perdeleri : Yerinde Hüseyni 5'li, yerinde segâh 3'lü, nevada hicaz 4' lü ve evite Segâh 3' lü İle asma kalış yapılmıştır.

Dizisi :

Elde edilen bulgular doğrultusunda, telli muhalif hoyratın geleneksel Türk sanat müziği makamları içerisinden Segâh makamı ile paralellik gösterdiği ve telli muhalif hoyratı olarak isimlendirilen uzun havanın segâh makam dizisinde olduğu tespit edilmiştir.

Beşiri Hoyratı

Kerkük’te söylenen beşiri hoyratı “Baba Bugün Seherde Oyan Yeri” adlı güfte ile de söylenmektedir. Bu güfte örnek olarak verilen “Baba Bugün Seherden Sada Gelir” adlı güftenin 2. kıtası olarak söylendiği Turhan tarafından vurgulanmıştır.

Kerkük ağzı olarak adlandırılan beşiri hoyratı türü örneği, Mehmet Özbek’in okuyuşuna göre notaya alınmıştır. Eserin ses genişliği 10 ses aralığındadır.

Beşiri hoyratı örneği, şekil 3.2.8.’de gösterilmiştir.

KERKÜK HOYRATLARI DERLEME ÇALIŞMASI
REPERTUAR SIRA NO:8

DERLEYEN
Kadir GÜÇ

YÖRE
KERKÜK

DERLEME TARİHİ
01.08.2019

KAYNAK KİŞİ
Abdulvahit KÜZECİOĞLU

NOTAYA ALAN
Kadir GÜÇ

BEŞİRİ HOYRAT

Baba Bugün Seherden Sada Gelir

BA BA BU GÜN SE HER DEN SE DA GE LİR ZUL MÜ ÇOK DA DA GE LİR Dİ NUM
Dİ Nİ NE DÖ NÜM HE BES MEN Ö ZÜM
EY ÖZ A ĞAM OĞ LU DE DE
GE NE BİR Ö LÜM BİR AY RİL MA
İ Kİ Sİ YA DA GE
LİR
E YAR E YAR E YAR E YAR E YAR

Beşiri Hoyratı 2

E YAR E LUV DEN A MAN A MAN A MAN
A MAN A A MAN A MAN
E LÜV DEN HEÇ BİL
MEM HA RA GE DİM kgüç

Şekil 3.2.4. Beşiri Hoyratı (Mehmet Özbek)

Özbek tarafından seslendirilen beşiri hoyratının makamsal özellikleri aşağıdaki gibidir.

Karar Perdesi : Sol

Güçlüsü : Sol (8. derece)

Seyir Karakteri : İnici

Donanımı : Fa diyez

Yeden : Fa diyez

Genişlemesi : 8. derece sol perdesi üzerinde çargâh 5'li ile genişleme yapılmıştır.

Asma Karar Perdeleri : Gerdaniyede rastlı ve çargahlı, nevada rastlı ve buselikli, segahta sagahlı ve segahta eksik segahlı, dügahta uşşaklı asma kalışlar yapılmıştır.

Dizisi :

Kerkük yöresi beşiri hoyratının mahur makamında icra edildiği söylenebilir. Elde edilen bulgular doğrultusunda, beşiri hoyratın geleneksel Türk sanat müziği makamları

içerisinden mahur makamı ile paralellik gösterdiği ve beşiri hoyratı olarak isimlendirilen uzun havanın mahur makam dizisinde olduğu tespit edilmiştir.

Tuzhurmatı Deliheseni Hoyratı

Elde edilen veriler doğrultusunda Tuzhurmatı deliheseni hoyratı olarak adlandırılan hoyrat türü örneği, Enver Asker'in okuyuşuna göre notaya alınmıştır. Eserin ses genişliği 6 ses aralığındadır.

Tuzhurmatı deliheseni hoyratı örneği, şekil 3.2.9.'da gösterilmiştir.

KERKÜK HOYRATLARI DERLEME ÇALIŞMASI
REPERTUAR SIRA NO:9

DERLEYEN
Kadir GÜÇ

YÖRE
KERKÜK

DERLEME TARİHİ
22.08.2019

KAYNAK KİŞİ
Enver ASKER

NOTAYA ALAN
Kadir GÜÇ

TUZHURMATI DELİ HESENİ HOYRATI

Bağdan Eder

BAĞ DAN E DER TEK . . . BÜL BÜL . . . BAĞ . . .

DAN E DER . . . HIÇ BİL MEM HA RA GE DİM . GÖ . ZÜM A ĞAM YAR ME . . .

Nİ . . . DAĞ . . . DAN ET . Tİ . . . GOR HU RAM . . .

BAĞ DAN E DER. EY

GUR . BAN . . .

MEN GET . . . TİM O DA DÖN . MEM . . . İŞ LER . BU YA RA MEN . . .

DE . . . MEN DE BA BA MEN DE . . .

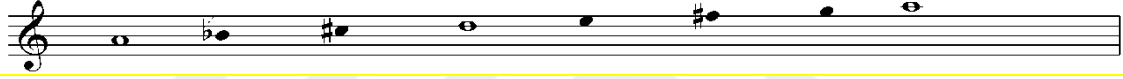
Şekil 3.2.9. Tuzhurmatı Deliheseni Hoyratı (Enver Asker)

Enver Asker tarafından seslendirilen Tuzhırmatu delihesenı hoyratının makamsal özellikleri aşağıdaki gibidir:

Karar Perdesi	: La
Güçlüsü	: Mi
Seyir Karakteri	: İnici-çıkıcıdır.
Donanımı	: Si için bemol, do için diyez
Yedeni	: Yeden kullanılmamıştır.
Genişlemesi	: 6 ses içinde olduğu için genişleme yapılmamıştır.

Asma Karar Perdeleri : Hüseyinde uşşaklı ve kürdili, nevada rastlı ve buselikli, nim hicaz (do diyez) da ve dik kürdi (si bemol) de çeşnisiz asma kalışlar yapılmıştır.

Dizisi :

Elde edilen bulgular doğrultusunda, Tuzhırmatu delihesenı hoyratının geleneksel Türk sanat müziği makamları içerisinde hicaz makamı ile paralellik gösterdiği ve Tuzhırmatu delihesenı hoyratı olarak isimlendirilen uzun havanın hicaz makamı dizisinde olduğu tespit edilmiştir.

İdele Hoyratı

Elde edilen veriler doğrultusunda idele hoyratı olarak adlandırılan hoyrat türü örneği, Reşit Küle Rıza'nın okuyuşuna göre notaya alınmıştır. Eserin ses genişliği 6 ses aralığındadır.

İdele hoyratı örneği, şekil 3.2.10.'da gösterilmiştir.

KERKÜK HOYRATLARI DERLEME ÇALIŞMASI
REPERTUAR SIRA NO:10

DERLEYEN
Kadir GÜÇ

YÖRE
KERKÜK

DERLEME TARİHİ
24.08.2019

KAYNAK KİŞİ
Reşit Küle RIZA

NOTAYA ALAN
Kadir Güç

İDELE HOYRATI

Bahçayam Baram Sene

GÖ ZÜM GE NE BAH ÇA YAM BA RAM
SE NE Mİ NE BOY LUM HEY VA YAM
NA RAM SE NE GEL GEV LİM
HİÇ FİK RET ME SİN ÖL LEM
A ĞAM Ö LÜN CE YA RAM SE NE
Ö LÜN CE YA RAM SE NE
NEY NİM GÖ ZÜM GE NE EV HA RAP GEL ÇIK MA DOST GE LİN CE

İdele Hoyratı

GÖ REĞ . . NE Dİ YIP NE . . Dİ YER AĞ . . LAR . . BÜL BÜL AĞ . . LAR GÜL AÇ . .
 MAZ . . VE REM . . Dİ BÖY LE BAĞ . . LAR . . TOR . PAH O NU BA . . ŞI NA . . BED A . . SI LA BEL BAĞ . .
 LAR GEL GEL A ĞAM EY GEL GEL GÜ LÜM EY
 GEL . . EY . . GEL . . Dİ GEL A ĞAM EY . . GEL Dİ GEL A ĞAM EY . . GEL
 ME NE ZUL ME DEN ÖZ BE GİM

kgüç

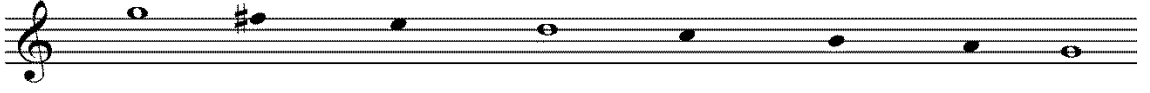
Şekil 3.2.10. İdele Hoyratı (Reşit Küle Rıza)

Rıza tarafından seslendirilen idele hoyratının makamsal özellikleri aşağıdaki gibidir.

Karar Perdesi	: Sol
Güçlüsü	: Sol (8. derece)
Seyir Karakteri	: İnci
Donanım	: Si Bemol 2 Fa diyez
Yeden	: Kullanılmamıştır
Genişlemesi	: Yapılmamıştır.

Asma karar perdeleri : Nevada rastlı ve buselikli, çargahta çargahlı ve segahta eksik segahlı, asma kalıplar yapılmıştır.

Dizisi :

Elde edilen bulgular doğrultusunda, idele hoyratın geleneksel Türk sanat müziği makamları içerisinde mahur makamı ile paralellik gösterdiği ve idele hoyrat olarak isimlendirilen uzun havanın mahur makam dizisinde olduğu tespit edilmiştir.

Telli Muhalif

Elde edilen veriler doğrultusunda telli muhalif hoyrat olarak adlandırılan hoyrat türü örneği, Sabah Kazancı'nın okuyuşuna göre notaya alınmıştır. Eserin ses genişliği 6 ses aralığındadır.

Telli muhalif hoyratı örneği, Şekil 3.2.11.'de gösterilmiştir.

KERKÜK HOYRATLARI DERLEME ÇALIŞMASI
REPERTUAR SIRA NO: 11

DERLEYEN
Kadir GÜÇ

YÖRE
KERKÜK

DERLEME TARİHİ
01.08.2019

KAYNAK KİŞİ
Sabah KAZANCI

NOTAYA ALAN
Kadir GÜÇ

TELLİ MUHALİF HOYRATI

Bir Daş Attı

DEM . . . BİR DAŞ AT . TI Bİ BAH EY . . . BİR DAŞ AT . TI EY

GÖ . ZÜM A ĞAM .

E . GİL . MIŞ DE RE . . Sİ NE HER GE LEN BİR DAŞ AT TI O BA LAM

ÇOK ZOR DAN . GE TİR DİM . . . AŞ . KİN . DAN YAŞ AT . TI .

AŞ . KİN DAN YAŞ AT . . TI VA LA BE LE MEN ÇOK TAN MEN ÖL .

MÜŞ TÜM . AŞ KİN DAN YAŞ AT TI O BO YA MEN . Ö . LÜM EY YAR .

E . LİN DEN E YAR . E . LİN DEN . EG LEN . SAL LAN . YAY HAN .

O ÇAT MA GA ŞIN BES MEN . DÖ NÜM A ĞAM

Şekil: 3.2.11. Telli Muhalif Hoyratı (Sabah Kazancı)

Kazancı tarafından seslendirilen telli muhalif hoyratının makamsal özellikleri aşağıdaki gibidir.

Karar Perdesi : Si

Güçlüsü : Re

Seyir Karakteri : İnici-çıkıcı

Donanımı : Fa perdesi için diyez almaktadır.

Yeden : Yeden kullanılmıştır.

Genişlemesi : 7 ses içerisinde olduğundan genişleme yapılmamıştır.

Asma karar perdeleri : Nevada hicazlı, çargahta nikrizli, rastta rastlı asma kalıplar yapılmıştır.

Dizisi :

Elde edilen bulgular doğrultusunda, telli muhalif hoyratın geleneksel Türk sanat müziği makamları içerisinde segâh makamı ile paralellik gösterdiği ve telli muhalif hoyratı olarak isimlendirilen uzun havanın segâh makam dizisinde olduğu tespit edilmiştir. Bu eser icra edilirken 1 octav tizden seslendirilmesi gereklidir.

Deliheseni Hoyratı

Elde edilen veriler doğrultusunda deliheseni hoyratı olarak adlandırılan hoyrat türü örneği, Ahmet Tuzlu'nun okuyuşuna göre notaya alınmıştır. Eserin ses genişliği 8 ses aralığındadır.

Deliheseni hoyratı örneği, şekil 3.2.12.'de gösterilmiştir.

KERKÜK HOYRATLARI DERLEME ÇALIŞMASI
REPERTUAR SIRA NO: 12

DERLEYEN
Kadir GÜÇ

YÖRE
KERKÜK

DERLEME TARİHİ
29.08.2019

KAYNAK KİŞİ
Ahmet Tuzlu

NOTAYA ALAN
Kadir GÜÇ

DELİHESENİ HOYRATI

Bizim Sar Dağa Kondu

DE DEM . . . Bİ ZİM SAR . . . DA ĞA KON . DU . EL LER . . .

BAR DA ĞA KON . DU . . . YE Rİ Dİ YE . . Rİ YE . Rİ HİÇ

BİL MEM . HA RA GE . DİM . AH . . . AH . . . AH . . .

ZA . LIM . ME NİM A ĞAM . A ÇIL . SIN .

GON . CA GÜL . LER . . BÜL BÜL . ÇAR . DA ĞA KON . DU . .

YE Rİ BES O BO YA DÖ NÜM . . BÜL BÜL . KON MA YAD . LAR BA . ĞI NA YAR SE Nİ YA BAN AĞ . LAR .

DO LAN . . . DAM AR . . . DİN DO LAN Dİ GEL KON .

Bİ ZİM . . BA ĞA . . . ÖL SÜN BAĞ VA Nİ BÜL BÜL . . .

Şekil: 3.2.12. Deliheseni Hoyratı (Ahmet Tuzlu)

Ahmet Tuzlu tarafından seslendirilen delihesenî hoyratının makamsal özellikleri aşağıdaki gibidir:

Karar Perdesi : La

Güçlüsü : Re

Seyir Karakteri : İnici-çıkıcıdır.

Donanımı : Fa için diyez

Yedeni : Yeden kullanılmamıştır.

Genişlemesi : 7 ses içinde olduğu için genişleme yapılmamıştır.

Asma Karar Perdeleri : Hüseyinide uşşaklı, çargahta pençgahlı, nevada rastlı,

Dizisi :

Elde edilen bulgular doğrultusunda, delihesenî hoyratının geleneksel Türk sanat müziği makamları içerisinde gülizar makamı ile paralellik gösterdiği ve delihesenî hoyrat olarak isimlendirilen uzun havanın diğer örneklerinden farklı olarak gülizar makamı dizisinde olduğu tespit edilmiştir.

Muçula Hoyratı

Elde edilen veriler doğrultusunda muçula hoyrat olarak adlandırılan hoyrat türü örneği, Abdulvahit Küzecioğlu'nun okuyuşuna göre notaya alınmıştır. Eserin ses genişliği 5 ses aralığındadır.

Muçula hoyratı örneği, şekil 3.2.13.'te gösterilmiştir.

KERKÜK HOYRATLARI DERLEME ÇALIŞMASI
REPERTUAR SIRA NO:13

DERLEYEN
Kadir GÜÇ

YÖRE
KERKÜK

DERLEME TARİHİ
21.08.2019

KAYNAK KİŞİ
Abdulvahit KÜZECİOĞLU

NOTAYA ALAN
Kadir GÜÇ

MUCULA HOYRATI

Çimeni Su Çimeni

ZA LIM ZA LIM . ZA . LIM . . ZA . LIM . . ZA . LIM . . ZA LIM . Çİ ME . Nİ SU GÖ GERT MİŞ Çİ ME
Nİ . DAĞ LAR DA BİR . LA LE İ DİM KO PAR DI YOL ÇU ME Nİ
DER GAH TA BA . LI ĞI DİM ÇEK . Tİ KUL LAK Çİ ME
Nİ HA VA DA BİR . KUŞ İ DİM . EN DİR Dİ . . TOR ÇU ME Nİ
DAĞ LAR DA CEY . RA . Nİ . DİM
VUR DU . . KÖR AV Çİ ME Nİ . . BÜK TÜ KÜ LE GE KOY DU ME Nİ
GAD DAR . . DE MİR Çİ ME Nİ . . AH AĞ GÜ MÜ ŞE . . DÖN DER Dİ ZA LIM
AL TIN . Çİ ME Nİ . . GEL Mİ ŞEM YAR E . LİN . DEN Çİ YAR GÖR Çİ ME . Nİ

Muçula Hoyrat 2

AH MEN Dİ YOK SEN
 MAH SU BU NAM GE Rİ Bİ NEM DÜŞ KÜ NÜ NEM
 BU GÜN DE MEN ZA LIM

Şekil 3.2.13. Muçula Hoyratı(Abdulvahit Küzecioğlu)

Abdulvahit Küzecioğlu tarafından seslendirilen muçula hoyratına yönelik makamsal bilgiler aşağıdaki gibidir:

Karar Perdesi : La (dügah)

Güçlüsü : Re (neva)

Seyir Karakteri : İnici-çıkıcıdır.

Donanımı : Si için bemol, do için diyez

Yedeni : Yeden kullanılmamıştır.

Genişlemesi : Hicaz makam dizisinin ilk 7 ses aralığı kullanılmıştır.

Asma Karar Perdeleri : Hüseyinide kürdili, nevada buselikili, nim hicaz ve dik kürdi de çeşniziz asma kalışlar yapılmıştır.

Dizisi :

Elde edilen bulgular doğrultusunda, muçula hoyratın geleneksel Türk sanat müziği makamları içerisinde hicaz makamı ile paralellik gösterdiği ve muçula hoyrat olarak isimlendirilen uzun havanın hicaz makam dizisinde olduğu tespit edilmiştir.

Karabaş Hoyratı

Elde edilen veriler doğrultusunda Karabaş Hoyratı olarak adlandırılan hoyrat türü örneği, Molla Taha'nın okuyuşuna göre notaya alınmıştır. Eserin ses genişliği 7 ses aralığındadır.

Karabaş Hoyratına örneği Şekil 3.2.14.'de gösterilmiştir.

KERKÜK HOYRATLARI DERLEME ÇALIŞMASI
REPERTUAR SIRA NO:14

DERLEYEN
Kadir GÜÇ

YÖRE
KERKÜK

DERLEME TARİHİ
22.08.2019

KAYNAK KİŞİ
Molla TAHA

NOTAYA ALAN
Kadir GÜÇ

KARABAŞ HOYRAT

Dağlar Sende Bir Hal Var

MU LAN U LAN U LAN U LAN U LAN DAĞ LAR SEN DE BİR HAL VAR EY . . . DE DE GE NE BİR E
LİF VAR BİR DAL VAR EY YAR EY YAR EY EY
.YAR EY YAR EY OF . . . DE DE YAR BİZ DEN KÜS TŪ GET Tİ NEY .
NİM DE DE KOY MA GET SİN . . . KOY MA GET SİN ÇOK
YAL . VAR . YAR EY YAR EY YAR EY YAR EY YAR EY YAR EY YAR EY EY

Şekil 3.2.14. Karabaş Hoyratı (Molla Taha)

Taha tarafından seslendirilen Karabaş Hoyratının makamsal özellikleri aşağıdaki gibidir.

Karar Perdesi	: La
Güçlüsü	: Re
Seyir Karakteri	: Çıkıcıdır.
Donanım	: Si için Bemol 2 kullanılır.

Yeden : Yeden kullanılmamıştır.

Genişlemesi : Genişleme yapılmamıştır.

Asma karar perdeleri : Segâh'ta Segâhlı asma kalış yapılmıştır.

Dizisi :

Elde edilen bulgular doğrultusunda, Karabaş Hoyratın Geleneksel Türk Sanat Müziği makamları içerisinde Uşşak makamı ile paralellik gösterdiği ve Karabaş Hoyrat olarak isimlendirilen uzun havanın Uşşak makam dizisinde olduğu tespit edilmiştir.

Mazan Hoyratı

Elde edilen veriler doğrultusunda Mazan Hoyratı olarak adlandırılan hoyrat türü örneği, Abdulvahit Küzeciöglü'nün okuyuşuna göre notaya alınmıştır. Eserin ses genişliği 5 ses aralığındadır.

Dede Gene Yaralı Canım adlı Mazan Hoyratı örneği Şekil 3.2.15.'de gösterilmiştir.

KERKÜK HOYRATLARI DERLEME ÇALIŞMASI
REPERTUAR SIRA NO:15

DERLEYEN
Kadir GÜÇ

YÖRE
KERKÜK

DERLEME TARİHİ
26.08.2019

KAYNAK KİŞİ
Aabdulvahit KÜZECİOĞLU

MAZAN HOYRATI

NOTAYA ALAN
Kadir GÜÇ

Dede Gene Yaralı Canım

DE DE GE NE . YA RA LI CA NIM SIZ LAR YA RA . LI CA NIM

E YAR E YAR . . . E YAR E YAR E E YAR . E YAR . E YAR E YAR E YAR . .

. AZ RA İL SEN TE LES ME EY

EY . ÖZ A ĞAM ÖĞ . . LU ME NİM YAR A LI CA NİM . E YAR E YAR

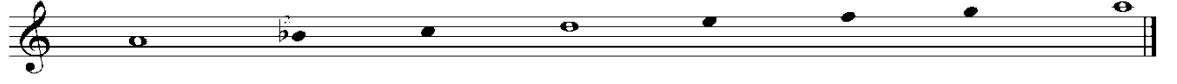
. E YAR E YAR . E YAR . E YAR . E YAR E YAR E YAR E YAR . E YAR OF . kgüç

Şekil 3.2.15. Mazan Hoyratı (Abdulvahit Küzeciöglü)

Karar Perdesi	: La (Dügâh).
Güçlüsü	: Re (Neva)
Seyir Karakteri	: İnici-Çıkıcıdır.
Donanımı	: Si için bemol 2 almaktadır.
Yeden	: Yeden kullanılmamaktadır.

Asma karar perdeleri : Nevada buselikli, çargahta çargahlı, segahta segahlı asma kalışlar yapılmıştır.

Dizisi :

Elde edilen bulgular doğrultusunda, Mazan Hoyratın Geleneksel Türk Sanat Müziği makamları içerisinde Uşşak makamı ile paralellik gösterdiği ve mazan hoyrat olarak isimlendirilen uzun havanın Uşşak makam dizisinde olduğu tespit edilmiştir.

Kerkük Dermangâh Hoyratı

Elde edilen veriler doğrultusunda Kerkük Dermangâh olarak adlandırılan hoyrat türü örneği, Sima Berber'in okuyuşuna göre notaya alınmıştır. Eserin ses genişliği 5 ses aralığındadır.

Kerkük Dermangâh Hoyratı örneği Şekil 3.2.16.'da gösterilmiştir.

KERKÜK HOYRATLARI DERLEME ÇALIŞMASI
REPERTUAR SIRA NO:16

DERLEYEN
Kadir GÜÇ

YÖRE
KERKÜK

DERLEME TARİHİ
20.08.2019

KAYNAK KİŞİ
Sima BERBER

NOTAYA ALAN
Kadir GÜÇ

KERKÜK DERMANGAH HOYRATI

Dede Gene Yataram Yuhum Gelmez

DE DE GE NE YA TA RAM YU HUM GEL MEZ EY

. EY Dİ GÖZ LERİ GÖ ZEL DE DE GE NE

KİM SE DER Dİ DEN BİL MEZ EY EY

DAD E LİN DEN EY AH DE DE GE NE YÜZ YE Rİ DEN

YA RA LI YAM EY EY

GÖZ LE RİM İ ÇE Rİ DIR BI LİN MEZ EY

EY AH DAD E LİN DEN EY

Şekil 3.2.16. Kerkük Dermangâh Hoyratı (Sima Berber)

Karar Perdesi : La

Güçlüsü : Re

Seyir Karakteri : İnicidir.

Donanım : Fa için diyez kullanılmamıştır.

Yeden : Yeden kullanılmıştır.

Genişlemesi : 5 ses içerisinde seslendirilmiştir. Genişleme yapılmamıştır.

Asma karar perdeleri : Nevada buselikli, çargahta çargahlı, segahta segahlı asma kalışlar yapılmıştır.

Dizisi :

Elde edilen bulgular doğrultusunda Kerkük Dermangâh Hoyratı Geleneksel Türk Sanat Müziği makamları içerisinde Uşşak makamı ile paralellik gösterdiği ve Kerkük Dermangâh Hoyratı olarak isimlendirilen uzun havanın Uşşak makam dizisinde olduğu tespit edilmiştir.

Mazan Hoyratı

Elde edilen veriler doğrultusunda Mazan Hoyratı olarak adlandırılan hoyrat türü örneği, Mehmet Özbek ve Abdurrahman Kızılay'ın okuyuşuna göre notaya alınmıştır. Eserin ses genişliği 5 ses aralığındadır.

Mazan Hoyratı örneği Şekil 3.2.17.'da gösterilmiştir.

KERKÜK HOYRATLARI DERLEME ÇALIŞMASI
REPERTUAR SIRA NO:17

DERLEYEN
Kadir GÜÇ

YÖRE
KERKÜK

DERLEME TARİHİ
29.08.2019

KAYNAK KİŞİ
Mehmet ÖZBEK-Abdurrahman KIZILAY

MAZAN HOYRATI

Dede Gene Yüz Aydır

NOTAYA ALAN
Kadir GÜÇ

DE DE GE NE YÜZ AY DI KAŞ LAR KE MAN . YÜZ AY DI

A YAR A YAR . . . A YAR A YAR A YAR A YAR . A YAR

VAL LA BİR GÜ NE MEN KAL MI ŞAM EY . . . EY EY . EY . EY . . . EY . . .

U MU DUM . HER DAK KA SI YÜZ AY DI A . YAR A . YAR

A YAR A YAR . . . A . YAR . A YAR . . . AH . . . A . . .

YAR . A YAR . A . YAR . A YAR A YAR A YAR . . . A YAR kgüç

Şekil 3.2.17. Mazan Hoyratı (M. Özbek, A. Kızılay)

Özbek ve Kızılay tarafından seslendirilen Mazan Hoyratının Makamsal özellikleri aşağıdaki gibidir.

Karar Perdesi : La (Düğüh).

Güçlüsü : Re (Neva)

Seyir Karakteri : İnici-Çıkıcıdır.

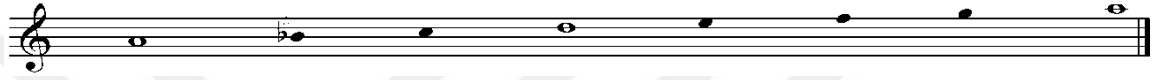
Donanımı : Si için bemol 2 almaktadır.

Yeden : Yeden kullanılmamaktadır.

Genişlemesi : Hoyrat 5 ses içerisinde olduğu için genişleme yapılmamıştır.

Asma karar Perdeleri : Nevada buselikli, çargahta çargahlı, segahta segahlı asma kalışlar yapılmıştır.

Dizisi :

Elde edilen bulgular doğrultusunda, Mazan Hoyratın Geleneksel Türk Sanat Müziği makamları içerisinde Uşşak makamı ile paralellik gösterdiği ve Mazan Hoyratı olarak isimlendirilen uzun havanın Uşşak makam dizisinde olduğu tespit edilmiştir.

Ümergele Hoyratı

Ümergele Hoyratı Kerkük Bölgesinde yaygın olarak okunan bir uzun hava türüdür. Hicaz makamına karşılık gelmektedir. Yörede Ümergele Hoyratı olarak ta isimlendirildiği görülmektedir.

Elde edilen veriler doğrultusunda Ümergele Hoyratı olarak adlandırılan hoyrat türü örneği, Abdulvahit Küzecioglu'nun okuyuşuna göre notaya alınmıştır. Eserin ses genişliği 8 ses aralığındadır.

Ümergele Hoyratı türü örneği, Şekil 3.2.18.'de gösterilmiştir.

KERKÜK HOYRATLARI DERLEME ÇALIŞMASI
REPERTUAR SIRA NO:18

DERLEYEN
Kadir GÜÇ

YÖRE
KERKÜK

DERLEME TARİHİ
04.08.2019

KAYNAK KİŞİ
Abdulvahit KÜZECİOĞLU

ÜMERGELE HOYRATI

Eble Neynim Biz Üç Gardaşidik

NOTAYA ALAN
Kadir GÜÇ

EB . LE NEY . . . NİM EB LE . NEY . . . NİM PA ŞA . NEY . . . NİM . DE DE NEY . . . NİM DE GE NE BU ZA LIM . FE LEK . BU ZA LIM . FE LEK . Bİ TEP ME . ÇAL . . DI AT TI HER . Bİ Rİ Mİ Zİ BİR YA NA . A ĞA NEY . . . NİM PA ŞA NEY . . . NİM . EB LE . NEY . . . NİM . kgüç

Şekil 3.2.18. Ümergele Hoyratı (Abdulvahit Küzecioglu)

Karar Perdesi : La.

Güçlüsü : Re

Seyir Karakteri : Çıkıcıdır.

Donanım : Si perdesi için bemol.

Yeden : Yeden kullanılmamıştır.

Genişlemesi : 8 ses içerisinde seslendirilmiştir. Genişleme yapılmamıştır.

Asma karar perdeleri : Hüseyinde kürdili neva'da buselikli, çargahta çargahlı, segah'ta segahlı asma kalışlar yapılmıştır.

Dizisi :

Elde edilen bulgular doğrultusunda, Ümergele Hoyratının Geleneksel Türk Sanat Müziği makamları içerisinde Uşşak makamı ile paralellik gösterdiği ve Ümergele Hoyratı olarak isimlendirilen uzun havanın Uşşak makam dizisinde olduğu tespit edilmiştir.

Karabağ Hoyratı

Elde edilen veriler doğrultusunda Karabağ hoyratı olarak adlandırılan hoyrat türü örneği, Abdurrahman Kızılay'ın okuyuşuna göre notaya alınmıştır. Eserin ses genişliği 7 ses aralığındadır.

Karabağ Hoyratı örneği Şekil 3.2.19.'da gösterilmiştir.

KERKÜK HOYRATLARI DERLEME ÇALIŞMASI
REPERTUAR SIRA NO:19

DERLEYEN
Kadir GÜÇ

YÖRE
Kerkük

DERLEME TARİHİ
09.08.2019

KAYNAK KİŞİ
Abdurrahman KIZILAY

KARABAĞ HOYRATI

Gör Nece Zülfün Gibi Cana Perişan Olmuşam

NOTAYA ALAN
Kadir GÜÇ

GÖR NE CE . ZÜL . FÜN . Gİ Bİ . CA . NA . PE Rİ ŞAN . OL MU ŞAM .

GÖR . NE CE . . ZÜL FÜN Kİ Mİ . CA NA . PE Rİ ŞAN MU

FİR . KA Tİ RU . İL . LA . . . BİL . LA Hİ ZAR . GİR . YAN OL . MU ŞAM .

FİR . KA Tİ RU . İL . LA . . . BİL . LA Hİ ZAR . GİR . YAN OL . MU ŞAM .

A MAN A MAN EY . DAD . A MAN EY . DAD . . A MAN A MAN EY DAD .

A MAN EY . DAD . Ö LÜ REM EY .

BA . LAM . BA . LAM .

BA . LAM . EY BA LAM .

Şekil 3.2.19. Karabağ Hoyratı (Abdurrahman Kızılay)

Kızılay tarafından seslendirilen Karabağ Hoyratına yönelik makamsal bilgiler aşağıdaki gibidir.

Karar Perdesi : Si

Güçlüsü : Re

Seyir Karakteri : Çıkıcıdır.

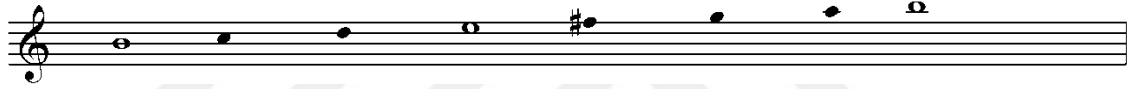
Donanımı : Fa için diyez almaktadır.

Yedeni : Yeden (La diyez) Kullanılmıştır.

Genişlemesi : 6 ses içinde olduğu için genişleme yapılmamıştır.

Asma Karar Perdeleri : Nevada hicazlı ve çargahta nikrizli asma kalıplar yapılmıştır.

Dizisi :

Elde edilen bulgular doğrultusunda, Karabağ Hoyratının Geleneksel Türk Sanat Müziği makamları içerisinde Segâh makamı ile paralellik gösterdiği ve Karabağ Hoyratı olarak isimlendirilen uzun havanın Segâh makam dizisinde olduğu tespit edilmiştir.

Karar Perdesi : Sol (Rast)

Güçlüsü : Re (Neva).

Seyir Karakteri : Çıkıcıdır.

Donanım : Fa perdesi için diyez almaktadır.

Yeden : Yeden kullanılmamıştır.

Genişlemesi : Genişleme yapılmamıştır.

Asma karar perdeleri : Çargâhta pençgâhlı, segâhta segâhlı asma kalıplar yapılmıştır.

Dizisi :

Elde edilen bulgular doğrultusunda, Kızıl Hoyratın Geleneksel Türk Sanat Müziği makamları içerisinde Rast makamı ile paralellik gösterdiği ve Kızıl Hoyrat olarak isimlendirilen uzun havanın Rast makam dizisinde olduğu tespit edilmiştir.

Nobatçı hoyratı

Elde edilen veriler doğrultusunda Nobatçı Hoyratı olarak adlandırılan hoyrat türü örneği, Mehmet Özbek'in okuyuşuna göre notaya alınmıştır. Eserin ses genişliği 7 ses aralığındadır.

Nobatçı hoyratı örneği Şekil 3.2.21.'de gösterilmiştir.

KERKÜK HOYRATLARI DERLEME ÇALIŞMASI
REPERTUAR SIRA NO:21

DERLEYEN
Kadir GÜÇ

YÖRE
KERKÜK

DERLEME TARİHİ
20.08.2019

KAYNAK KİŞİ
Mehmet ÖZBEK

NOTAYA ALAN
Kadir GÜÇ

NOBATÇI HOYRATI

Nala Nala

NA LA NA LA . . . NA . LA . . . NA . LA . . . NA . LA . . . NA . LA . . . NA . LA . . .

NA . LA . . . BA BA BU GÜN . . . GE NE GEY DİN . . .

A ĞI SEN . . . KA RA NI SEN A ĞI SEN GÖZ . . . LE . . . RİM . . .

EY . . . HA . YIN . . .

. U ÇURT TU BÜL BÜL LE Rİ . VE RAN ET Tİ . BA ĞI SEN KIL . TE . KİP . İN CEL . DİP SEN . ME . NİM . .

Kİ MİN . DA . ĞI SEN . VAY . . VUY . VUY . VAY . . VUY . VUY . VAY . . . Y . GÜ LÜM . . A ĞAM . . ME NE . .

GEL . . . GEL . . . GEL . . . kgüç

Şekil 3.2.21. Nobatçı Hoyratı (Mehmet Özbek)

Özbek tarafından seslendirilen Nobatçı Hoyratına yönelik makamsal bilgiler aşağıdaki gibidir.

Karar Perdesi : La

Güçlüsü : Re

Seyir Karakteri : Çıkıcıdır.

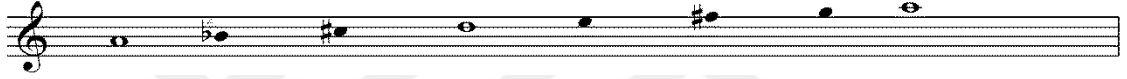
Donanımı : Si için bemol do için diyez almaktadır.

Yedeni : Yeden Kullanılmamıştır.

Genişlemesi : Hoyrat 7 sestem olduğu için genişleme yapılmamıştır.

Asma karar perdeleri : Hüseyinide uşaklı ve kürdili Nevada rastlı ve buselikli nim hicaz (do diyez) ve dik kürdi (si bemol) perdelerinde çeşnisiz asma kalışlar yapılmıştır.

Dizisi :

Elde edilen bulgular doğrultusunda, Nobatçı Hoyratın Geleneksel Türk Sanat Müziği makamları içerisinde Hicaz makamı ile paralellik gösterdiği ve Nobatçı Hoyratı olarak isimlendirilen uzun havanın Hicaz makam dizisinde olduğu tespit edilmiştir.

Kesik Hoyratı

Elde edilen veriler doğrultusunda Kesik hoyratı olarak adlandırılan hoyrat türü örneği, Hasan Neccar'ın okuyuşuna göre notaya alınmıştır. Eserin ses genişliği 5 ses aralığındadır.

Kesik Hoyratı örneği Şekil 3.2.22.'de gösterilmiştir.

KERKÜK HOYRATLARI DERLEME ÇALIŞMASI
REPERTUAR SIRA NO:22

DERLEYEN
Kadir GÜÇ

YÖRE
KERKÜK

DERLEME TARİHİ
25.08.2019

KAYNAK KİŞİ
Hasan NECCAR

NOTAYA ALAN
Kadir GÜÇ

KESİK HOYRAT

Oyan Yardan

DAN DAN O YAN YAR DAN

HA RA GE DIM SE HER İ Dİ O YA Nİ YAR

DAN NEY NİM GÖZ LE RİM

YÜZ YIL SU ÇEK SEM BİT MEZ

YU VAN DA ĞİL SIN BİR GÜN GAM O YAN YER

DEN NEY NİM DAD GÜ LÜM EY DAD

NA ÇA RAM DAD

Şekil 3.2.22. Kesik Hoyratı (Hasan Neccar)

Neccar tarafından seslendirilen Kesik Hoyratın makamsal özellikleri aşağıdaki gibidir.

Karar Perdesi : Si

Güçlüsü : Re

Seyir Karakteri : İnici-Çıkıcı

Donanımı : Türk halk müziği icrası olarak seslendirilen bu eserde genelde makamsal olarak eksik Segâh 5'lisi ile asma kalışlar yapıldığı için donanımda Segâh makamına ait olan ses değıştirici işaretler gösterilmemiştir.

Yeden : Yeden kullanılmamıştır.

Genişlemesi : Yapılmamıştır.

Asma Karar Perdeleri : Nevada buselikli çargahta çargahlı yerinde eksik segâhlı, asma kalışlar yapılmıştır.

Dizisi :

Elde edilen bulgular doğrultusunda, Kesik Hoyratın Geleneksel Türk Sanat Müziği makamları içerisinde Segâh makamı ile paralellik gösterdiği ve Kesik Hoyrat olarak isimlendirilen uzun havanın Segâh makam dizisinde olduğu tespit edilmiştir.

İskenderi Hoyratı

Elde edilen veriler doğrultusunda İskenderi Hoyrat olarak adlandırılan hoyrat türü örneği, Hasan Neccar'ın okuyuşuna göre notaya alınmıştır. Eserin ses genişliği 7 ses aralığındadır.

İskenderi Hoyratı örneği Şekil 3.2.23.'de gösterilmiştir

KERKÜK HOYRATLARI DERLEME ÇALIŞMASI
REPERTUAR SIRA NO:23

DERLEYEN
Kadir GÜÇ

YÖRE
KERKÜK

DERLEME TARİHİ
14.08.2019

KAYNAK KİŞİ
Hasan NECCAR

İSKENDERİ HOYRATI

Bağ Yaradan

NOTAYA ALAN
Kadir GÜÇ

VA LA BAĞ YA RA DAN . BAĞ VAR . BAĞ YA RA DAN .
VA LA NE SA ĞAL MAZ EY .
EY . EY YA RAM VAR . EY Ö LÜ RÜM A ĞAM .
VA LA U SAN DI EY . EY . EY . EY .
EY BAĞ YA RA DAN . EY . EY . EY .
UY . EY . kgüç

Şekil 3.2.23. İskenderi Hoyratı (Hasan Neccar)

Karar Perdesi : Si

Güçlüsü : Re

Seyir Karakteri : Çıkıcıdır.

Donanım : Fa perdesi için diyez almaktadır.

Yeden : La diyez

Genişlemesi :5 ses içerisinde seslendirilmiştir. Genişleme yapılmamıştır.

Asma karar perdeleri : Neva'da buselikli ve rastlı, çargâhta çargâhlı ve pençgâhlı, segâh'ta eksik segâhlı asma kalışlar yapılmıştır.

Dizisi :

Elde edilen bulgular doğrultusunda, İskenderi Hoyratın Geleneksel Türk Sanat Müziği makamları içerisinde Segâh makamı ile paralellik gösterdiği ve İskenderi Hoyratı olarak isimlendirilen uzun havanın Segâh makam dizisinde olduğu tespit edilmiştir.

Matarı Hoyratı

Elde edilen veriler doğrultusunda Matarı hoyratı olarak adlandırılan hoyrat türü örneği, Abdulvahit Küzecioglu'nun okuyuşuna göre notaya alınmıştır. Eserin ses genişliği 6 ses aralığındadır.

Matarı Hoyratı örneği Şekil 3.2.24.'de gösterilmiştir.

KERKÜK HOYRATLARI DERLEME ÇALIŞMASI
REPERTUAR SIRA NO:24

DERLEYEN
Kadir GÜÇ

YÖRE
KERKÜK

DERLEME TARİHİ
15.08.2019

KAYNAK KİŞİ
Abdulvahit KÜZECİOĞLU

MATARI HOYRATI

Yare yeri Sızıldar Yare Yeri

NOTAYA ALAN
Kadir GÜÇ

DE DE GE NE YA RE YE Rİ GÖZ LE RİM SI ZIL DAR

YA RE YE Rİ KER VAN

. GÖÇ ET Tİ GET Tİ Mİ NA BOY LUM

YAL VA RAM YA RE YE Rİ EY

. AH AH AY A MAN AY MAN AY A MAN

. NE SEN DE GAM TÜ KEN

Dİ GÖZ LE RİM NE MEN DE YA RE YE Rİ E YAR E YAR E YAR . E YAR

E YAR E YAR E YAR E YAR YAR E LUV DEN HA RA GE DİM

Şekil 3.2.24. Matarı Hoyratı (Abdulvahit Küzecioglu)

Küzecioğlu tarafından seslendirilen Matarı Hoyratına yönelik makamsal bilgiler aşağıdaki gibidir.

Karar Perdesi : Do

Güçlüsü : Mi

Seyir Karakteri : Çıkıcıdır

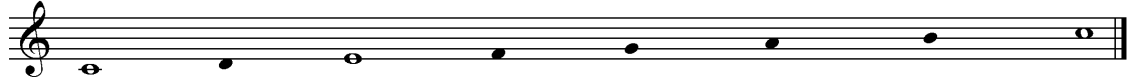
Donanımı : Yok

Yedeni : Yeden Kullanılmıştır.

Genişlemesi : Hoyrat 6 sestem oluştuğu için genişleme yapılmamıştır.

Asma karar perdeleri : Hüseyinde kürdi, nevada buselikli asma kalışlar yapılmıştır.

Dizisi :

Elde edilen bulgular doğrultusunda, Matarı Hoyratının Geleneksel Türk Sanat Müziği makamları içerisinden Çargâh makamı ile paralellik gösterdiği ve Matarı Hoyratı olarak isimlendirilen uzun havanın Çargâh makamı dizisinde olduğu tespit edilmiştir.

Yetimi Hoyratı

Elde edilen veriler doğrultusunda Yetimi Hoyrat olarak adlandırılan hoyrat türü örneği, Ahmet Tuzlu'nun okuyuşuna göre notaya alınmıştır. Eserin ses genişliği 7 ses aralığındadır.

Yetimi hoyratı örneği Şekil 3.2.25.'de gösterilmiştir.

KERKÜK HOYRATLARI DERLEME ÇALIŞMASI
REPERTUAR SIRA NO: 25

DERLEYEN
Kadir GÜÇ

YÖRE
KERKÜK

DERLEME TARİHİ
13.08.2019

KAYNAK KİŞİ
Ahmet TUZLU

YETİMİ HOYRAT

Yaşlar Gözümün Olsun

NOTAYA ALAN
Kadir GÜÇ

GÖ . . . ZÜM A ĞAM . DEM YAŞ LAR . GÖ . . ZÜ MÜN OL
SUN . SÖZ . LER . SÖ ZÜ MÜN . OL SUN . . GÖZ LE . RİM . GÖ . . ZÜM
A ĞAM . GÖ . . ZÜM A ĞAM . EL DE . EL . DE KA LAN BİR CAN . . . VAR .
O DA Ö ZÜ MÜN OL SUN . . . GÖZ LE . RİM . AH . . . MEN .
AH . . . MEN . AH . . . MEN . AH . . . MEN . AH . . . MEN .
Dİ YOK . SEN . Nİ ÇİN BUN CA ZA LIM SAN . GÖZ LE . RİM . . .

Şekil 3.2.25. Yetimi Hoyratı (Ahmet Tuzlu).

Tuzlu tarafından seslendirilen Yetimi Hoyratına yönelik makamsal bilgiler aşağıdaki gibidir.

Karar Perdesi : Sol

Güçlüsü : Re

Seyir Karakteri : Çıkıcıdır.

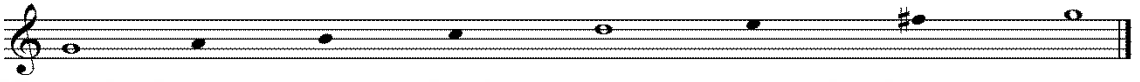
Donanımı : Si için bemol (2) Fa için diyez almaktadır.

Yedeni : Yeden Kullanılmamıştır.

Genişlemesi : Dizi 6 sestem olduğu için genişleme yapılmamıştır.

Asma karar perdeelri : Nevada buselik, çargahta çargah, segahta eksik segah, dügahta uşşaklı asma kalışlar yapılmıştır.

Dizisi :

Elde edilen bulgular doğrultusunda, Yetimi Hoyratın Geleneksel Türk Sanat Müziği makamları içerisinde Rast makamı ile paralellik gösterdiği ve Yetimi Hoyrat olarak isimlendirilen uzun havanın Rast makam dizisinde olduğu tespit edilmiştir.

Yolçu Hoyratı

Elde edilen veriler doğrultusunda Yolçu Hoyratı olarak adlandırılan hoyrat türü örneği, Ahmet Tuzlu'nun okuyuşuna göre notaya alınmıştır. Eserin ses genişliği 10 ses aralığındadır.

Yolçu Hoyratı örneği Şekil 3.2.26.'da gösterilmiştir.

KERKÜK HOYRATLARI DERLEME ÇALIŞMASI
REPERTUAR SIRA NO:26

YÖRE
KERKÜK

KAYNAK KİŞİ
Ahmet TUZLU

DERLEYEN
Kadir GÜÇ

DERLEME TARİHİ
03.08.2019

NOTAYA ALAN
Kadir GÜÇ

YOLÇU HOYRATI

Yatmamışam Oy Ağam

A ĞAM A ĞAM A ĞAM A ĞAM YAT MA MI ŞAM O YA GAM

GEM YÜ KÜ NE DA YA ĞAM . ALEM . . . A LEM Şİ RİN YU KU DA . DIR

MEN DER DİM DEN SA YA ĞAM MEN AŞ KIM DAN O YA ĞAM . A NEY

NİM . NEY . NİM Dİ GEL Dİ GEL A ĞAM Dİ GEL GÖ ZÜM GEL

MEN SE NE MEN SE NE GÜ LÜM DE MEM GÜL-KOK LA NIR A . TI LİR MEN

MEN SENE . MEN SE NE ŞE KER DE MEM A CI ÇA YA KA . TI LİR

MEN MEN SE NE AL TIN DE MEM PA ZAR LAR DA SA . TI LİR MEN

MEN SE NE HA KAN DE MEM A YAK AL TI A . TI LİR MEN

MEN SE NE KER KÜK Dİ YE REM . . . MEN SE NE MEN SE NE ER BİL Dİ YE REM . . .

. . . MEN SE NE DUZ Dİ YE REM . . . KÖL GE SİN DE YA TI LIR

A NEY NİM . NEY . NİM . . . Dİ GEL A ĞAM Dİ GEL GÖ ZÜM GEL

GA Rİ BEM YE Tİ MEM YOL TA . Nİ MAM . . Ö ZUV BE ZEN . Ö ZUV DÜ ZEN . .

Ö ZUV GEL Dİ GEL A ĞAM . . . Dİ GEL PA ŞAM

Dİ GEL ME NE ZULM E DEN ÖZ BE GİM A ĞAM kgüç

Şekil 3.2.26. Yolçu Hoyratı (Ahmet Tuzlu)

Ahmet Tuzlu tarafından seslendirilen Yolçu Hoyratına yönelik makamsal bilgiler aşağıdaki gibidir.

Karar Perdesi : La

Güçlüsü : Sol

Seyir Karakteri : İnicidir

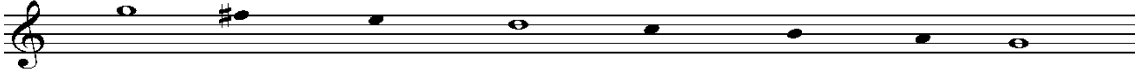
Donanımı : Si için bemol 2 Fa için diyez almaktadır.

Yedeni : Yeden Kullanılmamıştır.

Genişlemesi : Tiz La (Muhayyer) Perdesinde Uşşak 3'lüsü ile genişleme yapmıştır.

Asma Karar perdeleri : Hüseyinide uşşak, nevada rast, çargahta çargah, segahta eksik segahlı asma kalıplar yapılmıştır.

Dizisi :

Elde edilen bulgular doğrultusunda, Yolçu Hoyratın Geleneksel Türk Sanat Müziği makamları içerisinde Gerdaniye makamı ile paralellik gösterdiği ve Yolcu Hoyratı olarak isimlendirilen uzun havanın Gerdaniye makam dizisinde olduğu tespit edilmiştir.

3.3. ÜÇÜNCÜ ALT PROBLEME YÖNELİK BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın Üçüncü Alt Problemi olan “Hoyrat türlerinin birbirlerine göre ezgi kalıpları arasında paralellik var mıdır?” sorusuna karşılık elde edilen bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 3.3.1.

Yöresel Adlandırmaya Göre Kerkük Hoyratları

Sıra No	Eser Adı	Yöresel Adlandırma	Makamsal Adlandırma
1	Ay Ulen Zannetme Büktü Derdim	Atıcı Hoyratı	Segâh
8	Baba Bugün Seherden Seda Gelir	Beşiri Hoyrat	Mahur
6	Baba Bugün Kebapçıyam Közüm Yok	DeliHeseni Hoyratı	Hicaz
12	Bizim Sar Dağa Kondu	DeliHeseni Hoyratı	Gülizar
9	Bağdan Eder	DeliHeseni Hoyratı-Tuzhurmatı Usulü	Hicaz
16	Dede Gene Yataram Yuhum Gelmez	Dermangah Hoyratı-Kerkük Usulü	Uşşak
2	Baba Böyle Olar Gider	Dermangah-TuzHurmatı Usulü	Hüseyini
10	Bahçayam Baram Sene	İdele Hoyratı	Mahur
23	Vala Bağ Yaradan Bağ var Vağ Yaradan	İskenderi Hoyratı	Segâh
19	Gör Nece Zülfün Gibi Cana Perişan Olmuşam	Karabağ Hoyratı	Segâh
14	Dağlar Sende Bir Hal Var	Karabaş Hoyratı	Uşşak
22	O Yardan Hara Gedim Seheridir O Yardan	Kesik Hoyrat	Segâh
20	Günlerden Hastı Bayram	Kızıl Hoyrat-Kerkük Usulü	Rast
4	Baba Bugün Düşte Gör	Kürdo Hoyratı	Muhayyer
5	Baba Bugün Gözel Ayaz	Kürdo Hoyratı-Emin Bağvan Usulü	Muhayyer
24	Yara Yeri Sızıldar Yara Yeri	Matarı Hoyratı	Çargâh
15	Dede Gene Yaralı Canım	Mazan Hoyratı	Uşşak
17	Dede Gene Yüz Aydır	Mazan Hoyratı	Uşşak
13	Çimeni Su Çimeni	Muçula Hoyrat	Hicaz

Tablo 3.3.1. in devamı

3	Baba Bugün dağlar Yeşil Boyandı	Muhelif Hoyrat	Hüzzam
21	Nala Nala	Nobatçı Hoyrat	Hicaz
11	Bir Daş Attı	Telli Muhelif Hoyratı	Segâh
18	Eble Neynim Biz Üç Gardaşidik	Ümergele Hoyratı	Uşşak
25	Yaşlar Gözümün Olsun	Yetimi Hoyratı	Rast
26	Yatmamışam Oy Ağam	Yolçu Hoyratı	Gerdaniye

Tablo 3.3.1.'e göre; Yöresel adlandırmaya göre Kerkük Hoyratları alfabetik olarak sıralanmıştır.

Elde edinilen verilerin de doğrultusunda “Muhelif, İskenderi, Muçula, Matarı, Mazan, Deliheseni, Kürdo, Karabağ, Karabaş, Kesik, Yolcu, İdele, Ümergele, Yetimi, Dermangâh, Kızıl, Beşiri, Nobatçı, Atıcı, Telli Muhelif, Emin Bağvan Kürdosu Hoyratı, Dermangah Hoyratı Tuzhurmatı Usülü, Dermangah Hoyratı Kerkük Usülü ve Deliheseni Hoyratı, Tuzhurmatı Usülü” hoyratlarının makamsal adlandırma ve eser adları hakkında bilgiler aktarılmıştır. Araştırmamızdan elde edilen bulgulara göre ezgi kalıpları belirlenerek aynı ezgi kalıbında olan ve farklı ezgi kalıbında olan hoyratlar belirlenmiştir.

Farklı ve Benzer Ezgi Kalıplarına Göre Kerkük Hoyratları Verileri f / % olarak Tablo 3.3.2.' de gösterilmiştir.

Tablo 3.3.2.

Hoyrat Türlerinin Farklı ve Benzer Ezgi Kalıplarına Göre f / % Tablosu

HOYRATLAR	f	%
Farklı Ezgi Kalıplı Olanlar	3	11,54
Benzer Ezgi Kalıplı Olanlar	23	88,46
TOPLAM	26	100

Tablo 3.3.2.'e göre araştırmada farklı ve benzer ezgi kalıplarına göre Kerkük Hoyratları verileri %11,54 oran ile farklı ezgi kalıbında, %88,46 oran ile ise benzer ezgi kalıbındadır sonucuna ulaşılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre Deliheseni, Telli Muhelif ve Dermangah Hoyrat türlerinin farklı ezgi kalıbında olduğu tespit edilmiştir.

Atıcı, Beşiri, İdele, İskenderi, Karabağ, Karabaş, Kesik, Kızıl, Kürdo, Emin Bağvan Kürdo, Matarı, Mazan, Muçula, Muhelif, Nobatçı, Ümergele, Yetimi ve Yolçu hoyrat türlerinin ise benzer ezgi kalıbında olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ezgilerden elde edilen benzerlik ve farklılıklar doğrultusunda makamsal olarak hoyrat türleri Tablo 3.3.3.'de adlandırılmıştır.

Tablo 3.3.3. Hoyrat Türlerinin Makamsal Adlandırmaya Göre f/% Analizi Verileri

Makamlar	f	%
Çargah Çeşnili	1	3,85
Hicaz Çeşnili	4	15,38
Rast-Mahur Çeşnili	4	15,38
Hüseyini-Gülizar-Muhayyer Çeşnili	4	15,38
Uşşak-Gerdaniye Çeşnili	6	23,08
Segah-Hüzzam Çeşnili	7	26,92
TOPLAM	26	100

Tablo 3.3.3.'göre Makamsal adlandırmaya göre elde edilen veriler bakımından hoyratların %26,92 ile Segâh ve Hüzzam çeşnili, %23,08 oran ile Uşşak ve Gerdaniye çeşnili, %15,38 oran ile Hicaz çeşnili, Rast ve Mahur çeşnili ve Hüseyini-Gülizar-Muhayyer çeşnili, %3,85 oran ile de Çargâh çeşnili olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Elde edilen bulgular doğrultusunda; hoyratların sırasıyla en fazla Segâh-Hüzzam ve Uşşak-Gerdaniye makam çeşnili, en az Çargâh makam çeşnili seslendirildiği görülmüştür.

Hoyratlardan elde edilen bulgular doğrultusunda oluşturulan ezgi kalıpları makam çeşnilerine göre sıralanmıştır.

Çargâh Çeşnili Hoyratlar

Matarı Hoyratı Ezgi Kalıbı

Araştırmada Abdulvahit Küzeciöğlu ve Hasan Neccar'ın okuduğu Matarı Hoyrat örneklere dinlenilmiş ve iki farklı örneğinde aynı ezgi kalıbı içerisinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Abdulvahit Küzeciöğlu ve Hasan Neccar'ın okuyuşuna göre Matarı hoyratına yönelik ezgi kalıbı oluşturulmuştur. Kerkük'te seslendirilen çoğunlukla Çargah makamına karşılık gelen bir uzun hava türüdür.

Matarı Hoyratının ezgi kalıbı Şekil 3.3.1.'de gösterilmiştir.

Şekil 3.3.1. Matarı Hoyratı Ezgi Kalıbı

Hicaz Çeşnili Hoyratlar

Deliheseni Hoyratı Ezgi Kalıbı

Araştırmada Ahmet Tuzlu, Mehmet Özbek ve Adile Kurt Karatepe'nin okuduğu Delihesenî Hoyrat örnekleri dinlenilmiş ve bu farklı örneklerin aynı ezgi kalıbı içerisinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ahmet Tuzlu, Mehmet Özbek ve Adile Kurt Karatepe'nin okuyuşuna göre Delihesenî Hoyratına yönelik ezgi kalıbı oluşturulmuştur. Kerkük'te seslendirilen Hicaz makamına karşılık gelen bir uzun hava türüdür.

Deliheseni Hoyratının ezgi kalıbı Şekil 3.3.2.'de gösterilmiştir.

Şekil 3.3.2. Delihesenî Hoyratı Ezgi Kalıbı

Tuzhurmatı Delihesenî Hoyratı Ezgi Kalıbı

Tek Örneğine ulaşılan Tuzhurmatı Delihesenî Hoyratına yönelik ezgi kalıbı, Enver Asker'in okuyuş şekline göre oluşturulmuştur. Kerkük bölgesinde seslendirilen Hicaz makamına karşılık gelen bir uzun hava türüdür.

Tuzhurmatı Delihesenî Hoyratına yönelik ezgi kalıbı Şekil 3.3.3.'de gösterilmiştir.

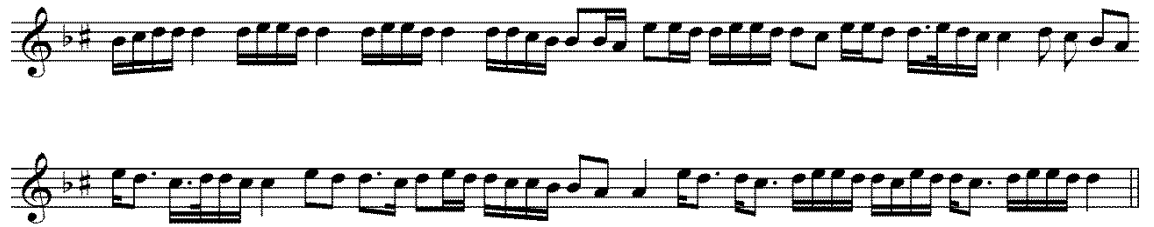

Şekil 3.3.3. Tuzhurmatı Deliheseni Hoyratı Ezgi Kalıbı

Muçula Hoyratı Ezgi Kalıbı

Abdulvahit Küzecioglu, Mehmet Özbek, Ahmet Tuzlu'nun okuduğu Muçula hoyratına yönelik ezgi kalıbı oluşturulmuştur. Kerkük'te seslendirilen çoğunlukla Hicaz makamına karşılık gelen bir uzun hava türüdür.

Muçula Hoyratının ezgi kalıbı Şekil 3.3.4.'de gösterilmiştir.

Şekil 3.3.4. Muçula Hoyratı Ezgi Kalıbı

Nobatçı Hoyratı Ezgi Kalıbı

Yapılan bu araştırmada Mehmet Özbek ve Osman Tablabaş'ın okuduğu Muçula Hoyrat örnekleri dinlenilmiş ve iki farklı örneğinde aynı ezgi kalıbı içerisinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Mehmet Özbek ve Osman Tablabaş'ın okuyuşuna göre Nobatçı hoyratına yönelik ezgi kalıbı oluşturulmuştur. Kerkük'te seslendirilen çoğunlukla Hicaz makamına karşılık gelen bir uzun hava türüdür.

Nobatçı Hoyratının ezgi kalıbı Şekil 3.3.5.' de gösterilmiştir.

Rast-Mahur Çeşnili Hoyratlar

Rast Çeşnili

Kızıl Hoyrat Ezgi Kalıbı

Araştırmada Hasan Neccar'ın okuduğu Kızıl Hoyrat örneği dinlenilmiş ezgi kalıbı oluşturulmuştur.

Kızıl Hoyratına yönelik ezgi kalıbı Şekil 3.3.6.' da gösterilmiştir.

Şekil 3.3.6. Kızıl Hoyratı Ezgi Kalıbı

Yetimi Hoyratı Ezgi Kalıbı

Araştırmada Ahmet Tuzlu, Hasan Neccar, Ali Benne ve Mehmet Özbek'in okuduğu yetimi hoyrat örnekleri dinlenilmiş ve her bir örneğinde aynı ezgi kalıbı içerisinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yetimi hoyratının ezgi kalıbı Şekil 3.3.7.' de gösterilmiştir.

Şekil 3.3.7. Yetimi Hoyratı Ezgi Kalıbı

Mehmet Özbek'in okumuş olduğu Yetimi Hoyratının ezgi kalıbının şu şekilde okunmuştur.

Mahur Çeşnili

Beşiri Hoyratı Ezgi Kalıbı

Mehmet Özbek, Ahmet Tuzlu ve Ahmet Benne'nin okuyuşlarına göre Beşiri Hoyratının mahur makam dizisinde seyreden bir hoyrat türü olduğu yapılan araştırmalar doğrultusunda ortaya çıkmıştır.

Beşiri Hoyratına Yönelik Ezgi kalıbı Şekil 3.3.8.' de gösterilmiştir.

Şekil. 3.3.8. Beşiri Hoyratı Ezgi Kalıbı

Ahmet Benne tarafından okunan Goy Mezara adlı Beşiri Hoyrat örneğinde farklı olarak gösterilen şekilde giriş yapılarak okunmaktadır.

Ahmet Tuzlu tarafından okunan Kerkük Verilmez Yada adlı Beşiri Hoyrat örneğinde farklı olarak gösterilen şekilde başlanarak okunmaktadır.

İdele Hoyratı Ezgi Kalıbı

Tek örneğine ulaşılan İdele Hoyratına yönelik ezgi kalıbı Reşit Küle Rıza'nın okuyuş şekline göre oluşturulmuştur.

Reşit Küle Rıza tarafından okunan İdele Hoyratına yönelik ezgi kalıbı Şekil 3.3.9.'da gösterilmiştir.

Şekil 3.3.9. İdele Hoyratı Ezgi Kalıbı

Hüseyini-Gülizar-Muhayyer Çeşnili Hoyratlar

Hüseyini Çeşnili

Tuzhurmatı Dermangâh Hoyratı Ezgi Kalıbı

Araştırmada Taki Demirci, Ekrem Tuzlu ve Ahmet Tuzlu'nun okuduğu Tuzhurmatı Dermangâh Hoyrat örnekleri dinlenilmiş ve bu farklı örneklerin aynı ezgi kalıbı içerisinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Taki Demirci, Ekrem Tuzlu ve Ahmet Tuzlu'nun okuyuşuna göre Tuzhurmatı Dermangâh Hoyratına yönelik ezgi kalıbı oluşturulmuştur. Kerkük'te seslendirilen Hüseyini makamına karşılık gelen bir uzun hava türüdür.

Tuzhurmatı Dermangâh Hoyratının ezgi kalıbı Şekil 3.3.10.'da gösterilmiştir.

Şekil 3.3.10. Tuzhurmatı Dermangâh Hoyratı Ezgi Kalıbı

Gülizar Çeşnili

Deliheseni Hoyratı Ezgi Kalıbı

Araştırmada Ahmet Tuzlu'nun okuduğu Bizim Sar Dağa Kondu isimli Deliheseni Hoyrat örneği dinlenilmiş ve farklı makam ve farklı bir ezgi kalıbı içerisinde olduğu tespit edilmiştir.

Mişko ve Ahmet Tuzlu'nun okuyuşuna göre Deliheseni Hoyratına yönelik ezgi kalıbı oluşturulmuştur. Kerkük'te seslendirilen Gülizar makamına karşılık gelen bir uzun hava türüdür.

Deliheseni Hoyratının ezgi kalıbı Şekil 3.3.11.' de gösterilmiştir.

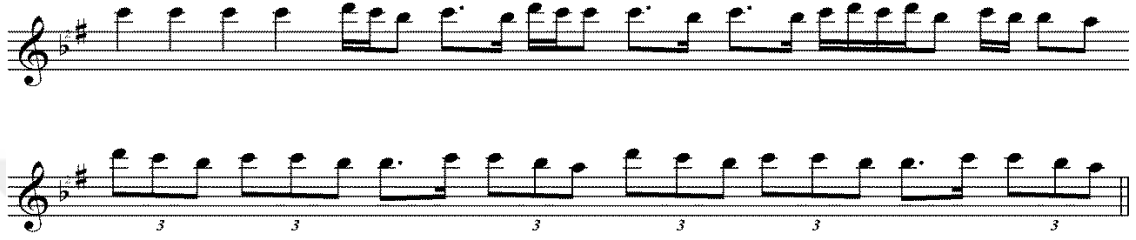
Şekil 3.3.11. Deliheseni Hoyratı Ezgi Kalıbı

Muhayyer Çeşnili

Kürdo Hoyratı Ezgi Kalıbı

Tek Örneğine ulaşılan Baba Bugün Düşte Gör adlı Kürdo Hoyratına yönelik ezgi kalıbı, Abdulvahit Küzecioğlu'nun okuyuş şekline göre oluşturulmuştur. Kerkük bölgesinde seslendirilen muhayyer makamına karşılık gelen bir uzun hava türüdür.

Kürdo Hoyratına yönelik ezgi kalıbı Şekil 3.3.12.' de gösterilmiştir.

Şekil 3.3.12. Kürdo Hoyrat Ezgi Kalıbı

Emin Bağvan Kürdo Hoyratı Ezgi Kalıbı

Tek Örneğine ulaşılan Baba Bugün Güzel Ayaz adlı Emin Bağvan Kürdo Hoyratına yönelik ezgi kalıbı, Abdulvahit Küzecioğlu'nun okuyuş şekline göre oluşturulmuştur. Kerkük bölgesinde seslendirilen Muhayyer makamına karşılık gelen bir uzun hava türüdür.

Emin Bağvan Kürdo Hoyratına yönelik ezgi kalıbı Şekil 3.3.13.' de gösterilmiştir.

Şekil 3.3.13. Emin Bağvan Kürdo Hoyratı ezgi kalıbı

Araştırma sonucunda Baba Bugün Düşte Gör adlı Kürdo Hoyratı ve Baba Bugün Gözel Ayaz adlı Emin Bağvan Kürdosu ezgi kalıbı ve makam olarak benzerlik olduğu görölmektedir.

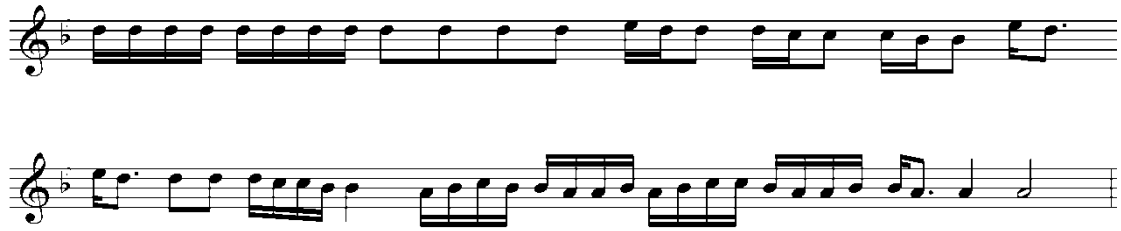
Uşşak-Gerdaniye Çeşnili Hoyratlar

Uşşak Çeşnili

Karabaş Hoyratı Ezgi Kalıbı

Tek örneğine ulaşılan Karabaş Hoyratına yönelik ezgi kalıbı Molla Taha'nın okuyuş şekline göre oluşturulmuştur.

Molla Taha tarafından okunan Karabaş Hoyratına Yönelik ezgi kalıbı Şekil 3.3.14.' de gösterilmiştir.

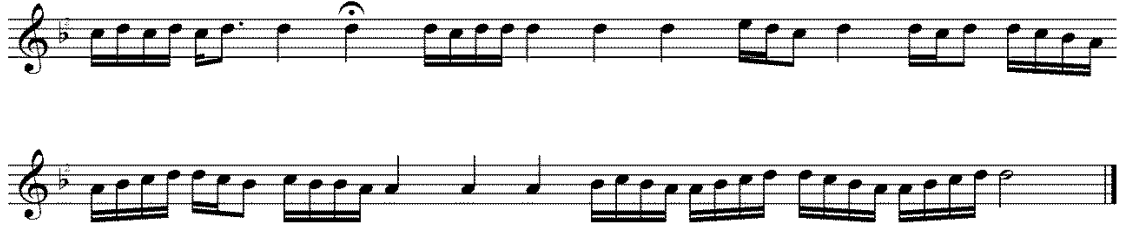
Şekil 3.3.14. Karabaş Hoyratı ezgi kalıbı

Mazan Hoyratı Ezgi Kalıbı

Araştırmada Mehmet Özbek, Abdurrahman Kızılay, Abdulvahit Küzecioğlu, Salih Turhan ve Ahmet Tuzlu'nun okuduğu Mazan Hoyrat örnekleri dinlenilmiş ve bu farklı örneklerin aynı ezgi kalıbı içerisinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Genel olarak güfte okunuşlarına göre benzer ezgilerden oluşan Mazan hoyratı, güfte dışı katma sözler olarak değerlendirilen terennüm bölümlerinde farklı ezgilerden oluştuğu tespit edilmiştir. Terennüm bölümlerindeki farklılıkların icracılar tarafından doğaçlama olarak geliştirildiği ve üretildiği araştırma kapsamında yapılan yüz yüze görüşmelerle de teyit edilmiştir. Bu doğrultuda Mazan Hoyratı türüne ait tek ezgi kalıbı olduğu düşünülmüştür.

Mehmet Özbek, Abdurrahman Kızılay, Abdulvahit Küzecioğlu, Salih Turhan ve Ahmet Tuzlu'nun okuyuşuna göre Mazan Hoyratına yönelik ezgi kalıbı oluşturulmuştur. Kerkük'te seslendirilen, Uşşak makamına karşılık gelen bir uzun hava türüdür.

Mazan Hoyratının ezgi kalıbı Şekil 3.3.15.' de gösterilmiştir.

Şekil 3.3.15. Mazan Hoyratı Ezgi Kalıbı

Ümergele Hoyratı Ezgi Kalıbı

Araştırmada Ahmet Tuzlu ve İzzettin Nimetin okuduğu Ümergele Hoyrat örnekleri dinlenilmiş ve bu farklı örneklerin aynı ezgi kalıbı içerisinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ahmet Tuzlu ve İzzettin Nimetin okuyuşuna göre Ümergele Hoyratına yönelik ezgi kalıbı oluşturulmuştur. Kerkük'te seslendirilen Uşşak makamına karşılık gelen bir uzun hava türüdür.

Ümergele Hoyratının ezgi kalıbı Şekil 3.3.16.' da gösterilmiştir.

Şekil 3.3.16. Ümergele Hoyratı Ezgi Kalıbı

Gerdaniye Çeşnili

Yolçu Hoyratı Ezgi Kalıbı

Araştırmada Sami Celali, Ali Kalalı, Abdulvahit Küzecioğlu'nun okuduğu Yolçu Hoyratı örnekleri dinlenilmiş ve her bir örneğinde aynı ezgi kalıbı içerisinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Farklı örneklerine rastlanan Yolcu Hoyratına yönelik ortak ezgi kalıbı Sami Celali, Ali Kalalı, Abdulvahit Küzecioğlu'nun ve Ahmet Tuzlu'nun okuyuş şekillerine göre oluşturulmuştur. Yolcu Hoyratı, Gerdaniye makamına karşılık gelen bir uzun hava türüdür.

Yolcu Hoyratının ezgi kalıbı Şekil 3.3.17.' de gösterilmiştir.

Şekil 3.3.17. Yolçu Hoyratı Ezgi Kalıbı

Kerkük Dermangâh Hoyratı Ezgi Kalıbı

Tek Örneğine ulaşılan Kerkük Dermangâh Hoyratına yönelik ezgi kalıbı, Sima Berber'in okuyuş şekline göre oluşturulmuştur. Kerkük bölgesinde seslendirilen, Gerdaniye makamına karşılık gelen bir uzun hava türüdür.

Kerkük Dermangâh Hoyratına yönelik ezgi kalıbı Şekil 3.3.18.'de gösterilmiştir.

Şekil 3.3.18. Kerkük Dermangah Hoyratı Ezgi Kalıbı

Segâh-Hüzzam Çeşnili Hoyratlar

Segâh Çeşnili

Atıcı Hoyratı Ezgi Kalıbı

Tek Örneğine ulaşılan Atıcı Hoyratına yönelik ezgi kalıbı, Mustafa Kalalı'nın okuyuş şekline oluşturulmuştur. Kerkük bölgesinde seslendirilen segâh makamına karşılık gelen bir uzun hava türüdür.

Atıcı Hoyratına yönelik ezgi kalıbı Şekil 3.3.19.' da gösterilmiştir.

Şekil 3.3.19. Atıcı Hoyratı Ezgi Kalıbı

Telli Muhalif Hoyratı-2 Ezgi Kalıbı

Telli Muhalif Hoyratına yönelik Sabah Kazancı'nın okuyuş şekillerine göre ezgi kalıbı oluşturulmuştur.

Telli Muhalif Hoyratı seyir olarak segâh makam dizisinde seyir göstermektedir. Sabah Kazancı'nın okumuş olduğu Telli Muhalif Hoyratının ezgi kalıbı Şekil 3.3.20.' de gösterilmiştir.

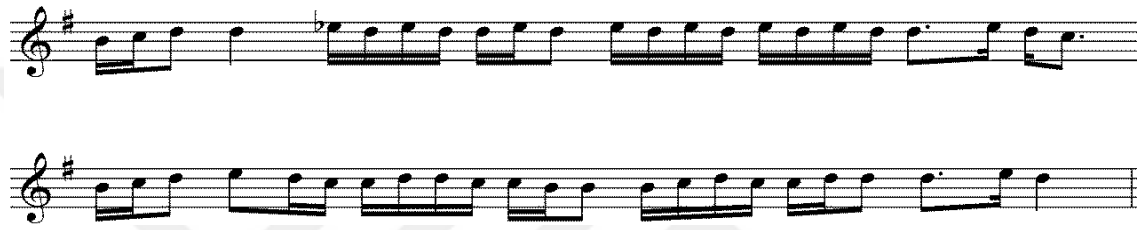
Şekil 3.3.20. Telli Muhalif Hoyratı Ezgi Kalıbı

Karabağ Hoyratı Ezgi Kalıbı

Araştırmada Abdurrahman Kızılay, Reşit Küle Rıza, Ahmet Benne ve Ahmet Tuzlu'nun okuduğu Karabağ Hoyrat örnekleri dinlenilmiş ve bu farklı örneklerin aynı ezgi kalıbı içerisinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Abdurrahman Kızılay, Reşit Küle Rıza, Ahmet Benne ve Ahmet Tuzlu'nun okuyuşuna göre Karabağ Hoyratına yönelik ezgi kalıbı oluşturulmuştur. Kerkük'te seslendirilen çoğunlukla Segâh makamına karşılık gelen bir uzun hava türüdür.

Karabağ Hoyratının ezgi kalıbı Şekil 3.3.21.' de gösterilmiştir.

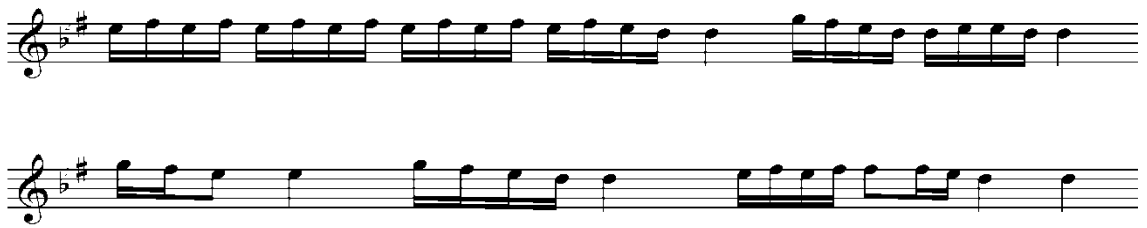

Şekil 3.3.21. Karabağ Hoyratı Ezgi Kalıbı

Reşit Küle Rıza Gör Nece Düştü Be Çare Gönül adlı Karabağ Hoyratını farklı olarak şu şekilde giriş yaparak okumuştur.

Ahmet Benne Geceler Aç Yataram Kimse Kapım Çalmasın adlı Karabağ Hoyratını farklı olarak şu şekilde giriş yaparak okumuştur.

Kesik Hoyratı Ezgi Kalıbı

Araştırmada Şükür Hayyara, Hasan Neccar, Ercan Şahab, Hüseyin Tuzlu, Sami Celali, Taki Demirci, Hamit Tuzlu ve Ahmet Tuzlu'nun okuduğu Kesik Hoyrat örnekleri dinlenilmiş ve bu örneklerin aynı ezgi kalıbı içerisinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Şükür Hayyara, Hasan Neccar, Ercan Şahab, Hüseyin Tuzlu, Sami Celali, Taki Demirci, Hamit Tuzlu ve Ahmet Tuzlu'nun okuyuşuna göre Kesik Hoyratına yönelik ezgi kalıbı oluşturulmuştur. Kerkük'te seslendirilen çoğunlukla Segâh makamına karşılık gelen bir uzun hava türüdür.

Kesik Hoyrata dair ezgi kalıbı Şekil 3.3.22.' de gösterilmiştir.

Şekil 3.3.22. Kesik Hoyratı Ezgi Kalıbı

İskenderi Hoyratı Ezgi Kalıbı

Tek örneğine ulaşılan İskenderi Hoyratına yönelik ezgi kalıbı Hasan Neccar'ın okuyuş şekline göre oluşturulmuştur.

İskenderi Hoyratı seyir olarak Segâh makam dizisinde seyir göstermektedir. İskenderi Hoyratının ezgi kalıbı Şekil 3.3.23.' de gösterilmiştir.

Şekil 3.3.23. İskenderi Hoyratı Ezgi Kalıbı

Hüzzam Çeşnili

Muhaliif Hoyrat Ezgi Kalıbı

Muhaliif Hoyratına ortak yönelik ezgi kalıbı Abdulvahit Küzeciöğlü, Abdurrahman Kızılay ve Mehmet Özbek'in okuyuş şekillerine göre oluşturulmuştur. Muhaliif Hoyratı seyir olarak Segâh makam dizisinde seyir göstermektedir.

Muhaliif Hoyratının ezgi kalıbı Şekil 3.3.24.' de gösterilmiştir.

Şekil 3.3.24. Muhaliif Hoyratı Ezgi Kalıbı

Telli Muhalif Hoyratı Ezgi Kalıbı

Telli Muhalif Hoyratına yönelik Sabah Kazancı ve Aysun Gültekin'in okuyuş şekillerine göre iki farklı ezgi kalıbı oluşturulmuştur.

Aysun Gültekin'in okumuş olduğu Telli Muhalif Hoyratının ezgi kalıbı Şekil 3.3.25.' de gösterilmiştir.

Şekil 3.3.25. Telli Muhalif Hoyratı Ezgi Kalıbı

Uzman Görüşleri ışığında yapılan araştırmalar doğrultusunda ortaya çıkan sonuçlara göre asıl Telli Muhalif Hoyratının Sabah Kazancı'nın seslendirdiği Bir Daş Attı adlı Telli Muhalif Hoyrat örneğinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Trt de Telli Muhalif Hoyratı olarak kayıtlı olan Ve Aysun Gültekin'in de Seslendiği Baba Bugün Oku Yâre adlı uzun havanın ise Muhalif Hoyratı ile benzerlik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulgularına ve yorumlarına dayalı olarak varılan sonuçlar ve bunlara bağlı olarak oluşturulan-geliştirilen öneriler yer almaktadır.

Türkmeneli yöresine ait Kerkük Hoyratlarından 26 adet tespit edilmiş ve notaya alınmıştır. Bu 26 hoyrat örneğinin makamsal yapısı analiz edilmiş ve hangi makamda oldukları tespit edilmiştir. Hoyratlar ezgisel açıdan değerlendirilerek farklı ve benzer ezgi kalıbında olan hoyrat türleri ortaya çıkarılmıştır. TRT Repertuarında olmayan Hoyrat örnekleri de bulunup dinlenerek notaya alınmıştır.

Sonuçlar alt problemlerin sırasına göre verilmiştir.

4.1. SONUÇLAR

4.1.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

“TRT Repertuarında kayıtlı olan Hoyratların genel durumu nasıldır?” sorusu ile tanımlanan birinci alt probleme yönelik sonuçlar, TRT Türk Halk Müziği (Thm) repertuarından elde edilmiştir.

TRT THM Uzun havalar Repertuarında;

- 62 hoyratın kayıtlı olduğu,
- En fazla hoyrata sahip bölgelerin sırası ile Şanlıurfa, Kerkük, Elazığ, Diyarbakır olduğu,
- Hoyrat formundaki uzun havaların yöreleri bakımından yalnız Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgesinde söylenen bir tür olduğu,
- Kerkük yöresine ait 18 hoyratın mevcut olduğu,
- Kerkük yöresine ait 16 hoyrat türünün olduğu,
- En fazla eser kazandıran kaynak kişinin Abdulvahit Küzecioğlu, Ahmet Biçköle ve Molla Taha olduğu,
- En fazla Hoyrat türü Beşiri Hoyratı ve Nobatçı Hoyratının olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

- TRT THM Uzun havalar Repertuarında Mazan Hoyrat türüne ait 1 hoyratın notasının mevcut olduğu,
- TRT THM Uzun havalar Repertuarında tespit edilen 15 hoyrat türünde toplam 17 hoyrat notasının mevcut olmadığı sonucuna da ulaşılmıştır.
- Yapılan bu araştırmada TRT THM Uzun havalar Repertuarına kayıtlı 16 hoyrat türüne ek olarak Atıcı, Karabağ, Karabaş ve Kürdo hoyrat türlerine ait örnek eserlerin olmadığı tespit edilmiş ve bu türlere ait eser örnekleri de notaya alınmıştır.
- Literatür taramasından elde edilen yazılı verilerde Aşırtmalı, Malalla, Memeli ve Şerife hoyratlarına yönelik ses kaydı örneklerine ulaşılamamıştır.

4.1.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

“TRT Repertuarında kayıtlı olmayan Kerkük bölgesindeki seslendirilen Hoyratların makam analizi nasıldır?” sorusu ile tanımlanan ikinci alt probleme yönelik sonuçlar, araştırma kapsamında Kerkük Yöresine ait 26 hoyrat türünden elde edilen veriler doğrultusunda oluşturulmuştur.

- Toplam 26 hoyrat örneğinin 21’i farklı hoyrat türünde olduğu,
- 5 eser de ise aynı hoyrat türü olarak isimlendirilen fakat farklı ezgi kalıplarından oluştuğu,
- Deliheseni, Dermangaha ve Telli Muhalif olarak isimlendirilen hoyrat türlerinin farklı makam yapısında ezgilerinin olduğu tespit edilmiştir.
- TRT THM Uzun havalar Repertuarında kayıtlı olup notaları mevcut olmayan 15 hoyrat türü örnekleri de notaya alınmış ve makamsal incelemeleri yapılmıştır.

Yapılan makamsal incelemeler doğrultusunda;

- Hoyratların %26,92 ile Segâh ve hüzzam çeşnili,
- %23,08 oran ile Uşşak ve Gerdaniye çeşnili,
- %15,38 oran ile Hicaz çeşnili,
- %15,38 oran ile Rast ve Mahur çeşnili,
- %15,38 oran ile Hüseyini-Gülizar-Muhayyer çeşnili,

- %3,85 oran ile de Çargâh çeşnili olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

4.1.3. Üçüncü Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

“Hoyratların türlerinin ezgi kalıpları arasında paralellik var mıdır?” sorusu ile tanımlanan üçüncü alt probleme yönelik sonuçlar, araştırma kapsamında Kerkük yöresine ait 26 hoyrat türünden elde edilen veriler doğrultusunda oluşturulmuştur.

Kerkük Hoyratları;

- %11,54 oran ile farklı ezgi kalıbında olduğu,
- Bu farklı ezgi kalıplarının Deliheseni, Telli Muhalif ve Dermangah Hoyrat türlerine ait olduğu,

✓ Deliheseni ezgi kalıbının 3 farklı örneği mevcuttur. 2 ezgi hicaz, 1 ezgi Gülizar makamlarındandır. Karatepe ve Asker’in seslendirdiği hicaz Deliheseni hoyratlarının terennüm ezgilerinde farklılık taşıdıkları görülmüş iki benzer ezgi oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Gülizar makamı yorumu ise Tuzlu tarafından seslendirilmiştir.

✓ Gültekin ve Kazancı tarafından okunan Hüz zam ve Segâh makamlarında iki farklı Telli Muhalif Hoyratı ezgi kalıbının olduğu görülmüştür,

✓ Berber ve Tuzlu tarafından okunan Dermangah hoyratları uşşak ve hüseyni makamlarında iki farklı ezgiden oluşmaktadır.

- %88,46 oran ile ise benzer ezgi kalıbında olduğu,
- Bu benzer ezgi kalıplarının Atıcı, Beşiri, İdele, İskenderi, Karabağ, Karabaş, Kesik, Kızıl, Kürdo, Emin Bağvan Kürdo, Matarı, Mazan, Muçula, Muhalif, Nobatçı, Ümergele, Yetimi ve Yolçu hoyrat türlerine ait olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Makamsal adlandırmaya göre elde edilen veriler bakımından hoyratların;

- %26,92 ile Segâh ve hüzzam çeşnili,
- %23,08 oran ile Uşşak ve Gerdaniye çeşnili,
- %15,38 oran ile Hicaz çeşnili, Rast ve Mahur çeşnili, Hüseyni-Gülizar-Muhayyer çeşnili,
- %3,85 oran ile Çargâh çeşnili olduğu,
- En fazla Segâh-Hüzzam ve Uşşak-Gerdaniye makam çeşnili,

- En az Çargâh makam çeşnili seslendirildiği tespit edilmiştir.
- Uzman kişilerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara göre TRT repertuarında İskenderi Hoyratı olarak geçen “Yare Yeri Sızıldar Yare Yeri” adlı uzun havanın Matarı Hoyratı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4.2. ÖNERİLER

Araştırmadan elde edilen veriler doğrultusunda;

- Kerkük Hoyrat türlerine yönelik derleme çalışması yapılması,
- Örneklerine ulaşılamayan nadiren de olsa okunduğu ifade edilen Aşırtmalı, Malalla, Memeli ve Şerife hoyrat türlerinin kayıtları bulunarak gün yüzüne çıkarılması ve repertuara kazandırılması,
- Ses kalitesi açısından yeterli olmayan anlaşılır olmayan unutulmakla ve kaybolmakla yüz yüze olan hoyrat ses kayıtları (Malalla, Şerife, Kesik Matarı, İdele, Kızıl, Atıcı, Karabaş vb.) tekrardan kayda aldırılarak kalıcı olması,
- Türkmen elinde hoyratlar dışında okunan makam havası, gazel, divan, ve uzun havalar vardır. Bu türler üzerinde de benzer çalışmalar yapılması Türk Kültürünü ve Türkmen kültürünü gün yüzüne çıkarılması,
- TRT THM Uzun havalar Repertuarına kayıtlı hoyratlara yönelik yapılan taramada repertuarın güfte olarak kayıt altına alındığı notalarının olmadığı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda TRT repertuarının da yeniden düzenlenmesi ve notaları ile kayıtlı olmayan uzun havaların da notaları ile yayınlanmasının sağlanması,
- Bu tür derleme ve inceleme çalışmalarının Maya, Gurbet Havası, Bozlak vb. gibi diğer uzun hava türlerine yönelik yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akbıyık, A, Kürkçüoğlu, S. (1991). *Şanlıurfa Hoyrat ve Manileri*. Ankara: Şanlıurfa Halk Oyunları Derneği Yayınları
- Büyüköztürk, Ş. Çakmak, E, K. Akgün, Ö, E. Karadeniz, Ş. Demirel, F. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (11. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Dökmetaş, K, Özgül, M, Turan, S. (1996). *Uzun havalarımız*. Ankara: Cem Veb Ofset L.t.d Şti.
- Emnalar, A. (1998). *Türk Halk Müziği ve Nazariyatı*. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.
- Hoşşu, M. (1997). *Geleneksel Türk Halk Müziği Nazariyatı*. İzmir: Peker Yayınevi.
- Karademiz, E. (1965). *Türk Musikisinin Nazariye ve Esasları*. Ankara: İşbankası Kültür Yayınları.
- Karasar, N. (1998). *Bilimsel Araştırma Yöntem ve Teknikler*. İstanbul: Nobel Yayınları.
- Kaynar, Ü. (1996). *Türk Halk Kültürü ve Halk Müziği*, İstanbul, Ege Yayınları.
- Küçükçelebi, A, E.(2002). *Uzun havalar*. Ankara: T.C Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Mahdi, S. (2010). *Kerkük Hoyratları ve İcrası*. (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Memişoğlu, F. (1995). *Harput Halk Bilgileri*. Elazığ: Elazığ Kültür Derneği Yayınları.
- Memişoğlu, F. (1998). *Harput Ahengi*. Elazığ: Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfı Derneği Yayınları.
- Nakip, M (2009). *Kerkük Türk Halk Müziği*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Nakip, M. (1991). *Kerkük Türk Halk Musikisinin Tasnif ve Tahlili*, Ankara: Evren Ofset.
- Özbek, M. (1981). *Folklor ve Türkülerimiz*, İstanbul: Ötüken Yayın Evi.
- Özbek, M. (2014). *Türk Halk Müziği El Kitabı 1 Terimler Sözlüğü*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Paşayev, G. (1998), *Irâk Türkmen Folkloru*, İstanbul: Kerkük Vakfı yayınları.

- Pelikoğlu, M. (2012). *Geleneksel Türk Halk Müziği Eserlerinin Makamsal Açıdan Adlandırılması*, Erzurum: Mega Ofset.
- Sarısözen, M. (1962). *Türk Halk Musikisi Usülleri*, Ankara.
- Say, A. (2002). *Müziğin Kitabı*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Say, A. (2006). *Müziğin Kitabı*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Sunguroğlu, İ. (1959). *Harpur Yollarında*. İstanbul: Elazığ Kültür ve Tanıtma vakfı.
- Şenel, S. (2000). “Türk Halk Musikisinde Uzun hava Tanımları ve Bu Tanımlar Etrafindan Ortaya Çıkan Problemler”. Salih Turhan (Ed.), *Türk Halk Müziğinde Çeşitli Görüşler* (ss. 55-81) içinde. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Terzibaşı, A. (1970). *Kerkük Hoyratları ve Manileri*. Bağdat: El-Ümme Basım Evi.
- Terzibaşı, A. (1975) . *Kerkük Hoyratları ve Manileri*. İstanbul: Ötüken Yayın Evi.
- Terzibaşı, A. (1980) . *Kerkük Havaları*, İstanbul: Yüksel Matbaası
- Tuna, K. (2001). *Erzurum Türküleri ve Nazariyatı*, Ankara: Semih Ofset Matbaacılık.
- Turhan, S, Kızılay, A. (1991). *Kerkük Türküleri*. Ankara: Yükseköğretim Kurulu Matbaası.
- Turhan, S. (1990). *Harpur-Elazığ Musiki Fokloru*, Ankara: Uluyüce Baskı Hizmetleri.
- Turhan, S. (1992). *Anadolu Halk Türküleri ve Ezgileri*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Turhan, S. (2012). *Notalarıyla Irâk Türkmen Havaları*, Ankara: Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfı Yayını.
- Türkiye Radyo Televizyon Kurumu. (2002). *Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi*. Ankara: TRT Müzik Dairesi Yayınları
- Yekeler, İ. (2002). *Kırıntılar Kırk Hoyrat*. Erzurum: Bakanlar Medya.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Kadir GÜÇ
Doğum Yeri ve Tarihi	Erzurum – 24.10.1985
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi
Bildiği Yabancı Diller	.
Bilimsel Faaliyetleri	.
İş Deneyimi	
Stajlar	TRT, Güzel Sanatlar Lisesi
Projeler	.
Çalıştığı Kurumlar	TRT
İletişim	
E-Posta Adresi	kadirrr_25@hotmail.com
Tarih	13.09.2019